

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΙΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ειδίκευση: Διεθνές Δίκαιο & Διπλωματικές Σπουδές
Διπλωματική Εργασία

Εισηγήτρια:
Θεοδωροπούλου Αικατερίνη
A.M.1204M002

Επιβλέπων Καθηγητής:
Στ. Περράκης

**Θέμα: «Τρομοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα:
Μια δύσκολη σχέση»**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ. 1
Α ΜΕΡΟΣ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ & Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ	
1. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο – Λειτουργία, δικαιοδοσία, διαδικασία	Σελ. 4
2. Η στάση των ΗΠΑ απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	
2.1. Απόρριψη από τις ΗΠΑ της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου επί υπηκόων κρατών που δεν αποτελούν μέρος του Καταστατικού (Άρθρο 12).	Σελ. 11
2.2. Η στάση που τηρήθηκε από τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων	
i) <i>Η Συνδιάσκεψη της Ρώμης</i>	Σελ. 14
ii) <i>Υιοθέτηση των “Κανόνων Διαδικασίας και Απόδειξης” και Συμφωνία σχέσης του Δικαστηρίου με τα Ηνωμένα Έθνη</i>	Σελ. 17
2.3. Υιοθέτηση εσωτερικής νομοθεσίας για την εξασφάλιση ότι κανένας αμερικανός υπήκοος δεν θα παραπέμπεται στο ΔΠΔ.	
i) <i>Νόμος για την Προστασία των Αμερικανικών Δυνάμεων από ξένη δίωξη, H.R. 2381</i>	Σελ. 20
ii) <i>Νόμος περί προστασίας των υπαλλήλων στην υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών (American Service-members Protection Act – ASPA)</i>	Σελ. 20
iii) <i>Η Τροποποίηση Nethercutt</i>	Σελ. 22
2.4. Προώθηση από τις ΗΠΑ και υιοθέτηση Ψηφισμάτων από το Συμβούλιο Ασφαλείας που εξαιρούν από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ μέλη των ειρηνευτικών αποστολών που είναι υπήκοοι κρατών που δεν αποτελούν μέρη στο ΔΠΔ.	
i) <i>Ψηφίσματα 1422 και 1487</i>	Σελ. 24
ii) <i>Ψήφισμα 1497</i>	Σελ. 26
3. Σύντομη αποτίμηση της στάσης των ΗΠΑ απέναντι στο Δικαστήριο	Σελ. 27
Β ΜΕΡΟΣ ΟΙ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 98(2) - ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	

4. Ο σκοπός και το αντικείμενο του Καταστατικού και η συμβατότητά τους με τις διμερείς συμφωνίες «ασυλίας»	Σελ. 29
5. Το Άρθρο 98(2)	
5.1. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου	Σελ. 33
5.2. Ποιες συμφωνίες καλύπτει σύμφωνα με το «γράμμα» του άρθρου και τη διαπραγματευτική ιστορία του	
i) <i>Οι Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων (Status of Forces Agreements-SOFAs)</i>	Σελ. 34
ii) <i>Ο όρος “αποστέλλον κράτος” (sending state) στο διεθνές δίκαιο</i>	Σελ. 38
iii) <i>Το <i>ratione personae</i> των συμφωνιών</i>	Σελ. 41
iv) <i>Χρονικό σημείο σύναψης των διεθνών συμφωνιών του άρθρου 98(2)</i>	Σελ. 42
5.3. Υποχρέωση διεξαγωγής έρευνας και άσκησης δίωξης από τις εθνικές δικαστικές αρχές.	
i) <i>Προκύπτει τέτοια υποχρέωση από το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού;</i>	Σελ. 44
ii) <i>Η δικαιοδοσία των Δικαστηρίων των ΗΠΑ επί των εγκλημάτων που καλύπτονται από το ΔΠΔ</i>	Σελ. 46
6. Συμπεράσματα για τη νομιμότητα των διμερών συμφωνιών “ασυλίας”	Σελ. 54
Τ ΜΕΡΟΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ – ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	
7. Ευρωπαϊκή Ένωση	
7.1. Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	Σελ. 59
7.2. Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ε.	Σελ. 62
7.3. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	Σελ. 65
8. Συμβούλιο της Ευρώπης	Σελ. 68
9. Λοιπά κράτη και οργανισμοί	Σελ. 70
10. Επιπτώσεις της πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στο ΔΠΔ	
10.1. Στρατιωτική και οικονομική συνεργασία των ΗΠΑ με άλλα κράτη	Σελ. 71
10.2. Συνέπειες για τις Διατλαντικές σχέσεις	Σελ. 75
10.3. Μετατόπιση της ευρω-ατλαντικής διαφωνίας για τις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» στα Βαλκάνια	Σελ. 76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	Σελ. 85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ. 89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο υπήρξε αποτέλεσμα μακροχρόνιων διαπραγματεύσεων. Παρόλο που ως όργανο παρουσιάζει κάποια μειονεκτήματα, δεν παύει να αποτελεί τον πρώτο μόνιμο θεσμό με αρμοδιότητα να δικάζει τους θύτες των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, της γενοκτονίας, του πολέμου και μελλοντικά της επίθεσης. Για αυτό και πρόκειται για ένα δικαιοδοτικό όργανο ιδιαίτερης βαρύτητας και για μια σημαντική εξέλιξη στον τομέα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.

Το Καταστατικό βασίζεται σε δύο αρχές. Η πρώτη είναι η αρχή της συμπληρωματικότητας (complementarity)¹, σύμφωνα με την οποία το ΔΠΔ είναι αρμόδιο να εκδικάσει μια υπόθεση μόνο όταν τα εθνικά δικαστήρια αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να ασκήσουν την αρμοδιότητά τους. Η δεύτερη αρχή που διακρίνει το ΔΠΔ είναι ότι το Δικαστήριο θα ερευνά μόνο τα πιο σοβαρά εγκλήματα που μαστίζουν τη διεθνή κοινότητα².

Κατά το παρελθόν έγιναν πολλές προσπάθειες για τη δημιουργία διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων τα οποία θα εκδίκαζαν υποθέσεις εγκλημάτων πολέμου. Κάτι τέτοιο δεν ήταν δυνατό να υλοποιηθεί μέχρι το 1945 οπότε και υιοθετήθηκε το Καταστατικό για το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο³.

Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου ανέλαβε να κωδικοποιήσει τις αρχές της Νυρεμβέργης και να προετοιμάσει ένα σχέδιο καταστατικού για τη δημιουργία ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου. Μέσα στο ψυχροπολεμικό κλίμα όμως αυτό το έργο κατέστη σχεδόν αδύνατο. Το 1989 το Τρινιντάντ και το Τομπάγκο επανέφεραν το θέμα στη Γενική Συνέλευση και η Επιτροπή ανέλαβε και πάλι να ολοκληρώσει τις εργασίες της⁴. Τελικά, η Επιτροπή, το 1994, κατέθεσε στην 49^η Σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης το σχέδιο του

¹ Αναφορά στη συμπληρωματική δράση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου γίνεται στο Προοίμιο του Καταστατικού, καθώς και στα άρθρα 1 και 17.

² *Developments in International Criminal Law*, American Journal of international Law, Vol. 93, 1999, 25

³ Ο Χάρτης του Λονδίνου, Παράρτημα στο Σύμφωνο το Λονδίνου της 8^{ης} Αυγούστου 1945

⁴ Γάγγας Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2000, σ. 330

καταστατικού και η τελευταία δημιούργησε μία ειδική επιτροπή για να το μελετήσει.

Το 1995, η Γενική Συνέλευση συγκρότησε μια Προπαρασκευαστική Επιτροπή⁵ για τη σύνταξη του τελικού σχεδίου και κάλεσε εκπροσώπους των κρατών μελών, διεθνών οργανισμών και ΜΚΟ να συμμετάσχουν. Ακολούθησε μια σειρά συσκέψεων της Επιτροπής και τον Ιούνιο του 1998 συνήλθε τελικά η Διεθνής Συνδιάσκεψη της Ρώμης, όπου και υπεγράφη, στις 17 Ιουλίου, το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. 120 χώρες ψήφισαν υπέρ της σύστασης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, υπογράφοντας το Καταστατικό του. Το Καταστατικό τέθηκε σε ισχύ 60 ημέρες μετά την επικύρωση του εξηκοστού κράτους μέλους, την 1^η Ιουλίου 2002, αλλά η έναρξη των λειτουργιών του δικαστηρίου καθυστέρησε αφού επρόκειτο για τη σύσταση ενός ολοκαίνουργου οργανισμού.

Οι ΗΠΑ έδειξαν την αντίθεσή τους στο νέο αυτό δικαιοδοτικό όργανο εξαρχής καταψηφίζοντας το 1998 το Καταστατικό μαζί με άλλα έξι κράτη (Κίνα, Ιράκ, Λιβύη, Υεμένη, Κατάρ και Ισραήλ). Η αντίθεση αυτή οφειλόταν στη δυνατότητα του Δικαστηρίου να ασκήσει δικαιοδοσία επί του προσωπικού του αμερικανικού στρατού και των πολιτικών ιθυνόντων και στην ανησυχία ότι ο ανεξάρτητος εισαγγελέας θα προχωρούσε σε έρευνες και διώξεις κατά αμερικανών υπηκόων υποκινούμενος από πολιτικές σκοπιμότητες. Η αντίθεση στο ΔΠΔ συνεχίστηκε, αν όχι διογκώθηκε από την Κυβέρνηση Bush, η οποία ανακάλεσε το 2002 την υπογραφή του Καταστατικού στην οποία είχε προχωρήσει η Κυβέρνηση Clinton το 2000, ενώ παράλληλα διαπραγματεύτηκε και πέτυχε την υιοθέτηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας Ψηφισμάτων που εξαιρούν τους αμερικανούς υπηκόους που είναι μέλη ειρηνευτικών αποστολών από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Την ίδια στιγμή ξεκίνησε μια εκστρατεία υπογραφής Διμερών Συμφωνιών Ασυλίας με όλα τα κράτη του κόσμου.

Στο πλαίσιο της διπλωματικής μου μελέτης, θα εξετασθούν τόσο τα νομικά όσο και τα πολιτικά ζητήματα που προκύπτουν από την υπογραφή

⁵General Assembly, A/RES/50/46, 87th plenary meeting, 11 December 1995

αυτών των συμφωνιών. Συγκεκριμένα, θα εξετασθούν οι σχέσεις των ΗΠΑ με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο από τις απαρχές της ίδρυσής του, στο πλαίσιο μιας συνεκτικής και συνεχούς πολιτικής μη υπαγωγής των αμερικανών υπηκόων στο όργανο αυτό. Στη συνέχεια, θα αναλυθούν σε βάθος οι ίδιες οι συμφωνίες, το περιεχόμενό τους, η σχέση τους με το άρθρο 98(2), οι νομικές συνέπειες για τα κράτη που έχουν προχωρήσει στην υπογραφή ή/και επικύρωσή τους από τα εθνικά κοινοβούλια. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας και ιδιαίτερα των ευρωπαϊκών θεσμών αναφορικά με τις συμφωνίες, οι επιπτώσεις της αμερικανικής πολιτικής απέναντι στο ΔΠΔ στις ευρωατλαντικές σχέσεις, καθώς και οι πιθανές συνέπειες μη υπογραφής των συμφωνιών για τα κράτη-μέρη του Καταστατικού, σύμφωνα με το Νόμο περί προστασίας των υπαλλήλων στην υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών και την τροπολογία Nethercutt που εγκρίθηκε από την αμερικανική γερουσία και η οποία ενισχύει το καθεστώς κυρώσεων των ΗΠΑ κατά των κρατών που αρνούνται να συνάψουν διμερείς συμφωνίες ασυλίας.

Α ΜΕΡΟΣ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ & Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

1. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο – Λειτουργία, δικαιοδοσία, διαδικασία

Τα άτομα τα οποία εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ είναι οι υπήκοοι κρατών μερών ή κρατών που δεν είναι μέρη στο καταστατικό αλλά έχουν αποδεχθεί με δήλωσή τους τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου σε σχέση με ένα συγκεκριμένο έγκλημα. Το Δικαστήριο ασκεί δικαιοδοσία μόνο επί φυσικών προσώπων, κάτι που επιβεβαιώνεται και στο άρθρο 25(1). Είναι ευκόλως εννοούμενο βεβαίως ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να δικάσει πρόσωπα τα οποία ήταν κάτω των 18 ετών όταν διεπράχθη το έγκλημα. Τέλος, το Δικαστήριο δεν παραχωρεί ασυλίες και γενικότερα δεν διαφοροποιεί την εφαρμογή του Καταστατικού του λόγω υπηρεσιακής ιδιότητας του κατηγορουμένου. Έτσι, το άρθρο 27 επιβεβαιώνει ότι το Δικαστήριο δύναται να ασκήσει τη δικαιοδοσία του και επί προσώπων με επίσημη ιδιότητα, όπως λόγου χάρη επί Αρχηγού Κράτους ή Κυβέρνησης.

Το ΔΠΔ έχει δικαιοδοσία μόνο για εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά τη θέση σε ισχύ του Καταστατικού ή μετά τη θέση σε ισχύ του Καταστατικού για ένα συγκεκριμένο κράτος. Αυτή η ρύθμιση είναι σύμφωνη με τη βασική αρχή του Δικαίου *nullum crimen nulla poena sine lege*.

Το ΔΠΔ διαθέτει δικαιοδοσία επί εγκλημάτων που διαπράχθηκαν στο έδαφος κράτους μέρους, ανεξαρτήτως εάν ο υπαίτιος για το έγκλημα είναι υπήκοος κράτους μέρους ή όχι, καθώς επίσης και στο έδαφος κράτους που δεν είναι μέρος στο Καταστατικό αλλά έχει αποδεχθεί με δήλωση τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Επειδή η συγκεκριμένη ρύθμιση έχει προκαλέσει αντιδράσεις θα αναφερθώ εκτενέστερα σε αυτή παρακάτω.

Το έγκλημα της γενοκτονίας αποτελεί ένα από τα πιο ειδικά εγκλήματα της ανθρωπότητας και για αυτό το λόγο έχει οριστεί και ως «

το έγκλημα των εγκλημάτων»⁶. Το άρθρο 6 ορίζει τη γενοκτονία όπως ακριβώς προβλέπεται από το Άρθρο 2 της Σύμβασης για τη γενοκτονία. Γενοκτονία λοιπόν αποτελεί «οποιαδήποτε από τις παρακάτω πράξεις οι οποίες διαπράττονται με την πρόθεση καταστροφής εν όλω ή εν μέρει μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας, ως τέτοιας:

- α) Ανθρωποκτονία με πρόθεση μελών της ομάδας
- β) Πρόκληση βαρείας σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας
- γ) Με πρόθεση επιβολής επί της ομάδας συνθηκών ζωής υπολογισμένων να επιφέρουν τη φυσική καταστροφή της εν όλω ή εν μέρει
- δ) Επιβολή μέτρων που σκοπεύουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας
- ε) Δια της βίας μεταφορά των παιδιών της ομάδας σε άλλη ομάδα».

Αυτό που έχει σημασία εδώ δεν είναι αυτή καθ' εαυτή η πρόκληση βλάβης, αλλά η *πρόθεση* πρόκλησης βλάβης. Επίσης, εκτός από την πρόθεση πρέπει να υπάρχει το κίνητρο της καταστροφής της ομάδας «ως τέτοιας». Όπως το έθεσε η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου: «Η απαγορευμένη πράξη πρέπει να εκτελείται εναντίον ενός ατόμου λόγω της ιδιότητάς του ως μέλους μιας ομάδας και να αποτελεί ένα βήμα προς τον τελικό στόχο που είναι η καταστροφή της ομάδας. Η συμμετοχή του ατόμου σε μια συγκεκριμένη ομάδα και όχι η ταυτότητά του είναι εκείνη που αποτελεί το αποφασιστικό κριτήριο που καθορίζει τα άμεσα θύματα του εγκλήματος της γενοκτονίας»⁷.

Σε αντίθεση με τις δίκες της Νυρεμβέργης, όπου έπρεπε να υπάρχει σύνδεση του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας με συνθήκες ένοπλης σύρραξης, στο Καταστατικό της Ρώμης δεν γίνεται αναφορά σε κάτι τέτοιο. Αυτό σημαίνει ότι εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μπορούν να διαπραχθούν και σε περίοδο ειρήνης.

Το άρθρο 7 αναφέρει στην εισαγωγική παράγραφο ότι: “... έγκλημα κατά της ανθρωπότητας σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις όταν

⁶ Prosecutor v. Kambanda, Judgment and Sentence, 4 September 1998, (Case No. ICTR 97-23-S)

⁷ 1996 ILC Report, 88

διαπράττεται ως μέρος ευρείας ή συστηματικής επίθεσης που κατευθύνεται κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης”.

Τέλος, και εδώ είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η πρόθεση του θύτη να διαπράξει έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως συνάγεται από τη φράση «... εν γνώσει της επίθεσης». Βέβαια, όπως διευκρινίζεται από τα στοιχεία υπόστασης των εγκλημάτων⁸, δεν απαιτείται ο θύτης να έχει γνώση όλων των χαρακτηριστικών της επίθεσης ή τις ακριβείς λεπτομέρειες του σχεδίου.

Η ρύθμιση η οποία αφορά τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου επί εγκλημάτων πολέμου είναι η μακρύτερη και η συγκεκριμένη κατηγορία εγκλημάτων η παλαιότερη μεταξύ των κατηγοριών εγκλημάτων που προαναφέρθηκαν. Το Άρθρο 8 αποτελείται από τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων πολέμου. Οι δύο αναφέρονται σε διεθνή ένοπλη σύρραξη και οι άλλες δύο σε μη-διεθνή ένοπλη σύρραξη.

Ένα αμφιλεγόμενο σημείο του άρθρου 8 είναι ο περιορισμός που προβλέπεται στην άσκηση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, με την προσδιοριστική φράση στην αρχή του άρθρου: «Το Δικαστήριο θα έχει δικαιοδοσία αναφορικά με τα εγκλήματα πολέμου, *ιδιαίτερα* όταν διαπράττονται ως μέρος ενός σχεδιασμού ή μιας πολιτικής ή ως μέρος μιας εκτεταμένης τέλεσης τέτοιων εγκλημάτων». Η διατύπωση της ρύθμισης με αυτό τον τρόπο υποστηρίχθηκε ιδιαίτερα από τις ΗΠΑ, οι οποίες επιθυμούσαν να προφυλάξουν τα μέλη των ειρηνευτικών δυνάμεων από πιθανές μεμονωμένες παραβιάσεις του άρθρου 8 κατά την άσκηση των καθηκόντων τους⁹.

Μελλοντικά το Δικαστήριο προβλέπεται να ασκήσει δικαιοδοσία και επί του εγκλήματος της επίθεσης, όταν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη καταλήξουν σε έναν κοινά αποδεκτό ορισμό. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στην προπαρασκευαστική επιτροπή υπήρχαν δύο κύριες προσεγγίσεις

⁸ Elements of Crimes, άρθρο 7(2)

⁹ Γάγγας Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2000, σ. 334

αναφορικά με το έγκλημα της επίθεσης¹⁰. Η πρώτη ακολουθήθηκε από μια ομάδα κυρίως αραβικών και αφρικανικών κρατών που υποστήριζαν να δεχθούν ως ορισμό της επίθεσης εκείνον που περιλαμβάνεται στο ψήφισμα 3314 της Γενικής Συνέλευσης. Κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε αποδεκτό αφού το 3314 πρώτον αποτελεί έναν οδηγό για το Συμβούλιο Ασφαλείας και δεύτερον δεν αφορά την ατομική ποινική ευθύνη. Μια άλλη ομάδα κρατών με επικεφαλής τη Γερμανία προώθησε τη λύση ενός όχι τόσο εκτεταμένου ορισμού, ακολουθώντας κατά κάποιο τρόπο τον ορισμό της επίθεσης στο άρθρο 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου. Ένα ακόμη αμφιλεγόμενο ζήτημα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων ήταν ο ρόλος που θα είχε το Συμβούλιο Ασφαλείας αναφορικά με τον καθορισμό ενός εγκλήματος ως επίθεσης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρόταση που υπέβαλαν η Ελλάδα και η Πορτογαλία. Σε αυτή ακολουθείται μια γενική προσέγγιση του εγκλήματος αντί για μια εξαντλητική απαρίθμηση πράξεων που συνιστούν επίθεση. Κατά την ελληνο-πορτογαλική πρόταση, η επίθεση ορίζεται ως η χρήση ένοπλης δύναμης από ένα άτομο το οποίο είναι σε θέση να ασκεί έλεγχο ή να κατευθύνει τις πολιτικές ή στρατιωτικές ενέργειες ενός κράτους ενάντια στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ανεξαρτησία ενός κράτους, παραβιάζοντας το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹¹. Δυστυχώς, τελικά δεν βρέθηκε ορισμός που να ικανοποιεί όλα τα μέρη.

Μια υπόθεση παραπέμπεται στο Δικαστήριο είτε από ένα κράτος μέρος το οποίο παραπέμπει στον Εισαγγελέα μια πραγματική κατάσταση στην οποία φαίνεται να έχουν διαπραχθεί ένα ή περισσότερα εγκλήματα του Άρθρου 5, είτε από το Συμβούλιο Ασφαλείας κατά τον ίδιο τρόπο, είτε από τον ίδιο τον Εισαγγελέα ο οποίος ενεργεί αυτεπαγγέλτως (Άρθρο 13).

Η δυνατότητα που δίδεται στον Εισαγγελέα να ενεργεί αυτεπαγγέλτως, είναι ένας μηχανισμός ανάλογος με εκείνους που λειτουργούν στα εθνικά

¹⁰Otto Triffterer, *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court, Observer's Notes Article by Article*, Baden-Baden: Nomos 1999

¹¹ Preparatory Commission for the International Criminal Court, Working Group on the Crime of Aggression, New York, 28 November 2000, (PCNICC/2000/WGCA/DP.5)

νομικά συστήματα. Στο σχέδιο Καταστατικού της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, μια υπόθεση μπορούσε να παραπεμφθεί στο Δικαστήριο μόνο από τα Κράτη Μέρη στο Καταστατικό και από το Συμβούλιο Ασφαλείας¹².

Κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων η ιδέα ενός ανεξάρτητου Εισαγγελέα που θα ενεργούσε *proprio motu* υποστηρίχθηκε από πολλά κράτη και από τους Μη-Κυβερνητικούς Οργανισμούς. Αρκετά ήταν τα κράτη όμως που υποστήριζαν την αντίθετη άποψη, φοβούμενα ότι ένας Εισαγγελέας που δεν υπόκειται σε κανενός είδους έλεγχο μπορεί με τις ενέργειές του να εξυπηρετεί πολιτικές σκοπιμότητες. Σθεναρή ήταν και η αντίδραση των ΗΠΑ στην ιδέα ενός ανεξάρτητου Εισαγγελέα, των οποίων ο εκπρόσωπος δήλωσε ότι κάτι τέτοιο όχι μόνο θα προσέφερε λίγα στην πρόοδο της εντολής του Δικαστηρίου και στην αρχή της εισαγγελικής ανεξαρτησίας και αποτελεσματικότητας, αλλά και θα δυσκόλευε τον κεντρικό στόχο του Εισαγγελέα που είναι να ερευνά σε βάθος και δίκαια τα πιο σοβαρά εγκλήματα¹³.

Βέβαια, σύμφωνα με το τελικό κείμενο ο Εισαγγελέας δεν ενεργεί ανεξέλεγκτα. Έτσι, αν ο Εισαγγελέας συμπεράνει ότι υπάρχει επαρκής βάση για να αρχίσει τη διεξαγωγή έρευνας, υποβάλλει αίτημα στο Τμήμα Προδικασίας προκειμένου να λάβει έγκριση (Άρθρο 15). Τα θύματα μπορούν να κάνουν παραστάσεις στο Τμήμα Προδικασίας. Αν το Τμήμα Προδικασίας αποφασίσει ότι υπάρχει επαρκής βάση για να αρχίσει έρευνα, τότε επιτρέπει την έναρξή της, χωρίς να θίγονται οι μετέπειτα αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικά με τη δικαιοδοσία και το παραδεκτό της υπόθεσης.

Αν μια υπόθεση παραπεμφθεί από κράτος μέρος ή από το Συμβούλιο Ασφαλείας (Άρθρο 53), ο Εισαγγελέας εκτιμά τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του και είτε αρχίζει ανάκριση είτε όχι, αν κρίνει ότι δεν υπάρχει δικαιολογητική βάση για να προχωρήσει τη διαδικασία.

¹² Report of the International Law Commission on the Work of Its Forty-Sixth Session, 2 May-22 July 1994

¹³ The Concerns of the United States Regarding the Proposal of a Proprio Motu Prosecutor, στο "Is a U.N. International Criminal Court in the U.S. National Interest?", Hearing Before the Subcommittee on International Operations of the Senate Comm. on Foreign Relations, 105th Cong. 129, June 22 1998, σ. 147

Στη συνέχεια ο Εισαγγελέας ειδοποιεί όλα τα κράτη μέρη για την έναρξη της έρευνας. Εντός μηνός από τη λήψη της ειδοποίησης, το ενδιαφερόμενο κράτος πληροφορεί το Δικαστήριο ότι ανακρίνει ή έχει ανακρίνει υπηκόους του ή άλλους εντός της δικαιοδοσίας του με τους οποίους σχετίζεται η έρευνα του Εισαγγελέα και ο τελευταίος με τη σειρά του παραπέμπει τα εν λόγω πρόσωπα στο κράτος για ανάκριση. Ο Εισαγγελέας μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να ζητά από το κράτος να τον πληροφορεί σχετικά με την πορεία των ερευνών. Το Τμήμα Προδικασίας με αίτηση του Εισαγγελέα εκδίδει ένταλμα σύλληψης κατά προσώπου (Άρθρο 58).

Το Δικαστήριο αποφασίζει αυτεπαγγέλτως επί του παραδεκτού μιας υποθέσεως. Μια υπόθεση μπορεί να κριθεί απαράδεκτη όταν αυτή ερευνάται ή έχει ασκηθεί δίωξη από το Κράτος το οποίο έχει δικαιοδοσία επ' αυτής ή έχει ερευνηθεί και το αρμόδιο Κράτος έχει αποφασίσει να μην ασκήσει δίωξη, ή όταν το κατηγορούμενο πρόσωπο έχει ήδη δικαστεί για το ίδιο αδίκημα¹⁴. Ο Εισαγγελέας μπορεί επίσης να ζητήσει από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του παραδεκτού ή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου¹⁵.

Όπως ισχύει και για τα ad hoc Ποινικά Δικαστήρια, έτσι και το ΔΠΔ δεν διαθέτει κάποιο μηχανισμό επιβολής των αποφάσεών του στο έδαφος των κρατών, δεν μπορεί να συλλάβει πρόσωπα ούτε να τα μεταφέρει στην έδρα του Δικαστηρίου. Από τη σύλληψη υπόπτων μέχρι την έρευνα για την ανάσυρση αποδείξεων βασίζεται αποκλειστικά στη συνεργασία των κρατών. Το γεγονός αυτό τοποθετεί το Τμήμα 9 του Καταστατικού της Ρώμης στην κορυφή της πυραμίδας, αφού χωρίς τη συνεργασία των κρατών το Δικαστήριο δεν θα δύναται να λειτουργήσει.

Το Τμήμα 9 του Καταστατικού της Ρώμης προσδιορίζει με ακρίβεια τους όρους λειτουργίας του Δικαστηρίου στον κρίσιμο αυτό τομέα της δίωξης και της σύλληψης. Βέβαια, γίνεται σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στα Κράτη Μέρη στο Καταστατικό και τα τρίτα κράτη. Το Καταστατικό της Ρώμης, ως

¹⁴ Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, Άρθρο 17

¹⁵ Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, Άρθρο 19

διεθνής συνθήκη, δεσμεύει μόνο τα μέρη σε αυτό, ενώ δεν μπορεί να επιβάλει υποχρεώσεις σε τρίτα κράτη¹⁶.

Το άρθρο 86 θέτει τη γενική υποχρέωση των κρατών μερών να συνεργάζονται πλήρως με το Δικαστήριο. Το επόμενο άρθρο αναφέρεται στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να υποβάλει αιτήσεις συνεργασίας προς τα Κράτη Μέρη, ενώ για τα μη-μέρη δύναται να τα καλέσει να παράσχουν συνδρομή στη βάση ενός ειδικού διακανονισμού με τα τελευταία ή στη βάση άλλων τρόπων που θα συμφωνηθούν. Εάν ένα κράτος δεν συμμορφώνεται με το αίτημα του Δικαστηρίου, το τελευταίο απευθύνεται στη Συνέλευση, η οποία, ως πολιτικό όργανο, εξετάζει το θέμα και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη άρση των δυσχερειών στη συνεργασία του με το εν λόγω κράτος¹⁷. Κατά το άρθρο 88 τα Κράτη Μέρη έχουν την υποχρέωση να θεσπίσουν διαδικασίες στο εσωτερικό τους δίκαιο που να τους επιτρέπουν να συμμορφωθούν με τα αιτήματα του Δικαστηρίου. Τέλος, τα άρθρα 89-92 δημιουργούν στα Κράτη-Μέρη την υποχρέωση συνεργασίας με το Δικαστήριο αναφορικά με αιτήσεις σύλληψης και παράδοσης, ενώ τα άρθρα 93-96 και 99 αναφέρονται σε άλλες μορφές συνεργασίας.

Το Τμήμα 9 είναι από τα πιο πολύπλοκα σημεία του Καταστατικού της Ρώμης, όπου παρεμβάλλονται συνεχώς εξαιρέσεις ή προϋποθέσεις είτε πρόκειται για την προστασία πληροφοριών εθνικής ασφάλειας, είτε για τη συρροή αιτήσεων παράδοσης προσώπων¹⁸. Μια από τις εξαιρέσεις είναι και το πολυσυζητημένο άρθρο 98, το οποίο καλεί το Δικαστήριο να μην προχωρήσει σε αίτηση για παράδοση προσώπου από Κράτος, εάν το Κράτος αυτό θα ήταν υποχρεωμένο για να συμμορφωθεί προς την αίτηση να ενεργήσει με τρόπο ασυμβίβαστο προς τις διεθνείς του υποχρεώσεις κατά το διεθνές δίκαιο ή βάσει διεθνών συμφωνιών. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι αντιπροσωπείες που ταξίδεψαν

¹⁶ Annalisa Ciampi, "The obligation to cooperate" στο A. Cassese, P. Gaeta & J.R.W.D. Jones (eds), *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, Oxford University Press, 2002, σ. 1609

¹⁷ Χρήστος Λ. Ροζάκης, *Εγκλημα και Τιμωρία: Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2004, σ. 138

¹⁸ Philipp Meißner, *The International Criminal Court Controversy: A scrutiny of the United States' major objections against the Rome Statute*, Lit Verlag, Münster, 2005, σ. 30

μέχρι τη Ρώμη δεν ήταν έτοιμες να προβούν σε μεγάλες παραχωρήσεις σε αυτόν τον τομέα¹⁹. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το Τμήμα 9 του Καταστατικού και το καθεστώς συνεργασίας σχετίζεται πιο άμεσα από τα άλλα μέρη με την αρχή της κρατικής κυριαρχίας²⁰. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι το Δικαστήριο θα είναι «ένας γίγαντας χωρίς πόδια και χέρια» όπως χαρακτήρισε ο Καθηγητής Cassese το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία για τον ίδιο λόγο. Τα περισσότερα κράτη έχουν επικυρώσει το Καταστατικό (100), έχουν προσαρμόσει τις εθνικές τους νομοθεσίες όπου κρίνεται απαραίτητο και έχουν γενικότερα επιδείξει μια επιδοκιμαστική στάση απέναντι στο νέο δικαιοδοτικό όργανο.

2. Η στάση των ΗΠΑ απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

2.1. Απόρριψη από τις ΗΠΑ της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου επί υπηκόων κρατών που δεν αποτελούν μέρος του Καταστατικού (Άρθρο 12).

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου επί υπηκόων κρατών που δεν είναι μέρη στο Καταστατικό είναι ένα ζήτημα που προξένησε πολλές αντιδράσεις, ιδίως από τις ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, ο Αμερικανός Πρέσβης χαρακτήρισε τη ρύθμιση αυτή ως το μεγαλύτερο ελάττωμα του Καταστατικού και δήλωσε ότι αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους για τον οποίο οι ΗΠΑ το καταγήςαν.²¹ Υποστηρίζει επίσης ότι αυτή η ρύθμιση έρχεται σε αντίθεση με τη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών στην οποία προβλέπεται ότι οι συνθήκες δεν δεσμεύουν κράτη που δεν είναι μέρη της συνθήκης. Ο σημερινός Πρόεδρος του ΔΠΔ απάντησε ότι το Καταστατικό της

¹⁹ Οπ. π., σ. 30

²⁰ Hans-Peter Caul & Claus Kref, "Jurisdiction and cooperation in the Statute of the International Criminal Court: Principles and compromises", *Yearbook of International Humanitarian Law*, Vol. 2 (1999), σ. 158

²¹ Statement by the United States Ambassador-at-Large for War Crime Issues David J. Scheffer Before the Sixth Committee of the 53rd General Assembly, "The International Criminal Court", October 21 1998

Ρώμης δεν δημιουργεί υποχρεώσεις για τα μη μέρη στο Καταστατικό.²² Εξάλλου, και το Καταστατικό του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης προέβλεπε κάτι ανάλογο. Συγκεκριμένα, στην εισαγωγική παράγραφο αναφέρεται ότι τα εγκλήματα δεν έχουν ακριβή γεωγραφική τοποθεσία.

Η επιχειρηματολογία των ΗΠΑ βασίζεται στο γεγονός ότι αυτή τη στιγμή έχουν τη μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη στον κόσμο, διασκορπισμένη ανά την υφήλιο για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης, και δεν είναι δυνατό να εκτίθεται αυτή η δύναμη στη δικαιοδοσία ενός ποινικού Δικαστηρίου στο οποίο η αμερικανική κυβέρνηση δεν συμμετέχει.²³ Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων οι ΗΠΑ παρουσίασαν μια πρόταση σύμφωνα με την οποία για την ενεργοποίηση του άρθρου 12 θα απαιτείτο η έκδηλη αποδοχή του Κράτους στο έδαφος του οποίου τελέστηκε το έγκλημα και του κράτους ιθαγένειας του θύτη ή εναλλακτικά η εξαίρεση από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου συμπεριφοράς η οποία προκύπτει από επίσημες ενέργειες Κράτους που δεν είναι μέρος στο Καταστατικό και οι οποίες αναγνωρίζονται ως τέτοιες από αυτό το Κράτος.²⁴ Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε και επικράτησε τελικά η άποψη που παραχωρεί στο Δικαστήριο ένα είδος οικουμενικής δικαιοδοσίας όπως προκύπτει από το άρθρο 12.

Το επιχείρημα των ΗΠΑ περιπλέκει τις έννοιες των υποχρεώσεων των τρίτων κρατών και της άσκησης δικαιοδοσίας επί των υπηκόων των τρίτων κρατών. Το Καταστατικό απλά επιβεβαιώνει την οικουμενικά αναγνωρισμένη αρχή του διεθνούς δικαίου ότι τα άτομα υπόκεινται στο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο που ισχύει στο έδαφος όπου ταξιδεύουν, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που προκύπτουν από διεθνείς υποχρεώσεις²⁵. Δεν υπάρχει τίποτα το ασυνήθιστο στην απονομή οικουμενικής

²² Michael Scharf, "The ICC's jurisdiction over the nationals of non-party states: A critique of the US position", *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, Winter 2001, σ. 98

²³ David J. Scheffer "The United States and the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, Vol. 93, January 1999, σ. 18

²⁴ United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Proposal Submitted by the United States of America, 14 July 1998

²⁵ Βλ. Philippe Kirsch, "The Rome Conference on the International Criminal Court: A Comment", *ASIL Newsletter* 1, November/December 1998

δικαιοδοσίας επί υπηκόων τρίτων κρατών μέσα από το μηχανισμό του συμβατικού δικαίου. Ακόμη και οι ΗΠΑ έχουν προσχωρήσει σε πολυάριθμες διεθνείς συμβάσεις οι οποίες δίνουν το δικαίωμα στα Κράτη Μέρη να ασκούν δικαιοδοσία επί προσώπων οποιασδήποτε εθνικότητας που βρίσκονται στο έδαφός τους και ανεξάρτητα από το εάν είναι υπήκοοι μη-κράτους μέρους²⁶. Επιπλέον, οι ΗΠΑ έχουν ασκήσει οικουμενική δικαιοδοσία που αναγνωρίζεται από το διεθνές συμβατικό δίκαιο επί υπηκόων τρίτων κρατών σε υποθέσεις τρομοκρατίας και συγκεκριμένα σε περιπτώσεις σύλληψης ομήρων και αεροπειρατείας²⁷.

Υπό το φως και των παραπάνω, η θέση των ΗΠΑ αναφορικά με το ζήτημα της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ επί υπηκόων τρίτων κρατών είναι όχι μόνο αβάσιμη αλλά μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις και για τις ίδιες της ΗΠΑ, αφού μπορεί στο μέλλον να χρησιμοποιηθεί από κατηγορούμενους τρομοκράτες, βασανιστές και εγκληματίες πολέμου ως τρόπος παρεμπόδισης των προσπαθειών των ΗΠΑ να ασκήσουν δικαιοδοσία που θεμελιώνεται σε σύμβαση επί υπηκόων κρατών που δεν είναι μέρη στη σύμβαση²⁸.

Αν και η οικουμενική δικαιοδοσία σχετίζεται με το άρθρο 12, κυρίως λόγω της φύσης των εγκλημάτων για τα οποία είναι αρμόδιο το ΔΠΔ, η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου επί υπηκόων τρίτων κρατών στηρίζεται μάλλον στην αρχή της εδαφικής δικαιοδοσίας. Η άσκηση δικαιοδοσίας από ένα κράτος επί υπηκόων άλλων κρατών που κατηγορούνται ότι τέλεσαν ένα έγκλημα στο έδαφος του πρώτου δεν είναι κάτι που μας ξενίζει. Η μόνη διαφορά έγκειται

²⁶ Κάποιες από αυτές τις συμβάσεις είναι οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, η Σύμβαση για την Καταστολή της Παράνομης Υφαρπαγής Αεροσκαφών του 1970, η Σύμβαση για την Καταστολή Παράνομων Πράξεων κατά της Ασφάλειας της Πολιτικής Αεροπορίας του 1971, η Σύμβαση κατά της Σύλληψης Ομήρων του 1979, η Σύμβαση για τα βασανιστήρια του 1984, η Σύμβαση για την Καταστολή Παράνομων Πράξεων κατά της Ασφάλειας της Θαλάσσιας Ναυσιπλοΐας του 1988 και η Διεθνής Σύμβαση για Βομβιστικές Επιθέσεις του 1997.

²⁷ Στην υπόθεση *United States v. Yunis (1991)* που αφορούσε σύλληψη ομήρων, οι ΗΠΑ συνέλαβαν και άσκησαν δίωξη κατά του Fawaz Unis, υπηκόου του Λιβάνου, για την κατάληψη αεροσκάφους Ιορδανικής αεροπορικής εταιρείας στο αεροδρόμιο της Βηρυτού, όπου μεταξύ των επιβατών υπήρχαν δυο αμερικανοί πολίτες. Χρησιμοποιήθηκε ως νομική βάση η Σύμβαση κατά της Σύλληψης Ομήρων, στην οποία ο Λίβανος δεν ήταν μέρος. Βλ. M. P. Scharf, "The ICC's Jurisdiction over Nationals of Non-Party States", στο S. B. Sewall & C. Keyser (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000, σ. 221

²⁸ Οπ. π., σ. 230

στο ότι αντί να ασκήσουν δίωξη τα εθνικά δικαστήρια, το κράτος παραχωρεί την αρμοδιότητά του να ασκήσει δίωξη σε ένα διεθνές όργανο. Ο Αμερικανός Πρέσβης D. Scheffer δήλωσε πως “δεν φαίνεται να υπάρχει προηγούμενο στην παραχώρηση εδαφικής δικαιοδοσίας σε άλλο κράτος, όταν ο κατηγορούμενος είναι υπήκοος τρίτου κράτους, χωρίς τη συναίνεση του κράτους υπηκοότητας”²⁹. Ωστόσο, η μελέτη του κειμένου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τη Διαβίβαση των Ποινικών Δικογραφιών (Transfer of Proceedings in Criminal Matters), της διαπραγματευτικής της ιστορίας και οι αναλύσεις των εμπειρογνομόνων για την εφαρμογή της αποκαλύπτουν ότι η Σύμβαση πράγματι επιτρέπει τη μεταφορά ποινικών δικογραφιών, χωρίς τη συναίνεση του κράτους υπηκοότητας και συνεπώς, αποτελεί το προηγούμενο το οποίο οι ΗΠΑ ισχυρίζονται ότι απουσιάζει³⁰.

Η ύπαρξη του άρθρου 12 οδήγησε στη συνέχεια τις ΗΠΑ στη λήψη όλων των δυνατών μέτρων για την αποφυγή με κάθε τρόπο υπαγωγής των υπηκόων της χώρας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Στις προσπάθειες αυτές θα αναφερθώ παρακάτω.

2.2. Η στάση που τηρήθηκε από τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων

i) Η Συνδιάσκεψη της Ρώμης

Στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης, η οποία διήρκεσε 5 εβδομάδες, συγκεντρώθηκαν αντιπροσωπείες από 162 χώρες, καθώς και ένας μεγάλος αριθμός Μη-Κυβερνητικών Οργανισμών. Παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ έστειλαν μια αρκετά μεγάλη και ταλαντούχα αντιπροσωπεία, ο λιγοστός χρόνος, αλλά και η κατάτμηση των θεμάτων σε ομάδες εργασίας, οι οποίες λάμβαναν χώρα ταυτόχρονα, έκαναν αδύνατη τη θέση επί τάπητος και την

²⁹ David Scheffer, “The International Criminal Court: The Challenge of Jurisdiction” (Address at the Annual Meeting of the American Society of International Law, 26 Μαρτίου 1999), αναφέρεται στο S. B. Sewall & C. Keyser (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000, σ. 227

³⁰ Οπ. π., σ. 228

επιδίωξη στον ίδιο βαθμό όλων των σημείων που επιθυμούσε να επιτύχει η αμερικανική πλευρά.

Το σημείο που “κινήθηκε” η αμερικανική αντιπροσωπεία περισσότερο από όλα και μέχρι τέλους ήταν η εξασφάλιση της συναίνεσης των τρίτων κρατών για την υπαγωγή των υπηκόων τους στο Δικαστήριο. Δευτερεύοντα σημεία ήταν ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας και ο βαθμός ανεξαρτησίας του Εισαγγελέα. Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας για την παραπομπή κάθε υπόθεσης στη δίκη, όπως προβλεπόταν στο σχέδιο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, απορρίφθηκε από έναν ευρύ συνασπισμό κρατών που επιθυμούσε την ίδρυση ενός ισχυρού και ανεξάρτητου δικαστηρίου. Ακόμη και αυτά τα κράτη όμως συνειδητοποιούσαν ότι ένα δικαστήριο χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ ίσως να μην ήταν τόσο αποτελεσματικό. Ωστόσο, η αντιπροσωπεία των ΗΠΑ, που είχε οδηγίες να τηρήσει σκληρή στάση από την Ουάσινγκτον, δεν έδειξε ευελιξία στις διαπραγματεύσεις και αρνήθηκε να κάνει συμβιβασμούς. Με λίγο χρόνο να απομένει για τη λήξη των διαπραγματεύσεων, ο Πρόεδρος της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής παρουσίασε διάφορες προτάσεις στους παρευρισκομένους προκειμένου να καταλήξουν σε ένα συμβιβασμό³¹. Και πάλι όμως, η αμερικανική αντιπροσωπεία ήταν αδιάλλακτη, ιδιαίτερα στο ζήτημα της συναίνεσης των Κρατών που δεν θα ήταν μέρη στο Καταστατικό. Συγκεκριμένα, ο Αμερικανός Πρέσβης D. Scheffer δήλωσε πως θα μπορούσε να δεχτεί ένα συμβιβασμό στο ζήτημα του ρόλου του Συμβουλίου Ασφαλείας και, εάν η Συνδιάσκεψη λάμβανε υπόψη τις αμερικανικές θέσεις για τα άλλα ζητήματα, θα ήταν σε θέση να προτείνει την υπογραφή του Καταστατικού από τις ΗΠΑ³². Στο ξεκίνημα της πέμπτης και τελευταίας εβδομάδας της Συνδιάσκεψης, οι ΗΠΑ ενέτειναν την πίεση. Ο Αμερικανός Πρέσβης και ο Πρόεδρος της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής είχαν πολλές συναντήσεις εκείνες τις μέρες.

³¹ U.N. Doc. A/Conf. 183/C.1/L.53 (6 Ιουλίου 1998), U.N. Doc. A/Conf. 183/C.1/L.59 (10 Ιουλίου 1998), U.N. Doc. A/Conf. 183/C.1/L.76 (16 Ιουλίου 1998)

³² Bartram S. Brown, “The Statute of the ICC”, στο S. B. Sewall & C. Keyser (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000, σ. 64

Όπως εξιστορεί ένας στενός συνεργάτης του Προέδρου Kirsch « Νομίζαμε ότι διαπραγματεύονταν ποιες παραχωρήσεις θα πάρουν από εμάς σε αντάλλαγμα των δικών τους παραχωρήσεων. Εκείνη τη Δευτέρα πιστέψαμε ότι τελικά θα έπρεπε να παραχωρήσουμε τον ανεξάρτητο εισαγγελέα την τελευταία στιγμή των διαπραγματεύσεων. Αλλά δεν τον ανέφεραν ποτέ. Επέμεναν σταθερά στην ύπαρξη ξεκάθαρης ρύθμισης στο Καταστατικό που να εξασφαλίζει ότι κανένας αμερικανός δεν θα μπορούσε να υπαχθεί αυτόματα στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ»³³.

Δυο μέρες πριν από τη λήξη της Συνδιάσκεψης, η αμερικανική αντιπροσωπεία κατέθεσε συμβιβαστική πρόταση για το ζήτημα της συναίνεσης, αλλά ο χρόνος για ουσιαστικές διαπραγματεύσεις είχε λήξει³⁴. Η τροποποίηση που πρότειναν θα παρείχε στα τρίτα κράτη περιορισμένη προστασία από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ απαιτώντας τη συναίνεσή τους για υπαγωγή στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου εγκλημάτων που τελέστηκαν από αξιωματούχους ή όργανά του κράτους κατά την άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων τους που αναγνωρίζονται από το κράτος ως τέτοια³⁵. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε με 113 ψήφους κατά, 17 υπέρ και 25 αποχές.

Φαίνεται ξεκάθαρα από την πορεία των διαπραγματεύσεων ότι αυτό που προσπαθούσαν να αποκλείσουν οι ΗΠΑ με κάθε τρόπο ήταν η πιθανότητα υπαγωγής των υπηκόων τους και ιδιαίτερα των μελών των στρατιωτικών τους δυνάμεων και των στρατιωτικών και πολιτικών αξιωματούχων στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν επετεύχθη στη Ρώμη. Παρόλα αυτά οι προσπάθειές τους συνεχίστηκαν κατά τις διαπραγματεύσεις των Κανόνων Διαδικασίας και Αποδείξεων και τη Συμφωνία για τη σχέση του ΔΠΔ με τα Ηνωμένα Έθνη. Το άρθρο 98 εισήχθη την τελευταία στιγμή μετά από

³³ Lawrence Weschler, "The United States and the International Criminal Court", στο οπ.π., σ. 105

³⁴ Bartram S. Brown, "Response to US Objections to the ICC Statute", *International Law and Politics*, Vol. 31, 1999, σ. 861

³⁵ U.N. Doc. A/Conf. 183/C.1/L.90 (16 Ιουλίου 1998)

επιμονή κάποιων αντιπροσωπειών και, λόγω της έλλειψης χρόνου, η παράγραφος 2 του άρθρου δεν διατυπώθηκε με επαρκή σαφήνεια³⁶.

ii) Υιοθέτηση των “Κανόνων Διαδικασίας και Απόδειξης” και Συμφωνία σχέσης του Δικαστηρίου με τα Ηνωμένα Έθνη

Οι ΗΠΑ συνέχισαν τις προσπάθειες για εξαίρεση των αμερικανών υπηκόων κατά τις διαπραγματεύσεις των Κανόνων Διαδικασίας και Αποδείξεων³⁷. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της 4^{ης} συνόδου της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής το Μάρτιο του 2000, οι ΗΠΑ κυκλοφόρησαν ένα non-paper που περιελάμβανε πρόταση αναφορικά με το άρθρο 98 (2). Η πρόταση είχε δυο μέρη: το πρώτο αφορούσε τη θέσπιση κανόνα διαδικασίας που θα επεξηγούσε το άρθρο 98(2) και το δεύτερο αφορούσε τη Συμφωνία Σχέσης του ΔΠΔ με τα Ηνωμένα Έθνη³⁸. Συγκεκριμένα, πρότειναν στο κείμενο του κανόνα του άρθρου 98(2) να προστεθεί μια υποσημείωση που θα ανέφερε ότι μια αντιπροσωπεία μπορεί να προτείνει μια προσθήκη στον κανόνα που σχετίζεται με το άρθρο 98. Η υποσημείωση σχετίζεται άμεσα με την πρόταση που κυκλοφόρησαν ανεπίσημα. Το κείμενο για τον κανόνα διαδικασίας του άρθρου 98(2) και για το “πρόσθετο έγγραφο” αποτελούν μια πρόταση δύο σταδίων. Τα δύο κείμενα συνδέονται, με τον κανόνα να παρέχει το μέσο για τη δέσμευση του δικαστηρίου απέναντι στις διατάξεις του πρόσθετου εγγράφου.

Το άρθρο 98(2) αναφέρεται στην υποχρέωση του Δικαστηρίου να μην προχωρήσει σε αίτημα για παράδοση προσώπου όταν αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα το εκζητούμενο κράτος να ενεργήσει αντίθετα με τις διεθνείς του υποχρεώσεις που προκύπτουν από διεθνή συμφωνία. Ο προτεινόμενος κανόνας διαδικασίας αναφέρει ότι “το Δικαστήριο δεν μπορεί να προχωρήσει σε αίτημα

³⁶ Hans-Peter Caul & Claus Kref, “Jurisdiction and cooperation in the Statute of the International Criminal Court: Principles and compromises”, *Yearbook of International Humanitarian Law*, Vol. 2 (1999), σ. 158

³⁷ Η Απόφαση F της Τελικής Πράξης της Συνδιάσκεψης προβλέπει στην παρ. 2 ότι τα Κράτη που υπέγραψαν την Τελική Πράξη καλούνται να συμμετάσχουν στις εργασίες της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής για τη θέσπιση των Κανόνων Διαδικασίας και Αποδείξεων και των Στοιχείων των Εγκλημάτων.

³⁸ ICC-ASP/3/15

για παράδοση προσώπου, χωρίς τη συναίνεση του “αποστέλλοντος” κράτους, εάν, σύμφωνα με το άρθρο 98(2), αυτό το αίτημα θα ήταν ασυμβίβαστο με υποχρεώσεις που προκύπτουν από διεθνή συμφωνία, σύμφωνα με την οποία απαιτείται η προηγούμενη συναίνεση του “αποστέλλοντος” κράτους για την παράδοση του προσώπου αυτού του κράτους στο Δικαστήριο”³⁹.

Η αλλαγή της φράσης από το “εκζητούμενο κράτος” και τις “υποχρεώσεις του που προκύπτουν από διεθνείς συμφωνίες” στη γενική φράση του κανόνα “υποχρεώσεις που προκύπτουν από διεθνή συμφωνία” σχεδιάστηκε ώστε να αποτελέσει βάση για τη διαπραγμάτευση συμφωνίας ανάμεσα στο ΔΠΔ και τον ΟΗΕ που θα ενσωμάτωνε το κείμενο του “πρόσθετου έγγραφου”⁴⁰. Σύμφωνα με το προτεινόμενο κείμενο δεν περιορίζεται η δυνατότητα του Δικαστηρίου να διεξαγάγει έρευνα ή να απαγγείλει κατηγορίες κατά υπηκόων τρίτων κρατών, γεγονός που θεωρήθηκε ως παραχώρηση από την πλευρά των ΗΠΑ⁴¹. Το Δικαστήριο όμως δεν μπορεί να ζητήσει την παράδοση κατηγορουμένου τρίτου κράτους που ενεργεί υπό την καθοδήγηση του κράτους αυτού, χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του κράτους αυτού.

Η πρόταση αυτή κατακρίθηκε από τους ΜΚΟ αλλά και από πολλές αντιπροσωπείες. Συγκεκριμένα υποστηρίχθηκε ότι το άρθρο 98(2) αναφέρεται αποκλειστικά σε διακρατικές συμφωνίες και όχι σε συμφωνίες ανάμεσα σε κράτη και διεθνείς οργανισμούς και ότι ένας κανόνας που υπάγει τη συμφωνία ΔΠΔ-ΟΗΕ στις συμφωνίες του άρθρου 98(2) ή που προβλέπει την πραγματοποίηση συμφωνίας ανάμεσα στο ΔΠΔ και ένα κράτος που θα περιόριζε τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ αποτελεί de facto τροποποίηση του

³⁹ Proposal submitted by the United States of America concerning Rules of Procedure and Evidence relating to part 9 of the Statute, Proposed Rule to Article 98, Rule 9.19, Fifth Session of the Preparatory Commission for the International Criminal Court, New York, 12-30 June 2000, PCNICC/2000/WGRPE(9)/DP.4

⁴⁰ Ruth Wedgwood, “Irresolution of Rome”, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, No.1 Winter 2001, σ. 207

⁴¹ Οπ. π., σ. 203

Καταστατικού μέσω των κανόνων διαδικασίας⁴². Επιπλέον, τυχόν υιοθέτηση του κειμένου για το πρόσθετο έγγραφο θα σήμαινε σαφή τροποποίηση του άρθρου 12 του Καταστατικού, το οποίο απαιτεί είτε τη συναίνεση του κράτους ιθαγένειας είτε του κράτους τόπου τέλεσης του εγκλήματος.

Το πρώτο μέρος της πρότασης υιοθετήθηκε ως ο κανόνας 195(2) στο τελικό κείμενο των Κανόνων Διαδικασίας και Αποδείξεων. Στην Ομάδα Εργασίας για τους Κανόνες Διαδικασίας και Αποδείξεων, 39 από τις 45 αντιπροσωπείες άσκησαν κριτική στον κανόνα 195(2) και αμφισβήτησαν τη συμβατότητά του με το Καταστατικό⁴³. Παρά τις αντιδράσεις⁴⁴, η επιθυμία του Bureau για υιοθέτηση των Κανόνων με συναίνεση, καθώς και των συμμετεχόντων κρατών να κρατήσουν τις ΗΠΑ στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, το κείμενο του κανόνα υιοθετήθηκε ως είχε. Ωστόσο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ακεραιότητα του Καταστατικού, η Ομάδα Εργασίας πρότεινε την προσθήκη στα Πρακτικά της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής της φράσης «ο Κανόνας 195(2) δεν θα έπρεπε να ερμηνευθεί έτσι ώστε να απαιτείται ή με οποιοδήποτε τρόπο να προβλέπει τη διαπραγμάτευση διατάξεων σε διεθνή συμφωνία από το Δικαστήριο, ή από οποιοδήποτε άλλο διεθνή οργανισμό ή κράτος».

Αν το κείμενο του πρόσθετου εγγράφου, το οποίο οι ΗΠΑ επεδίωκαν να ενσωματωθεί στο κείμενο της Συμφωνίας Σχέσης ΔΠΔ – ΟΗΕ, είχε υιοθετηθεί, τότε θα είχαμε μια συμφωνία του άρθρου 98(2) που θα κάλυπτε διεθνώς το αίτημα των αμερικανών για μη υπαγωγή “ορισμένων κατηγοριών” υπηκόων της χώρας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη και συνεπώς έπρεπε να αναζητηθούν εναλλακτικοί τρόποι για την “προστασία” των αμερικανών υπηκόων.

⁴² FIDH Report, “Preparatory Commission for the International Criminal Court (June 12 – 30, 2000)”, Commentary and Recommendations for the adoption of the Rules of Procedure and Evidence and the Elements of Crimes, N° 294/2, June 2000, σ. 12

⁴³ Christopher Keith Hall, “The First Five Sessions of the UN Preparatory Commission for the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, Vol. 94, 2000, σ. 773

⁴⁴ Βλ. Summary of statements made in plenary in connection with the adoption of the report of the Working Group on the Rules of Procedure and Evidence and the report of the Working Group on Elements of Crime, PCNICC/2000/INF/4, 13 Ιουλίου 2000

2.3. Υιοθέτηση εσωτερικής νομοθεσίας για τη διασφάλιση της μη παραπομπής κανενός αμερικανού υπηκόου στο ΔΠΔ

i) Νόμος για την Προστασία των Αμερικανικών Δυνάμεων από ξένη δίωξη, H.R. 2381

Στις 29 Ιουνίου του 1999, ο Βουλευτής Bob Ney εισήγαγε το σχέδιο νόμου 2381 στο Αμερικανικό Κογκρέσο με την ονομασία “Νόμος για την Προστασία των Αμερικανικών Δυνάμεων από ξένη δίωξη”. Ο νόμος αυτός, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι καμιά Ομοσπονδιακή υπηρεσία δεν θα προβεί σε ενέργεια η οποία μπορεί αποτελεί συμμόρφωση με ή εφαρμογή του Καταστατικού του ΔΠΔ, δεν θα παρέχει οικονομική ή άλλου είδους στήριξη στο ΔΠΔ και δε θα μεταφέρει κανένα πρόσωπο στο Δικαστήριο. Επιπλέον, αναφέρεται ότι η επικύρωση του Καταστατικού θα θεωρείται ως μη-φιλική πράξη εναντίον των ΗΠΑ και ότι η επικύρωση θα επηρεάσει τις διμερείς σχέσεις των ΗΠΑ και του επικυρώνοντος κράτους. Τέλος, τροποποιεί την Πράξη για τις Εξωτερικές Σχέσεις του 1961 ώστε να απαγορεύεται η παροχή οικονομικής βοήθειας στα κράτη που επικυρώνουν το Καταστατικό της Ρώμης. Αυτό το σχέδιο νόμου δεν υιοθετήθηκε ποτέ, ωστόσο αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς την παρουσίαση και υιοθέτηση εσωτερικής νομοθεσίας για την επιβολή “κυρώσεων” σε κράτη που επικύρωσαν το Καταστατικό του ΔΠΔ, προκειμένου να επιτευχθεί η “προστασία” των αμερικανών υπηκόων από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

ii) Νόμος περί Προστασίας των Υπαλλήλων στην Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών (American Service-members Protection Act – ASPA)

Στο χρονικό διάστημα Ιουλίου 1998 και Δεκεμβρίου 2000 η συμμετοχή ή όχι των ΗΠΑ στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο αποτέλεσε αντικείμενο έντονου διαλόγου στα μέσα ενημέρωσης, στο Κογκρέσο και στη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της. Οι εντονότερες αντιδράσεις ακούγονταν από τα μέλη του αμερικανικού Κογκρέσου. Τελικά, στο τέλος της προεδρίας του ο Πρόεδρος Κλίντον υπέγραψε το Καταστατικό της Ρώμης. Ωστόσο, ο νέος

Πρόεδρος δεν συμμεριζόταν την αισιοδοξία του προκατόχου του για το νέο αυτό όργανο και στις 6 Μαΐου 2002 απέσυρε, δια στόματος του Υφυπουργού Εξωτερικών για τον Έλεγχο των Όπλων και τη Διεθνή Ασφάλεια John R. Bolton, την υπογραφή των ΗΠΑ, με επιστολή του προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών⁴⁵.

Σε αυτό το κλίμα, το Κογκρέσο πέρασε στις 2 Αυγούστου του 2002 το Νόμο περί Προστασίας των Υπαλλήλων στην Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, στο κείμενο του οποίου διαφαινόταν ξεκάθαρα ότι το Κογκρέσο δεν θα επικύρωνε ποτέ το Καταστατικό της Ρώμης υπό τη σημερινή του μορφή. Ο σκοπός αυτού του νόμου ήταν η διασφάλιση ότι κανένας αμερικανός στρατιώτης και κυρίως κανένας κυβερνητικός αξιωματούχος δεν θα διωκόταν από το ΔΠΔ⁴⁶.

Ο Νόμος απαγορεύει σε οποιοδήποτε όργανο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των τοπικών κυβερνήσεων να συνεργαστεί με το ΔΠΔ (Τμήμα 2004), καθώς και να απαντήσει σε αίτημα συνεργασίας του ΔΠΔ σε θέματα όπως σύλληψη, έκδοση, κατάσχεση ιδιοκτησίας, έκδοση ενταλμάτων, έρευνες, παροχή στοιχείων κ.α. Απαγορεύει, επίσης, στα όργανα του ΔΠΔ να διεξάγουν έρευνα σε αμερικανικό έδαφος. Το Τμήμα 2005 περιορίζει τη συμμετοχή των ΗΠΑ μόνο σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών για τις οποίες ο Πρόεδρος των ΗΠΑ πιστοποιεί ότι δεν υπάρχει κίνδυνος δίωξης του προσωπικού της επιχείρησης από το ΔΠΔ, είτε γιατί το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει εξαιρέσει τους συμμετέχοντες από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, είτε γιατί το κράτος στο έδαφος του οποίου εξελίσσεται η επιχείρηση δεν είναι μέρος του Καταστατικού της Ρώμης ή έχει υπογράψει συμφωνία του “άρθρου 98”. Ο περιορισμός αυτός αίρεται όταν η συμμετοχή σε αυτές κρίνεται από τον Πρόεδρο ότι συνάδει με το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ.

⁴⁵ “This is to inform you, in connection with the Rome Statute of the International Criminal Court adopted on July 17, 1998, that the United States does not intend to become a party to the treaty. Accordingly, the United States has no legal obligations arising from its signature on December 31, 2000. The United States requests that its intention not to become a party, as expressed in this letter, be reflected in the depositary’s status lists relating to this treaty”. “U.S. Department of State: Press Statement: Richard Boucher, Spokesman- Washington, DC- May 6, 2002- International Criminal Court: Letter to UN Secretary General Kofi Annan.”, <http://www.state.gov/r/pa/prs/2002/9968.htm>

⁴⁶ American Service-members Protection Act, sections 2002(8) και (9).

Μετά την τροπολογία του Ιουλίου 2003, ο νόμος απαγορεύει την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στα κράτη μέλη του ΔΠΔ, με εξαίρεση τα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ και άλλους μεγάλους συμμάχους των ΗΠΑ. Η στρατιωτική βοήθεια, όπως ορίζεται στον ίδιο το νόμο, περιλαμβάνει τη στρατιωτική εκπαίδευση ξένου προσωπικού, καθώς και την παροχή πίστωσης σε ξένες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς για αγορά αμυντικού εξοπλισμού⁴⁷. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ μπορεί να άρει αυτή την απαγόρευση εάν κρίνει ότι η παροχή τέτοιας βοήθειας προς ένα κράτος συνάδει με το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ ή εάν η χώρα δικαιούχος έχει προχωρήσει σε υπογραφή συμφωνίας του “άρθρου 98” με τις ΗΠΑ.

Το Τμήμα 2008 είναι το πιο αμφιλεγόμενο μέρος του νόμου, με την έννοια ότι εξουσιοδοτεί τον Πρόεδρο των ΗΠΑ «να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα και κατάλληλα μέτρα» ώστε να απελευθερώσει τα πρόσωπα που καλύπτονται από το νόμο και τα οποία κρατούνται από ή για λογαριασμό του ΔΠΔ. Αν και σε αυτή τη διάταξη οφείλεται η επονομασία του νόμου ως Νόμου Εισβολής στη Χάγη (Hague Invasion Act), προφανώς δεν παραπέμπει σε χρήση στρατιωτικών μέσων αλλά σε παροχή νομικής εκπροσώπησης και νομικής βοήθειας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ίδιο Τμήμα⁴⁸.

iii) Η Τροποποίηση Nethercutt

Στις 15 Ιουλίου 2004, η Βουλή των Αντιπροσώπων εισήγαγε μια τροποποίηση στον προϋπολογισμό για τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό, τις χρηματοδοτήσεις εξαγωγών και σχετικών προγραμμάτων (FY05 Foreign Operations, Export Financing and Related Programs Appropriations Act), η οποία στην ουσία καταργούσε τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας σε χώρες μέλη του ΔΠΔ που δεν είχαν προχωρήσει σε υπογραφή συμφωνίας του “άρθρου 98” με τις ΗΠΑ, με εξαίρεση τις επιλέξιμες χώρες για τη χορήγηση βοήθειας που εντάσσονται στο Millennium Challenge Act του 2003. Η

⁴⁷ Κεφάλαια 2 και 5 του 2^{ου} Μέρους της τροποποιημένης Πράξης για τις Εξωτερικές Σχέσεις του 1961 και Τμήμα 23 του Arms Export Control Act

⁴⁸ Lilian V. Faulhaber, “American Servicemembers Protection Act of 2002”, *Harvard Journal on Legislation*, Vol. 40, 2003, σ. 546

τροποποίηση επέτρεπε στον Πρόεδρο των ΗΠΑ να άρει την απαγόρευση για τα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ και τους συμμάχους των ΗΠΑ, εάν έκρινε και ανέφερε στις αρμόδιες επιτροπές ότι η άρση ήταν προς το συμφέρον της χώρας ή εάν μια χώρα προς την οποία είχε διακοπεί η παροχή οικονομικής βοήθειας υπέγραφε διμερή συμφωνία του “άρθρου 98”. Ο Ρεπουμπλικάνος Πρόεδρος της Υποεπιτροπής για τα κονδύλια κατέκρινε σκληρά την εν λόγω τροποποίηση αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι «σε μια εποχή όπου διεξάγουμε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας δεν είναι καλή ιδέα να υποβιβάσουμε τη σημασία αυτού του διπλωματικού εργαλείου...για την εκπλήρωση στόχων εθνικής ασφάλειας οι οποίοι έχουν το ίδιο βάρος με την εξασφάλιση των διμερών συμφωνιών “ασυλίας”»⁴⁹.

Η τροποποίηση Nethercutt επανεισήχθη στον προϋπολογισμό για το 2006 και περιλαμβάνεται στο σχέδιο προϋπολογισμού για τα κονδύλια προς τις ξένες χώρες του 2007⁵⁰. Η οικονομική βοήθεια που παρέχεται από τις ΗΠΑ σε τρίτες χώρες μέσω των Πόρων Οικονομικής Στήριξης (Economic Support Funds) χρησιμοποιείται σε ιδιαίτερα σημαντικά προγράμματα, τα οποία προωθούν τη δημοκρατία, τη σταθερότητα, το κράτος δικαίου καθώς επίσης και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της διαφθοράς και του εμπορίου ναρκωτικών. Δεδομένου του ζωτικού ρόλου που παίζουν αυτοί οι πόροι, η εφαρμογή αυτής της διάταξης έχει επηρεάσει σημαντικά ευαίσθητους τομείς όπως η ανάπτυξη μηχανισμών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της βιώσιμης ανάπτυξης κ.α., ιδιαίτερα σε χώρες του Τρίτου Κόσμου. Η επίδραση της επιβολής των κυρώσεων αυτών σε χώρες που δεν προχώρησαν στην υπογραφή διμερούς συμφωνίας “ασυλίας” θα παρουσιαστεί σε άλλο τμήμα της παρούσας εργασίας.

⁴⁹ Citizens for Global Solutions, “The Nethercutt Provision: Cutting off our nose to spite our face”, Briefing Paper, σ. 2, http://www.globalsolutions.org/programs/law_justice/faqs.html

⁵⁰ Foreign Operations, Export Financing and Related Programs Appropriations Act, H.R. 5522 § 572 (2006)

2.4. Προώθηση από τις ΗΠΑ και υιοθέτηση Ψηφισμάτων από το Συμβούλιο Ασφαλείας που εξαιρούν από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ μέλη των ειρηνευτικών αποστολών που είναι υπήκοοι κρατών που δεν αποτελούν μέρη στο ΔΠΔ.

i) Ψηφίσματα 1422 και 1487

Σύμφωνα με το Άρθρο 16 του Καταστατικού της Ρώμης «έρευνα ή δίωξη δεν μπορεί να αρχίσει ή να προχωρήσει σύμφωνα με το παρόν καταστατικό για χρονικό διάστημα 12 μηνών αφού το Συμβούλιο Ασφαλείας με απόφαση υιοθετηθείσα κατά το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των ΗΕ, υποβάλλει σχετικό αίτημα στο Δικαστήριο». Το Άρθρο 16 επιτρέπει δηλαδή στο Συμβούλιο Ασφαλείας, που είναι ένα πολιτικό όργανο, να επηρεάσει τις εργασίες ενός δικαιοδοτικού οργάνου.

Το άρθρο αυτό έχει ενεργοποιηθεί ήδη δύο φορές με τις Αποφάσεις 1422 και 1487 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στις 30 Ιουνίου 2002, οι ΗΠΑ άσκησαν βέτο στην ανανέωση της ειρηνευτικής αποστολής στη Βοσνία Ερζεγοβίνη και απείλησαν ότι θα διακόψουν όλες τις ειρηνευτικές αποστολές, καθώς και ότι θα σταματήσουν να καταβάλουν το μερίδιό τους της τάξεως του 25% στον προϋπολογισμό για τις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών, αν δεν ικανοποιούνταν οι απαιτήσεις τους για προστασία των μελών των ειρηνευτικών δυνάμεων από τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.⁵¹ Έτσι, η Απόφαση η οποία θα επέκτεινε την εντολή της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στη Βοσνία Ερζεγοβίνη μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2002 απορρίφθηκε. Η υιοθέτηση της Απόφασης 1422 με ομοφωνία λίγες μέρες αργότερα, επέτρεψε στην Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών να συνεχίσει το έργο της και απέτρεψε την πραγματοποίηση της απειλής του βέτο στις ειρηνευτικές αποστολές.

Το κείμενο της Απόφασης, σε σχέση με το σημείο που μας ενδιαφέρει, έχει ως εξής: Αν προκύψει μια υπόθεση που εμπλέκει μέλος προσωπικού σε αποστολή των ΗΕ, που είναι υπήκοος κράτους που δεν είναι μέρος στο ΔΠΔ,

⁵¹ Press Release SC/7437, 30 June 2002

ξεκινώντας από την 1^η Ιουλίου 2002 και για 12 μήνες, το ΔΠΑ δεν θα ξεκινήσει ή συνεχίσει την έρευνα ή ανάκριση αυτής της υπόθεσης. Επίσης, εκφράζει την πρόθεση να ανανεώνει τη ρύθμιση της παραγράφου 1 κάθε 1^η Ιουλίου και για 12 μήνες για όσο καιρό είναι απαραίτητο.⁵² Πράγματι, η ρύθμιση αυτή ανανεώθηκε με την Απόφαση 1487 περίπου ένα χρόνο αργότερα.⁵³

Τα δύο αυτά ψηφίσματα έχουν υποστεί έντονη κριτική, αφού εγείρουν κάποιες αμφισβητήσεις. Συγκεκριμένα, η επίκληση του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ίσως να μην είναι κατάλληλη στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενώ αμφισβητείται και η συμβατότητα του εν λόγω ψηφίσματος με το άρθρο 16 του Καταστατικού της Ρώμης⁵⁴. Σε γράμμα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών προς τον Υπουργό Εξωτερικών Colin Powell, ο Kofi Annan αναφέρει ότι το άρθρο 16 προοριζόταν για τελείως διαφορετική χρήση και σε σχέση με συγκεκριμένες καταστάσεις⁵⁵ και όχι *in abstracto*.

Στις 23 Ιουνίου του 2004 οι ΗΠΑ απέσυραν το προτεινόμενο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας που θα ανανεώνει την ισχύ του ψηφίσματος 1487. Συγκεκριμένα, ο Αμερικανός Πρέσβης James Cunningham δήλωσε ότι οι ΗΠΑ αποφάσισαν να μην συνεχίσουν τη συζήτηση επί του σχεδίου του ψηφίσματος προκειμένου να αποφευχθεί ένας μακρύς και διχάζων διάλογος⁵⁶. Αν και στο αρχικό ψήφισμα τα κράτη είχαν εκφράσει την πρόθεσή τους να ανανεώνουν τις διατάξεις του ετησίως και για όσο κάτι τέτοιο κρινόταν απαραίτητο, η δημοσιότητα που έλαβε η μεταχείριση των κρατουμένων στο

⁵² Security Council Resolution 1422 (2002), S/RES/1422

⁵³ Security Council Resolution 1487 (2003), S/RES/1487

⁵⁴ Βλ. S. Zappala, "The reaction of the US to the entry into force of the ICC Statute: Comments on UN SC Resolution 1422 (2002) and Article 98 Agreements" *Journal of International Criminal Justice*, 1 (2003), 114-134, Z. Deen-Racsmay, "The ICC, Peacekeepers and Resolution 1422: Will the Court defer to the Council?", *Netherlands International Law Review*, Vol. XLIX (2002), 353-388, C. Stahn, "The ambiguities of Security Council Resolution 1422", *European Journal of International Law*, 14 (2003), M. El Zeidy, "The United States dropped the atomic bomb of article 16 of the ICC Statute: Security Council Power of Deferrals and Resolution 1422", *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 35 (2002)

⁵⁵ UN Doc. S/PV.4568, σ. 5

⁵⁶ Statement by Ambassador James B. Cunningham, Deputy U.S. Representative to the United Nations, June 23, 2004

http://www.globalsolutions.org/programs/law_justice/icc/unsc/2004/cunningham_statement.html

Ιράκ από αμερικανούς στρατιώτες, κατέστησε τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας απρόθυμα να στηρίξουν ένα νέο ψήφισμα, με 7 μέλη να έχουν εκδήλως εκφράσει την πρόθεσή τους να απέχουν από τη ψηφοφορία. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι ΗΠΑ δήλωσαν πως θα συνέχιζαν με αμείωτη ένταση τη διαπραγματεύση «διμερών συμφωνιών ασυλίας», προκειμένου να προστατεύονται οι αμερικανοί υπήκοοι από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ⁵⁷.

ii) Ψήφισμα 1497

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, προσπαθώντας με κάθε μέσο να αποφύγουν την άσκηση δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου επί των υπηκόων τους που συμμετέχουν σε ειρηνευτικές αποστολές, εμπνεύστηκαν την παράγραφο 7 του Ψηφίσματος 1497 του Συμβουλίου Ασφαλείας, η οποία και υιοθετήθηκε, σχετικά με την αποστολή Πολυεθνικής Δύναμης στη Λιβερία. Εκεί αναφέρεται ότι τα κράτη που συμμετέχουν στην πολυεθνική δύναμη και που δεν είναι μέρη στο ΔΠΔ έχουν την αποκλειστική δικαιοδοσία επί των υπηκόων τους για πράξεις ή παραλείψεις τους που προκύπτουν ή που σχετίζονται με την πολυεθνική δύναμη.⁵⁸ Το Ψήφισμα αυτό υιοθετήθηκε με τρεις αποχές, της Γαλλίας, της Γερμανίας και του Μεξικού, λόγω της προσθήκης αυτής της διάταξης «που δεν σχετίζεται με την κατάσταση στη Λιβερία και που έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές του διεθνούς δικαίου»⁵⁹. Ο Γενικός Γραμματέας των ΗΕ συμπαρατάχθηκε και αυτός με τη θέση των απεχόντων.

Το Ψήφισμα 1497 διαφοροποιείται σε δύο σημεία ως προς τα προαναφερθέντα Ψηφίσματα. Πρώτον, τα Ψηφίσματα 1422 και 1487 δεν εξαιρούν τα μέλη των δυνάμεων από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, αλλά καθορίζουν μια περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας ο Εισαγγελέας δεν μπορεί να ξεκινήσει έρευνα ή να ασκήσει δίωξη. Δεύτερον, στο κείμενο του ψηφίσματος 1497 γίνεται αναφορά στην αποκλειστική δικαιοδοσία του

⁵⁷ Οπ.π.

⁵⁸ Resolution 1497 (2003), S/RES/1497

⁵⁹ UN Doc. S/PV.4803, σ. 7

αποστέλλοντος κράτους που δεν είναι μέλος στο ΔΠΔ, καταργώντας έτσι την εδαφική (Λιβερία) αλλά και την παθητική προσωπική δικαιοδοσία (δικαιοδοσία του κράτους υπηκοότητας του θύματος). Έτσι, το Ψήφισμα 1497 αποτελεί ένα περαιτέρω βήμα στην προσπάθεια των ΗΠΑ να εξαιρέσουν το προσωπικό των δυνάμεων τους από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ για τη διάπραξη διεθνών εγκλημάτων.

3. Σύντομη αποτίμηση της στάσης των ΗΠΑ απέναντι στο Δικαστήριο

Δεν μπορούμε να πούμε ότι η στάση των ΗΠΑ απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ήταν εξ αρχής εχθρική. Αντιθέτως, αναγνωριζόταν πλήρως η αναγκαιότητα σύστασης ενός μόνιμου ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου. Ωστόσο, οι ΗΠΑ έθεσαν από νωρίς τους όρους υπό τους οποίους θα αποδέχονταν την ίδρυση και λειτουργία του ΔΠΔ. Αυτοί ήταν ένας λιγότερο ανεξάρτητος εισαγγελέας, ο περισσότερο ενισχυμένος ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας και η μη αυτόματη υπαγωγή των προσώπων στο ΔΠΔ. Η πολιτική που ακολουθήθηκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων απέβλεπε στην επίτευξη αυτών των στόχων. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι όροι αυτοί δεν έγιναν δεκτοί από τις υπόλοιπες αντιπροσωπείες.

Από εκείνο το σημείο, οι ΗΠΑ κινούνται μεταξύ ήπιας αντίθεσης και καταφανούς εχθρότητας απέναντι στο Δικαστήριο. Η πολιτική που ακολουθείται σε σχέση με το ΔΠΔ είναι συνεκτική και έχει ένα στόχο: την προστασία των αμερικανών αξιωματούχων και των μελών των στρατιωτικών δυνάμεων από την πιθανή υπαγωγή τους στο ΔΠΔ.

Σε αυτό το πλαίσιο υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, ύστερα από πρόταση των ΗΠΑ, τα ψηφίσματα 1422 και 1497. Αυτά όμως προστάτευαν μόνο τα μέλη των ΗΠΑ στις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών και στην πολυεθνική δύναμη που εστάλη στη Λιβερία. Μέλημα των ΗΠΑ, μιας χώρας με τεράστια στρατιωτική δύναμη διασκορπισμένη ανά τον κόσμο, ήταν να παράσχουν προστασία στα μέλη αυτής και ει δυνατόν σε όλους τους υπηκόους της. Έτσι ξεκίνησε μια

εκστρατεία υπογραφής Διμερών Συμφωνιών Ασυλίας με όλα τα κράτη του κόσμου, ενώ παράλληλα υιοθετήθηκε στο εσωτερικό της χώρας ο Νόμος περί Προστασίας των Υπαλλήλων στην Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών και η Τροπολογία Nethercutt , ως μέσα άσκησης πίεσης στα κράτη αυτά.

Μέχρι σήμερα έχουν υπογραφεί 101 συμφωνίες, από τις οποίες 39 είναι σε ισχύ, έχουν δηλαδή είτε επικυρωθεί από τα εθνικά κοινοβούλια είτε δεν χρειάζονται επικύρωση. Από τα κράτη που έχουν προχωρήσει σε τέτοιου είδους συμφωνίες, 45 είναι μέρη στο Καταστατικό της Ρώμης και 27 το έχουν υπογράψει⁶⁰.

⁶⁰ Status of Bilateral Immunity Agreements, 2 August 2006, http://www.iccnw.org/documents/CICCFs_BIAstatus_current.pdf

Β ΜΕΡΟΣ ΟΙ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 98(2) - ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
--

4. Ο σκοπός και το αντικείμενο του Καταστατικού και η συμβατότητά τους με τις διμερείς συμφωνίες «ασυλίας»

Οι Διμερείς Συμφωνίες Ασυλίας, ή όπως αλλιώς αποκαλούνται οι συμφωνίες του άρθρου 98, εμποδίζουν τα συμβαλλόμενα και τα υπογράφοντα μέρη στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου να παραδώσουν στο Δικαστήριο αμερικανούς υπηκόους που κατηγορούνται για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, γενοκτονία και εγκλήματα πολέμου. Υπάρχουν τρία είδη αυτών των συμφωνιών: οι συμφωνίες στις οποίες προβλέπεται η μη παράδοση των υπηκόων και των δύο κρατών μερών στη συμφωνία στο ΔΠΔ (π.χ. Συμφωνία ΗΠΑ – Αν. Τιμόρ), εκείνες στις οποίες απαγορεύεται η παράδοση μόνο των αμερικανών υπηκόων στο ΔΠΔ, χωρίς οι ΗΠΑ να αναλαμβάνουν την αντίστοιχη δέσμευση για τους υπηκόους του άλλου κράτους μέρους και οι συμφωνίες ανάμεσα στις ΗΠΑ και σε κράτος που δεν έχει επικυρώσει αλλά ούτε υπογράψει το Καταστατικό και στις οποίες συμπεριλαμβάνεται διάταξη που απαιτεί από τα μέρη στη συμφωνία να μην συνεργάζονται με τρίτα κράτη στην προσπάθειά τους να παραδώσουν πρόσωπα στο ΔΠΔ (π.χ. Συμφωνία ΗΠΑ – Ισραήλ).

Οι Αμερικανοί ιθύνοντες υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο προβλέπεται στο άρθρο 98(2) του Καταστατικού. Το άρθρο 98(2) αναφέρει:

« Το Δικαστήριο μπορεί να μη δώσει συνέχεια σε μια αίτηση για παράδοση η οποία θα απαιτούσε από το Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση να ενεργήσει με τρόπο ασυμβίβαστο προς τις υποχρεώσεις του βάσει διεθνών συμφωνιών κατά τις οποίες απαιτείται η συναίνεση του αποστέλλοντος κράτους για την παράδοση προσώπου του κράτους αυτού στο

Δικαστήριο, εκτός αν το δικαστήριο μπορεί να εξασφαλίσει προηγουμένως τη συνεργασία του αποστέλλοντος κράτους για να δοθεί η συναίνεση για την παράδοση».

Όπως είναι γνωστό, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (αρ. 18 & 26), τα μέρη σε μια συνθήκη έχουν την υποχρέωση να μην ενεργούν κατά τρόπο που να έρχεται σε αντίθεση με το σκοπό και το αντικείμενο της συνθήκης ή που να υπονομεύει τον πνεύμα της. Ο καθορισμός του σκοπού και του αντικειμένου της συνθήκης είναι απαραίτητος και για την ερμηνεία μιας συνθήκης ή ενός άρθρου της συνθήκης. Σύμφωνα με το άρθρο 31 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών μια συνθήκη πρέπει να ερμηνεύεται με καλή πίστη σύμφωνα με το σύνηθες νόημα που δίνεται στους όρους της συνθήκης μέσα στο γενικό τους πλαίσιο και υπό το φως του αντικειμένου και του σκοπού της.

Ο σκοπός και το αντικείμενο του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου είναι η αποφυγή της ατιμωρησίας προσώπων που έχουν τελέσει εγκλήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, δηλαδή για την ώρα τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και τα εγκλήματα πολέμου. Αυτό που ισχύει σύμφωνα και με την αρχή της συμπληρωματικότητας είναι ότι ο δράστης τέτοιων εγκλημάτων πρέπει να προσαχθεί ενώπιον της δικαιοσύνης, κατά προτεραιότητα της εθνικής και αν το κράτος επιδείξει απροθυμία ή αδυναμία να εκτελέσει τη δίωξη, ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Δηλαδή, ο σκοπός του ΔΠΔ δεν είναι να δικάσει εκείνο όλους τους εγκληματίες, αλλά να διασφαλίσει ότι τα πρόσωπα που έχουν τελέσει τα πιο επαχθή εγκλήματα της ανθρωπότητας θα δικαστούν από κάποιο Δικαστήριο, είτε εθνικό είτε το ΔΠΔ.

Αν και το άρθρο 98 αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα της υποχρέωσης παράδοσης προσώπων στο Δικαστήριο υπό κάποιες προϋποθέσεις, αυτό δεν σημαίνει ότι η πρόθεση των διαπραγματευτών στη Ρώμη με την προσθήκη του άρθρου ήταν να παρέχουν τη δυνατότητα ατιμωρησίας στους θύτες διεθνών

εγκλημάτων⁶¹. Το άρθρο 98 θέτει μια εξαίρεση στον κανόνα της παράδοσης για λόγους συμμόρφωσης με το διεθνές εθιμικό δίκαιο και το συμβατικό δίκαιο και σε καμία περίπτωση δεν απορρίπτει το βασικό σκοπό του Καταστατικού της Ρώμης που είναι η καταπολέμηση της ατιμωρησίας.

Η ρύθμιση του άρθρου 98 να υποτάσσεται το ΔΠΔ σε διεθνείς συμφωνίες έχει δύο όψεις. Από τη μία οι περιορισμοί που τίθενται στο Δικαστήριο αναφορικά με τη δυνατότητά του να ζητά από τα Κράτη Μέλη την παράδοση προσώπων περιορίζουν και το εύρος της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Έτσι, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έρχεται δεύτερο όχι μόνο σε σχέση με τα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης αλλά και με τις διεθνείς συμφωνίες που εμποδίζουν την παράδοση προσώπων στο Δικαστήριο. Αυτός ο περιορισμός μειώνει εγγενώς την ικανότητα του Δικαστηρίου να προσάγει υπόπτους για δίκη, υπόπτους για τα πιο φρικτά εγκλήματα της ανθρωπότητας⁶². Την ίδια στιγμή θα λέγαμε ότι αυτό το στοιχείο ενισχύει την απήχηση του Δικαστηρίου. Το άρθρο 98 διευκόλυνε την υπογραφή και επικύρωση του Καταστατικού της Ρώμης από Κράτη που επιθυμούσαν να διατηρήσουν την προστασία που παρέχεται από διεθνείς συμφωνίες που έχουν συνάψει ή από το εθιμικό δίκαιο για την περίπτωση της διπλωματικής ασυλίας⁶³. Και αυτό είχε ως αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τα *Ad Hoc* Ποινικά Δικαστήρια για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα που αντλούν τη δικαιοδοσία τους από το Συμβούλιο Ασφαλείας υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το ΔΠΔ να αντλεί τη νομιμότητα και την εξουσία του από μια συνθήκη που προέκυψε ύστερα από διαπραγματεύσεις μεταξύ κυρίαρχων και ισότιμων κρατών⁶⁴. Ο σκοπός της προσθήκης του άρθρου 98 ήταν να διασκεδάσει τους φόβους ορισμένων κρατών που είχαν αναλάβει αντικρουόμενες διεθνείς υποχρεώσεις και όχι να προσφέρει ασυλία άνευ όρων στους θύτες διεθνών εγκλημάτων.

⁶¹ David Scheffer, "Article 98(2) of the Rome Statute: America's Original Intent", *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), σ. 336

⁶² Eric Rosenfeld, "Application of U.S. Status of forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute", *Washington University Global Studies Law Review*, Vol. 2 (2003), σ. 278

⁶³ Άρθρο 98(1) του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

⁶⁴ Eric Rosenfeld, *οπ. π.*, σ. 279

Το άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών προβλέπει ότι ένα κράτος μέρος σε μια συνθήκη δεσμεύεται από αυτή τη συνθήκη και είναι υποχρεωμένο να ενεργεί με συνέπεια προς τη συνθήκη. Η παραβίαση μιας διάταξης αναγκαίας για την επίτευξη του σκοπού και του αντικειμένου της συνθήκης από ένα κράτος μέρος στη συνθήκη αποτελεί παραβίαση της συνθήκης. Στην ίδια σύμβαση αναφέρεται ότι ένα κράτος που έχει υπογράψει τη συνθήκη και που δεν την έχει έκδηλα αποκηρύξει δεν πρέπει να ενεργεί με τρόπο ασυμβίβαστο προς το σκοπό και το αντικείμενο της συνθήκης. Συνεπώς, τόσο τα κράτη μέρη όσο και τα υπογράφοντα κράτη μιας συνθήκης έχουν την υποχρέωση να απέχουν από ενέργειες που έρχονται σε αντίθεση με το σκοπό και αντικείμενό της.

Σε συνέχεια των παραπάνω θα λέγαμε ότι συμφωνίες που δεν δεσμεύουν τα μέρη τους να ερευνήσουν ή να προσφύγουν στη δικαιοσύνη εναντίον προσώπου που θεωρείται υπαίτιος εγκλημάτων από το ΔΠΔ και που δεν επιτρέπουν στο Δικαστήριο να ασκήσει τη συμπληρωματική αρμοδιότητά του σε περίπτωση απροθυμίας ή αδυναμίας, έρχονται σε αντίθεση με το αντικείμενο και το σκοπό του Καταστατικού. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι συμφωνίες είναι παράνομες. Διεθνή ευθύνη για διεθνώς άδικη ενέργεια έχουμε μόνο όταν «το κράτος παραβιάσει διεθνή του υποχρέωση»⁶⁵. Για την ώρα οι συμφωνίες αυτές δημιουργούν απλά τη δυνατότητα της ατιμωρησίας προσώπων που έχουν τελέσει διεθνή εγκλήματα που καλύπτονται από το Καταστατικό της Ρώμης⁶⁶. Για να καταλήξουμε σε ένα ασφαλές συμπέρασμα πρέπει ωστόσο να εξετασθεί το ίδιο το άρθρο 98(2) και το εάν οι διμερείς συμφωνίες εμπίπτουν πράγματι σε αυτό το άρθρο του Καταστατικού.

⁶⁵ International Law Commission, Articles on State Responsibility (2001), Art.2(b)

⁶⁶ David A. Tallman, "Catch 98(2): Article 98 Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict", *Georgetown Law Journal*, (2004) Vol. 92, σ. 1048

5. Το Άρθρο 98(2)

5.1. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου

Προκειμένου να βρεθεί το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 98(2) πρέπει να καταφύγουμε και πάλι στις μεθόδους ερμηνείας που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών και ιδιαίτερα στα άρθρα 31 και 32 της Σύμβασης. Συγκεκριμένα, το άρθρο 98(2) πρέπει να αναλυθεί σύμφωνα με το σύνηθες νόημα που αποδίδεται στους όρους που περιλαμβάνει αλλά και τη διαπραγματευτική ιστορία του άρθρου.

Οι επίμαχοι όροι του άρθρου που θα μας βοηθούσαν να καταλήξουμε σε ποιου είδους συμφωνίες απευθύνεται και στο εάν οι διμερείς συμφωνίες «ασυλίας» καλύπτονται από το εν λόγω άρθρο είναι ο όρος «αποστέλλον κράτος» και η φράση «προσώπου του κράτους αυτού». Εάν το σύνηθες νόημα των όρων αυτών συνεχίζει να προκαλεί διχογνωμίες, τότε είναι αναγκαίο να ανατρέξουμε στη διαπραγματευτική ιστορία του άρθρου, προκειμένου να αναζητηθεί η πρόθεση των διαπραγματευτών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω υποστηρίζεται ευρέως ότι το άρθρο 98(2) καλύπτει συμφωνίες που αφορούν το καθεστώς των δυνάμεων και αυτό γιατί χρησιμοποιείται ο όρος “sending state” δηλαδή κράτος αποστολής. Αυτός ο όρος, σύμφωνα με το σύνηθες νόημά του, καλύπτει τα πρόσωπα που έχουν αποσταλεί επισήμως από ένα κράτος στο έδαφος άλλου κράτους. Όμως το άρθρο 98(2) δεν αναφέρει άμεσα αυτές τις συμφωνίες, αλλά κάθε συμφωνία από την οποία προκύπτει η ανάγκη συγκατάθεσης του κράτους αποστολής για την παράδοση προσώπου προερχόμενου από αυτό το κράτος στο Δικαστήριο.

Διχογνωμία υπάρχει και ως προς το εάν το άρθρο 98(2) καλύπτει μόνο τις συμφωνίες που υπήρχαν κατά τη θέση σε ισχύ του Καταστατικού ή και μεταγενέστερες συμφωνίες.

Η σημαντικότερη ένσταση που εγείρεται αναφορικά με τις διμερείς συμφωνίες προκύπτει από τα πρόσωπα που καλύπτουν οι συμφωνίες. Συγκεκριμένα, οι συμφωνίες καλύπτουν εν ενεργεία ή τέως κυβερνητικούς

αξιωματούχους, υπαλλήλους, στρατιωτικό προσωπικό ή υπηκόους των ΗΠΑ. Το πρόβλημα και εδώ προκύπτει από την αναφορά στον όρο αποστέλλον κράτος.

Στη συνέχεια θα εξετασθούν οι όροι αυτοί, καθώς και οι προθέσεις των συμμετεχόντων στις διαπραγματεύσεις προκειμένου να ξεκαθαριστεί το τοπίο και να ελαχιστοποιηθούν οι αμφιβολίες σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 98(2), αφού πρώτα προχωρήσουμε σε μια περιγραφή των Συμφωνιών για το Καθεστώς των Δυνάμεων.

5.2. Ποιες συμφωνίες καλύπτει σύμφωνα με το «γράμμα» του άρθρου και τη διαπραγματευτική ιστορία του

i) Οι Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων (Status of Forces Agreements-SOFAs)

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ απέστειλαν δυνάμεις ανά την υφήλιο έτσι ώστε να αποτελέσουν ανάχωμα στη σοβιετική απειλή και εξάπλωση. Επειδή το διεθνές εθιμικό δίκαιο δεν διέθετε απαντήσεις στο ζήτημα της ποινικής δικαιοδοσίας επί των ξένων δυνάμεων που στάθμευαν σε ένα κράτος άρχισαν να συνάπτονται Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων, προκειμένου να καθοριστούν με ακρίβεια τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των στρατιωτικών δυνάμεων που σταθμεύουν σε ξένο έδαφος. Οι Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων είναι διεθνείς συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ κρατών ή μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών και καθορίζουν τη δικαιοδοσία επί του στρατιωτικού και του πολιτικού προσωπικού των δυνάμεων άλλου κράτους⁶⁷. Η πιο διαδεδομένη μορφή αυτού του τύπου συμφωνιών είναι η συμφωνία του NATO, η οποία αποτέλεσε και το μοντέλο σύμφωνα με το οποίο σχεδιάστηκαν μεταγενέστερες συμφωνίες.

Η συμφωνία του NATO και συγκεκριμένα το άρθρο VII, το οποίο επιλύει τα ζητήματα δικαιοδοσίας, επιμερίζει την ποινική δικαιοδοσία ανάμεσα

⁶⁷ Βλ. Dieter Fleck (ed), *The Handbook of the Law of Visiting Forces*, Oxford University Press, Oxford, 2001

στο αποστέλλον κράτος και στο κράτος υποδοχής, ανάλογα με τη φύση του αδικήματος και την ταυτότητα του θύματος⁶⁸. Συγκεκριμένα, όταν παραβιάζεται η νομοθεσία μόνο του αποστέλλοντος κράτους, τότε μόνο το αποστέλλον κράτος ασκεί δικαιοδοσία επί των προσώπων που καλύπτονται από τη Συμφωνία. Εάν παραβιάζεται η νομοθεσία μόνο του κράτους υποδοχής, τότε το κράτος αποστολής ασκεί αποκλειστική δικαιοδοσία επί των προσώπων που καλύπτονται από τη Συμφωνία. Για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες παραβιάζεται η νομοθεσία και των δύο κρατών, η παράγραφος 2(α) προβλέπει ότι το αποστέλλον κράτος ασκεί αποκλειστική δικαιοδοσία επί των προσώπων που υπάγονται στο στρατιωτικό ποινικό δίκαιο αυτού του κράτους. Σύμφωνα με την παράγραφο 2(β), το κράτος υποδοχής ασκεί αποκλειστική δικαιοδοσία επί των προσώπων (πολιτών) που συνοδεύουν τις στρατιωτικές δυνάμεις και που διαπράττουν αδικήματα που παραβιάζουν τη νομοθεσία τόσο του αποστέλλοντος κράτους όσο και του κράτους υποδοχής. Τα στρατοδικεία των ΗΠΑ και τα δικαστήρια του κράτους υποδοχής ασκούν συντρέχουσα αρμοδιότητα επί των μελών των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων και για αδικήματα που παραβιάζουν το δίκαιο και των δύο κρατών. Ο καθορισμός του κράτους που ασκεί πρωτεύουσα και δευτερεύουσα δικαιοδοσία περιλαμβάνεται στην παράγραφο 3 του άρθρου VII της συμφωνίας του ΝΑΤΟ. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι οι ΗΠΑ ασκούν πρωταρχική δικαιοδοσία στις περιπτώσεις που τα αδικήματα διαπράττονται κατά της ασφάλειας ή της ιδιοκτησίας των ΗΠΑ, κατά προσωπικού των ΗΠΑ ή της ιδιοκτησίας τους και για αδικήματα που προκύπτουν από ενέργειες ή παραλείψεις κατά την άσκηση υπηρεσιακών καθηκόντων. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις πρωταρχική δικαιοδοσία ασκεί το κράτος υποδοχής.

Η Συμφωνία για το Καθεστώς των Δυνάμεων του ΝΑΤΟ, αλλά και οι πιο σύγχρονες συμφωνίες έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να απονέμεται η πρωταρχική ευθύνη για τη διεξαγωγή έρευνας και την άσκηση δίωξης ανάμεσα στα δύο κράτη που ασκούν συντρέχουσα αρμοδιότητα και όχι για να

⁶⁸ Οπ. π., σ. 102

διασφαλίζουν την ατιμωρησία των υπηκόων του αποστέλλοντος κράτους για αδικήματα που διέπραξαν στο έδαφος του κράτους υποδοχής αποδίδοντας αποκλειστική αρμοδιότητα στα αμερικανικά δικαστήρια⁶⁹. Το σύστημα των συμφωνιών μοιάζει με το σύστημα της συμπληρωματικότητας που προβλέπεται στο Καταστατικό του ΔΠΔ και γι' αυτό οι συμφωνίες θα έπρεπε να ερμηνεύονται και να λειτουργούν με τρόπο παρόμοιο με όσα που προβλέπονται στο άρθρο 17 του Καταστατικού, δηλαδή οι ποινικές διώξεις που γίνονται τεχνηέντως με μοναδικό σκοπό να προστατεύσουν τον κατηγορούμενο από την ποινική ευθύνη του να αποκλείονται ως ασυμβίβαστες με το σκοπό και το αντικείμενο των συμφωνιών⁷⁰.

Οι Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων, ως διεθνείς συμφωνίες σύμφωνα με τις οποίες απαιτείται η συναίνεση του αποστέλλοντος κράτους για την άσκηση δικαιοδοσίας από το κράτος υποδοχής ή για παράδοση από αυτό του ζητουμένου προσώπου στο ΔΠΔ, θα λέγαμε ότι εμπίπτουν στο άρθρο 98(2) του Καταστατικού. Έτσι, εάν ένα μέλος του προσωπικού της στρατιωτικής δύναμης των ΗΠΑ διέπραττε έγκλημα που διώκεται από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, κατά την άσκηση των υπηρεσιακών του καθηκόντων, το Κράτος υποδοχής θα έπρεπε να παραδώσει το πρόσωπο αυτό στις ΗΠΑ και μόνον ύστερα από τη συναίνεσή τους θα μπορούσε να παραδώσει το πρόσωπο αυτό στο ΔΠΔ.

Από τις προπαρασκευαστικές εργασίες είναι δύσκολο να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 98(2) αναφέρεται αποκλειστικά στις Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων, αφού το άρθρο 98 προστέθηκε στο σχέδιο του Καταστατικού τις τελευταίες ημέρες της Διάσκεψης της Ρώμης⁷¹. Ωστόσο, ο Αμερικανός Πρέσβης D. Scheffer δήλωσε ότι από την εποχή των αρχικών συζητήσεων για τη σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου το 1995, ο στόχος των ΗΠΑ ήταν να διασφαλίσουν ότι δεν θα διακυβευόταν η προστασία που απολαμβάνει

⁶⁹ Amnesty International, "International Criminal Court: US Efforts to Obtain Impunity for Genocide, Crimes Against Humanity and War Crimes", AI Index: IOR 40/025/2002, August 2002, σ. 13

⁷⁰ Steffen Wirth, "Immunities, Related Problems, and Article 98 of the Rome Statute", *Criminal Law Forum*, 12 (2001), σ. 456

⁷¹ Markus Benzling, "U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties", *Max Planck UNYB*, 8(2004), σ. 197

το προσωπικό του αμερικανικού στρατού στις Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων και των Αποστολών (SOMAs)⁷². Σύμφωνα με τον ίδιο, στόχος της Κυβέρνησης των ΗΠΑ δεν ήταν να εξασφαλίσει ασυλία στους αμερικανούς υπηκόους, αλλά να εγγυηθεί στους υπαλλήλους στην υπηρεσία των ΗΠΑ τις δικαστικές διαδικασίες που προβλέπονται από τις σχετικές Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων.

Πιο αποκαλυπτικές για την πρόθεση των ΗΠΑ είναι οι διαπραγματεύσεις για τους Κανόνες Διαδικασίας και Αποδείξεων. Όπως ήδη αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας, οι ΗΠΑ κυκλοφόρησαν μια πρόταση δύο σταδίων με ένα κείμενο για τον κανόνα διαδικασίας του άρθρου 98(2) και ένα “πρόσθετο έγγραφο” που θα ενσωματωνόταν στη συμφωνία ανάμεσα στο ΔΠΔ και τον ΟΗΕ. Σύμφωνα με το προτεινόμενο κείμενο το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να ζητήσει την παράδοση προσώπου κράτους που δεν αποτελεί μέρος στο Καταστατικό και που ενεργεί υπό την καθοδήγηση του κράτους αυτού, χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του εν λόγω κράτους. Σε αυτό το στάδιο είναι ξεκάθαρο ότι οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν να προστατεύσουν τα πρόσωπα που δρουν υπό την καθοδήγησή τους και όχι όλους τους αμερικανούς υπηκόους από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ. Αν και οι διαπραγματεύσεις σε αυτό το στάδιο ρίχνουν φως στην πρόθεση των ΗΠΑ ως προς τα πρόσωπα που επεδίωκαν να εξαιρέσουν από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, δεν βοηθούν στην ερμηνεία του άρθρου 98(2) και των διεθνών συμφωνιών στις οποίες αναφέρεται. Σε ασφαλέστερα συμπεράσματα οδηγεί η εξέταση του όρου «αποστέλλον κράτος» που περιλαμβάνεται στο ίδιο άρθρο.

⁷² Βλ. David Scheffer, “Article 98(2) of the Rome Statute: America’s Original Intent”, *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), 333-353, D.J. Scheffer, “Staying the Course with the International Criminal Court”, *Cornell International Law Journal*, Vol. 35, Issue 1 (November 2001-February 2002), 47-100

ii) Ο όρος “αποστέλλον κράτος” (*sending state*) στο διεθνές δίκαιο

Το άρθρο 98(2) απαιτεί τη συναίνεση του «αποστέλλοντος κράτους» για την παράδοση προσώπου του κράτους αυτού στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Επομένως για να εφαρμοστεί το άρθρο 98(2) πρέπει το πρόσωπο του οποίου η παράδοση ζητείται από το Δικαστήριο να είναι πρόσωπο του αποστέλλοντος κράτους.

Σύμφωνα με την κοινή λογική, για την εφαρμογή αυτής της διάταξης, τα πρόσωπα τα οποία ζητά προς παράδοση το Δικαστήριο πρέπει να έχουν αποσταλεί από ένα κράτος σε ένα κράτος υποδοχής. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με το σύνηθες νόημα του όρου «αποστέλλον κράτος», απαιτείται η παρουσία του προσώπου στο έδαφος του κράτους από το οποίο ζητείται η παράδοση από το ΔΠΔ να είναι αποτέλεσμα επίσημης ενέργειας του αποστέλλοντος κράτους και να υφίσταται σύνδεση λειτουργικού ή οργανικού χαρακτήρα του προσώπου αυτού με το κράτος αποστολής⁷³. Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητο το πρόσωπο αυτό να βρίσκεται στο έδαφος του κράτους υποδοχής ύστερα από τη συναίνεση του τελευταίου.

Για τη ερμηνεία του όρου «αποστέλλον κράτος» στο πλαίσιο του άρθρου 98(2) χρησιμοποιούνται και άλλα κείμενα όπως το κείμενο των Συμφωνιών για το Καθεστώς των Δυνάμεων, καθώς και η Σύμβαση της Βιέννης για τις Διπλωματικές Σχέσεις του 1963 με το σκεπτικό ότι η ερμηνεία του όρου σε αυτά τα κείμενα προσομοιάζει στη διάρθρωση του άρθρου 98(2). Πράγματι, η θέση των ΗΠΑ ότι ο όρος «αποστέλλον κράτος» περιλαμβάνει όχι μόνο το κράτος που αποστέλλει επισήμως ένα πρόσωπο στο έδαφος άλλου κράτους, αλλά και το κράτος ιθαγένειας του προσώπου που βρίσκεται σε έδαφος άλλου κράτους υπό οποιαδήποτε ιδιότητα, προβάλλεται χρησιμοποιώντας ως επιχείρημα ότι κάτι τέτοιο προκύπτει από τη Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι στη Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις ο όρος «αποστέλλον κράτος» αναφέρεται σε όλα τα πρόσωπα που είναι υπήκοοι του αποστέλλοντος

⁷³ Markus Benzling, “U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties”, *Max Planck UNYB*, 8(2004), σ. 210

κράτους⁷⁴. Η Σύμβαση της Βιέννης για τις Διπλωματικές Σχέσεις του 1963 δεν περιλαμβάνει ορισμό του όρου. Προβλέπει όμως ότι τα πρόσωπα που δεν έχουν «αποσταλλεί» επισήμως ως διπλωματικοί υπάλληλοι, αλλά που συνεργάζονται στενά ή εργάζονται στο άμεσο περιβάλλον των διπλωματών χαίρουν επίσης κάποιας προστασίας από τη δικαιοδοσία του κράτους υποδοχής, εάν δεν είναι υπήκοοι ή μόνιμοι κάτοικοι του κράτους υποδοχής⁷⁵. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι η ανωτέρω σύμβαση απονέμει προστασία όχι μόνο στους επίσημους απεσταλμένους του κράτους αλλά και στα πρόσωπα που έχουν στενή σχέση μαζί τους.

Στη Συμφωνία για το Καθεστώς των Δυνάμεων του NATO, το «αποστέλλον κράτος» ορίζεται ως το κράτος στο οποίο ανήκει το προσωπικό του στρατού ξηράς, του ναυτικού και της αεροπορίας⁷⁶. Τα πρόσωπα που υπάγονται στην προστασία που απονέμεται από τη Συμφωνία για το Καθεστώς των Δυνάμεων του NATO είναι μέλη των δυνάμεων που βρίσκονται στο έδαφος του κράτους υποδοχής για να ασκήσουν επίσημα καθήκοντα⁷⁷. Η προστασία, ωστόσο, επεκτείνεται και στο πολιτικό προσωπικό των δυνάμεων, το οποίο ορίζεται ως «το πολιτικό προσωπικό που συνοδεύει τη δύναμη ενός Συμβαλλόμενου Μέρους και που εργάζεται σε στρατιωτική υπηρεσία του Συμβαλλόμενου Μέρους και που δεν είναι ανιθαγενείς, υπήκοοι ή κάτοικοι του κράτους στο οποίο σταθμεύει η δύναμη»⁷⁸.

Συνεπώς, παρά το γεγονός ότι ο όρος «αποστέλλον κράτος» μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 98(2) περιορίζεται στα πρόσωπα που έχουν «αποσταλεί» από ένα κράτος σε ένα κράτος υποδοχής, ωστόσο το δίκαιο για τις διπλωματικές και προξενικές σχέσεις αλλά και οι διατάξεις που περιλαμβάνονται στη Συμφωνία για το Καθεστώς των Δυνάμεων του NATO μας οδηγούν σε μια ερμηνεία του όρου στο πλαίσιο του άρθρου 98(2) που

⁷⁴ David Scheffer, “Article 98(2) of the Rome Statute: America’s Original Intent”, *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), σ. 347

⁷⁵ Σύμβαση της Βιέννης για τις Διπλωματικές Σχέσεις (1963), Άρθρα 37, 38(2)

⁷⁶ Άρθρο 1(b)

⁷⁷ W.T. Anderson & F. Burkhardt, “Members of Visiting Forces, Civilian Component and Dependents”, στο Dieter Fleck, *The Handbook of the Law of Visiting Forces*, Oxford University Press, Oxford, 2001

⁷⁸ Άρθρο 1(b)

περιλαμβάνει τα πρόσωπα που έχουν μια ειδική σχέση (nexus) με το κράτος, μια ερμηνεία που εκτείνεται πέρα από την κατηγορία προσώπων που έχουν «αποσταλεί» σε επίσημη αποστολή⁷⁹.

Αν και τα παραπάνω είναι ενδεικτικά της δυσκολίας που ενυπάρχει στην ερμηνεία ενός όρου που χρησιμοποιείται διαφορετικά ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς του, θα ήταν ορθότερο να εξετάσουμε τη φράση «αποστέλλον κράτος» στο δικό του context που είναι το ίδιο το άρθρο 98(2). Το άρθρο 98(2) δεν αναφέρεται αφηρημένα σε ένα αποστέλλον κράτος, αλλά συγκεκριμένα σε «πρόσωπα του αποστέλλοντος κράτους», μια φράση που μπορεί να εννοεί τα πρόσωπα που έχουν συγκεκριμένα αποσταλεί από το κράτος αυτό ακόμη και αν κάτι τέτοιο παραπέμπει στη συμπερίληψη λόγου χάρη του πολιτικού προσωπικού της στρατιωτικής δύναμης των ΗΠΑ που σταθμεύει στο εξωτερικό. Μια ακόμη πιο ήπια σχέση του προσώπου με το αποστέλλον κράτος δεν επαρκεί σε αυτό το context⁸⁰ και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί ο όρος «αποστέλλον κράτος» να παραπέμπει απλά στο κράτος υπηκοότητας. Ο αρχηγός της αμερικανικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις για το ΔΠΔ D. Scheffer χαρακτηρίζει σκανδαλώδη την ερμηνεία που εξισώνει τον όρο αποστέλλον κράτος με το κράτος υπηκοότητας, υποστηρίζοντας ότι εάν αυτή ήταν η πρόθεση των διαπραγματευτών θα χρησιμοποιούσαν απλά τον όρο «κράτος υπηκοότητας». Ωστόσο, επελέγη ο όρος «αποστέλλον κράτος» διότι η διαπραγματευτική ιστορία της διάταξης που αποτέλεσε το άρθρο 98(2) αναφερόταν σε αξιωματούχους και μέλη των στρατιωτικών δυνάμεων που αναπτύσσονται από ένα «αποστέλλον Κράτος» σε μια ξένη δικαιοδοσία⁸¹.

⁷⁹ Markus Benzing, “U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties”, *Max Planck UNYB*, 8(2004), σ. 213

⁸⁰ Οπ. π., σ. 213 & Non-Paper, German ICC Task Force, “ICC – Supportive Interpretation of and Commentary to the EU General Affairs Council Conclusions on the International Criminal Court of 30 September 2002” διαθέσιμο στο www.iccnw.org/documents/USandICC/BIA.html

⁸¹ David Scheffer, “Article 98(2) of the Rome Statute: America’s Original Intent”, *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), σ. 349

iii) *To ratione personae των συμφωνιών*

Η σημαντικότερη ένσταση που εγείρεται αναφορικά με τις διμερείς συμφωνίες προκύπτει από τα πρόσωπα που καλύπτουν οι συμφωνίες. Συγκεκριμένα, οι συμφωνίες καλύπτουν εν ενεργεία ή τέως κυβερνητικούς αξιωματούχους, υπαλλήλους, στρατιωτικό προσωπικό ή υπηκόους των ΗΠΑ. Το πρόβλημα και εδώ προκύπτει από την αναφορά στον όρο αποστέλλον κράτος. Οποιοσδήποτε αμερικανός υπήκοος ο οποίος επισκέπτεται μια ξένη χώρα για τουρισμό ή για εργασία δεν μπορεί να θεωρηθεί απεσταλμένος του κράτους του. Το ίδιο ισχύει και για τους τέως κυβερνητικούς αξιωματούχους και τους υπαλλήλους. Ο κύριος παράγοντας που μας αφορά εδώ δεν είναι το καθεστώς του προσώπου ή η δραστηριότητα που τα πρόσωπα αυτά ασκούν στη ξένη χώρα αλλά η σχέση τους με το τρίτο κράτος και οι συνθήκες στις οποίες οφείλεται η παρουσία τους στο έδαφος κράτους από το οποία ζητείται η παράδοση προσώπου⁸². Σε αυτό το πλαίσιο, το εύρος των προσώπων που διατείνεται η πλευρά των ΗΠΑ ότι καλύπτει το άρθρο 98(2) και συνεπώς περιλαμβάνεται και στις συμφωνίες είναι μάλλον φιλόδοξο. Τα πρόσωπα τα οποία καλύπτονται από τις συμφωνίες περιλαμβάνουν «τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, επίσημες αντιπροσωπείες αλλά και ιδιώτες που ταξιδεύουν προκειμένου να παραστούν σε διεθνείς συναντήσεις, ιδιώτες που συνοδεύουν προσωπικό στην υπηρεσία των ΗΠΑ στο εξωτερικό, συμμετέχοντες σε προγράμματα ανταλλαγής, πρώην κυβερνητικούς αξιωματούχους επιθεωρητές όπλων, επιχειρηματίες και εμπόρους, φοιτητές σε προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση κ.α.»⁸³ και αποτελούν τον κύριο λόγο για τον οποίο είναι εκτός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 98(2).

Φαίνεται, λοιπόν, ότι το άρθρο 98(2), από τη γλώσσα που χρησιμοποιείται, δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένους τύπους *ratione materiae* διεθνών συμφωνιών. Ο περιορισμός που θέτει το άρθρο αφορά τα πρόσωπα

⁸² James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), σ. 20
www.hrf.org/international_justice/Art98_061403.pdf

⁸³ J. R. Bolton, “American Justice and the International Criminal Court”, Remarks at the American Enterprise Institute, 3 November 2003, www.state.gov/t/us/rm/25818.htm

που καλύπτουν οι συμφωνίες, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το εύρος των διμερών συμφωνιών είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό που προβλέπεται από το ίδιο το άρθρο.

iv) Χρονικό σημείο σύναψης των διεθνών συμφωνιών του άρθρου 98(2)

Όπως ήδη προαναφέρθηκε διχογνωμία υπάρχει και ως προς το εάν το άρθρο 98(2) καλύπτει μόνο τις συμφωνίες που υπήρχαν κατά τη θέση σε ισχύ του Καταστατικού ή και μεταγενέστερες συμφωνίες. Εάν δούμε και αυτό το σημείο σύμφωνα με το σύνηθες νόημα των όρων, η φράση «υποχρεώσεις που προκύπτουν από διεθνείς συμφωνίες» δεν περιορίζεται στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες. Εξάλλου, σε άλλα σημεία του Καταστατικού αναφέρεται ξεκάθαρα ο όρος υφιστάμενες συμφωνίες, όπως για παράδειγμα στο άρθρο 90(3), το οποίο αφορά παράλληλη με το Δικαστήριο αίτηση για έκδοση από άλλο κράτος και στο οποίο αναφέρεται ότι «το Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση, αν δεν δεσμεύεται από υφιστάμενη διεθνή υποχρέωση να εκδώσει το πρόσωπο στο αιτούμενο κράτος, δίνει προτεραιότητα στην αίτηση του δικαστηρίου»⁸⁴.

Παρόλα αυτά σε αρκετές μελέτες⁸⁵ υποστηρίζεται ότι το άρθρο 98(2) αναφέρεται σε υφιστάμενες συμφωνίες κατά τη θέση σε εφαρμογή του Καταστατικού της Ρώμης και όχι σε συμφωνίες που συνάφθηκαν μετά την προσχώρηση ενός κράτους στο Καταστατικό. Οι Hans-Peter Kaul και Claus Kreß, μέλη της γερμανικής αντιπροσωπείας στην Συνδιάσκεψη της Ρώμης υποστηρίζουν ότι η λογική της διάταξης ήταν να επιλυθούν νομικές συγκρούσεις που μπορεί να προκύψουν από υφιστάμενες Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων και ότι το άρθρο 98(2) δεν σχεδιάστηκε ώστε να παρέχει το κίνητρο στα κράτη μέρη στο Καταστατικό να συνάψουν Συμφωνίες

⁸⁴ James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), σ. 18

⁸⁵ Έκθεση Διεθνούς Αμνηστίας 8/2002 και Otto Triffterer, *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court, Observer’s Notes Article by Article*, Baden-Baden: Nomos 1999, Hans-Peter Caul & Claus Kreß, “Jurisdiction and cooperation in the Statute of the International Criminal Court: Principles and compromises”, *Yearbook of International Humanitarian Law*, Vol. 2 (1999)

για το Καθεστώς των Δυνάμεων που θέτουν εμπόδια στην εκτέλεση των αιτημάτων συνεργασίας του Δικαστηρίου⁸⁶. Όμως μπορούμε να καταφύγουμε στην διαπραγματευτική ιστορία και τις προπαρασκευαστικές εργασίες του άρθρου μόνο εάν η ερμηνεία σύμφωνα με το άρθρο 31 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών αφήνει το νόημα ασαφές ή διαφορούμενο ή οδηγεί σε εκδήλως παράλογα ή αδικαιολόγητα αποτελέσματα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ερμηνεία σύμφωνα με το κείμενο της διάταξης αλλά και το πλαίσιο αναφοράς της δεν αφήνει το νόημα ασαφές. Αφού στο συγκεκριμένο άρθρο δεν αναφέρονται πουθενά οι όροι «προϋπάρχουσες» ή «υφιστάμενες» συμφωνίες, συνεπώς συμπεριλαμβάνονται και οι μεταγενέστερες.

Δεν μπορούμε ωστόσο να παραβλέψουμε το γεγονός ότι η ερμηνεία ενός κανόνα πρέπει να συνάδει με το αντικείμενο και το σκοπό του ίδιου του κανόνα αλλά και της συνθήκης στην οποία περιλαμβάνεται. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο σκοπός και αντικείμενο της συγκεκριμένης διάταξης είναι η προστασία του κράτους από το οποίο ζητείται η παράδοση προσώπου από ένα σενάριο κατά το οποίο θα βρισκόταν αντιμέτωπο με συγκρουόμενες διεθνείς υποχρεώσεις απέναντι στο αποστέλλον κράτος και το ΔΠΔ και τελικά με τη δυσάρεστη επιλογή της παράβασης μιας εκ των δύο. Στην ουσία, ο σκοπός του άρθρου 98(2) είναι να αποκλείσει το ενδεχόμενο το κράτος από το οποίο ζητείται η παράδοση προσώπου να υπέχει διεθνή ευθύνη επιλέγοντας να συμμορφωθεί προς μια υποχρέωσή του παραβιάζοντας μία άλλη⁸⁷. Αν και η λογική αυτή δεν απαντά ξεκάθαρα στο ερώτημα εάν οι διεθνείς συμφωνίες που συνάφθηκαν μετά τη θέση σε εφαρμογή του Καταστατικού της Ρώμης εμπίπτουν στο άρθρο 98(2), ωστόσο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα κράτη μέρη τα οποία με τη θέλησή τους και εν γνώσει τους έθεσαν εαυτόν σε μια κατάσταση αντικρουόμενων υποχρεώσεων, αφού επικύρωσαν το Καταστατικό, με σκοπό να επανακαθοριστούν ή να περιοριστούν οι υποχρεώσεις τους που

⁸⁶ Philipp Meißner, *The International Criminal Court Controversy: A scrutiny of the United States' major objections against the Rome Statute*, Lit Verlag, Münster, 2005, σ. 82

⁸⁷ Markus Benzing, "U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties", *Max Planck UNYB*, 8(2004), σ. 217

απορρέουν από Καταστατικό, δεν εκπληρούν τις υποχρεώσεις τους με καλή πίστη, όπως προβλέπει το άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών⁸⁸. Αν ωστόσο οι συμφωνίες δεν εμποδίζουν το ΔΠΔ να εκπληρώσει το σκοπό που προβλέπεται στο Καταστατικό του και τα κράτη προσχωρούν σε αυτές γνωρίζοντας ότι σε καμιά περίπτωση δεν θίγεται η απονομή δικαιοσύνης είτε σε εθνικό είτε σε διεθνές επίπεδο, τότε και οι μεταγενέστερες συμφωνίες θα μπορούσαν να εντάσσονται στο άρθρο 98(2). Αυτό ακριβώς το στοιχείο θα εξεταστεί αμέσως παρακάτω.

5.3.Υποχρέωση διεξαγωγής έρευνας και άσκησης δίωξης από τις εθνικές δικαστικές αρχές.

ι) Προκύπτει τέτοια υποχρέωση από το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού;

Υποστηρίζεται ευρέως ότι οι διμερείς συμφωνίες «ασυλίας» είναι ασυμβίβαστες προς το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού της Ρώμης επειδή οι ΗΠΑ δεν δεσμεύονται ότι οι εθνικές δικαστικές αρχές θα διεξάγουν έρευνες και θα ασκήσουν διώξεις όσον αφορά τα άτομα τα οποία ζητούνται από το δικαστήριο.

Εδώ κρίνεται σκόπιμο να γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ υφιστάμενων και νέων συμφωνιών. Όσον αφορά τις υφιστάμενες συμφωνίες, δεν αναφέρεται κάτι στο άρθρο 98(2) που να απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να μην το εφαρμόσουν σε περίπτωση που οι διεθνείς συμφωνίες στις οποίες αναφέρεται δεν περιλαμβάνουν εγγυήσεις διεξαγωγής έρευνας και δίωξης. Εξάλλου, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 30(4) της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών «όταν στα μέρη μιας μεταγενέστερης συνθήκης (π.χ. του Καταστατικού του ΔΠΔ) δεν περιλαμβάνονται όλα τα μέρη της προγενέστερης, τότε ... β) μεταξύ ενός κράτους μέρους και στις δυο συνθήκες και ενός κράτους μέρους μόνο μιας από τις δύο συνθήκες, η συνθήκη στην

⁸⁸ Οπ. π., σ. 218

οποία και τα δύο κράτη είναι μέρη διέπει τα αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις τους».

Για τις νέες ή τις τροποποιημένες συμφωνίες η κατάσταση είναι διαφορετική. Ένα συμβαλλόμενο μέρος στο Καταστατικό της Ρώμης είναι υποχρεωμένο να ενεργεί κατά τρόπο συμβατό με το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού και να προβαίνει σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να πληροί τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από το Καταστατικό. Όπως ήδη προαναφέρθηκε ο σκοπός και το αντικείμενο του Καταστατικού είναι η δέσμευση για την καταπολέμηση της ατιμωρησίας των υπευθύνων για τα πιο επαχθή εγκλήματα της ανθρωπότητας και για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής τους δίωξης (Προοίμιο). Κατά συνέπεια, ένα κράτος μέρος το οποίο προχωρεί στην υπογραφή μιας συμφωνίας η οποία έχει ή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την ατιμωρησία προσώπων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του ΔΠΔ ενεργεί κατά τρόπο ασύμβατο προς τις υποχρεώσεις του σύμφωνα με το κείμενο. Σύμφωνα με το πνεύμα και τη λογική του Καταστατικού, ένα άτομο το οποίο κατηγορείται ότι διέπραξε ένα έγκλημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ΔΠΔ σε έδαφος κράτους μέρους δεν θα πρέπει να μεταφέρεται σε τρίτο κράτος, εκτός εάν υπάρχουν εγγυήσεις ότι για το άτομο αυτό θα διεξαχθεί έρευνα και θα ασκηθεί δίωξη σύμφωνα με την ποινική δικαιοδοσία του τρίτου κράτους⁸⁹. Προκύπτει λοιπόν, αν και εμμέσως, ότι κάθε νέα συμφωνία θα πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις που θα διασφαλίζουν ότι το κράτος αποστολής θα διεξάγει αποτελεσματική έρευνα και ότι εάν υπάρχουν αποδείξεις ενοχής θα ασκεί δίωξη, και θα προβλέπει την επιστροφή του ατόμου στο κράτος που είναι συμβαλλόμενο μέρος στο ΔΠΔ εάν κρίνεται ότι το κράτος αποστολής δεν παρέχει αυτές τις εγγυήσεις⁹⁰. Κάτι τέτοιο εξάλλου θα ήταν σύμφωνο και με το άρθρο 30(5) της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών το οποίο αναφέρει ότι « η παράγραφος 4

⁸⁹ James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), σ. 22

⁹⁰ Harmen Van Der Wilt, “Bilateral Agreements between the United States and States Parties to the Rome Statute: Are they Compatible with the Object and Purpose of the Statute?”, *Leiden Journal of International Law*, 18 (2005), σ. 103

δεν θίγει οποιοδήποτε ζήτημα ευθύνης μπορεί να γεννηθεί για ένα κράτος από τη συνομολόγηση ή εφαρμογή μιας συνθήκης, της οποίας οι διατάξεις είναι ασυμβίβαστες με τις υποχρεώσεις απέναντι σε ένα άλλο κράτος σύμφωνα με μια άλλη συνθήκη».

Σε αυτό το σημείο πρέπει να εξεταστεί εάν τα Δικαστήρια των ΗΠΑ έχουν δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό της Ρώμης σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Είναι προφανές ότι εάν δεν προκύψει θετική απάντηση, συμφωνίες που συνάπτονται από τα κράτη μέρη στο Καταστατικό και τις ΗΠΑ και που απαγορεύουν την παράδοση προσώπων εκζητούμενων από το Δικαστήριο θα έχουν αναπόφευκτα ως αποτέλεσμα την ατιμωρησία των προσώπων αυτών.

ii) Η δικαιοδοσία των Δικαστηρίων των ΗΠΑ επί των εγκλημάτων που καλύπτονται από το ΔΠΔ

Τα δικαστήρια των Ηνωμένων Πολιτειών δεν έχουν πλήρη και ίση δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων πολέμου, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και της γενοκτονίας όταν διαπράττονται εκτός των συνόρων τους. Τα κράτη που επικύρωσαν το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ήταν υποχρεωμένα σύμφωνα με το άρθρο 88 να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους ώστε να εφαρμόζουν τις επιταγές του. Οι ΗΠΑ, ως μη κράτος μέρος δεν ήταν αναγκασμένες να προχωρήσουν σε τέτοιες προσαρμογές. Αναφορικά όμως με τις διμερείς συμφωνίες ασυλίας δημιουργείται το εξής πρόβλημα. Τα αμερικανικά δικαστήρια, είτε τακτικά είτε στρατοδικεία, πρέπει να έχουν δικαιοδοσία επί «εν ενεργεία ή τέως κυβερνητικών αξιωματούχων, υπαλλήλων, στρατιωτικού προσωπικού ή υπηκόων των ΗΠΑ» και για όλες τις πράξεις που συνιστούν τα εγκλήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, προκειμένου τα μέρη σε αυτές τις συμφωνίες που αποτελούν μέρη και στο Καταστατικό της Ρώμης να μην ενεργούν αντίθετα με το σκοπό και το αντικείμενό του. Πρέπει, επομένως, να εξετάσουμε τη δικαιοδοσία των αμερικανικών δικαστηρίων και επί των

προσώπων που καλύπτουν οι διμερείς συμφωνίες και επί των εγκλημάτων που υπάγονται στο ΔΠΔ.

α. Η γενοκτονία

Η γενοκτονία κωδικοποιείται στο εθνικό δίκαιο των ΗΠΑ, αλλά διώκεται από τα αμερικανικά δικαστήρια μόνο εάν διαπράττεται στο έδαφος των ΗΠΑ ή εάν ο δράστης είναι αμερικανός υπήκοος⁹¹. Ο Νόμος περί Μετανάστευσης και Ιθαγένειας των ΗΠΑ ορίζει τον αμερικανό υπήκοο (US National) ως α) το πρόσωπο με αμερικανική υπηκοότητα, ή β) ένα πρόσωπο που αν και δεν διαθέτει την αμερικανική υπηκοότητα χαρακτηρίζεται από μόνιμη αφοσίωση στις ΗΠΑ⁹². Επομένως, τα αμερικανικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία επί όλων των αμερικανών υπηκόων που διαπράττουν το έγκλημα εκτός των συνόρων των ΗΠΑ.

β. Τα εγκλήματα πολέμου

Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο των ΗΠΑ, τα περισσότερα, αλλά όχι όλα τα εγκλήματα πολέμου που απαριθμούνται στο Καταστατικό της Ρώμης μπορούν να δικαστούν από αμερικανικά δικαστήρια, ανεξαρτήτως από το εάν διεπράχθησαν εντός ή εκτός των ΗΠΑ, αλλά μόνο εάν ο δράστης ή το θύμα είναι αμερικανός υπήκοος ή μέλος των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων ή εάν ο δράστης είναι πρώην υπάλληλος στην υπηρεσία των ΗΠΑ ή πολίτης που συνοδεύει το στράτευμα στο εξωτερικό⁹³. Συγκεκριμένα, ο Νόμος για την Εξωεδαφική Στρατιωτική Δικαιοδοσία του 2000 (Military Extraterritorial Jurisdiction Act) απονέμει στα ομοσπονδιακά δικαστήρια των ΗΠΑ δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων που διαπράττονται από μέλη οικογενειών των στρατιωτικών, συμβαλλομένους με τις ένοπλες δυνάμεις (π.χ. για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών στις ένοπλες δυνάμεις), υπαλλήλους του στρατού ή των συμβαλλομένων με τις ένοπλες δυνάμεις, που συνοδεύουν το

⁹¹ Βλ. 18 U.S.C. § 1091(d) (1999)

⁹² 8 U.S.C. § 1101(a) (22) (2000)

⁹³ Douglass Cassel, "Empowering United States Courts to Hear Crimes Within the Jurisdiction of the International Criminal Court", *New England Law Review*, Vol. 35 No. 2 (2001), σ. 430

στράτευμα στο εξωτερικό, ανεξάρτητα από το εάν είναι αμερικανοί πολίτες, δεδομένου όμως ότι δεν είναι πολίτες ή κάτοικοι του κράτους υποδοχής⁹⁴.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Νόμος για την Εξωεδαφική Στρατιωτική Δικαιοδοσία εφαρμόζεται μόνο σε περιπτώσεις πολιτών που υποστηρίζουν την αποστολή του Υπουργείου Άμυνας στο εξωτερικό⁹⁵. Υπάλληλοι άλλων ομοσπονδιακών υπηρεσιών βρίσκονται εκτός πεδίου εφαρμογής του Νόμου. Τα σκάνδαλα βιαιότητας εναντίον των κρατουμένων σε φυλακές του Ιράκ που είδαν το φως της δημοσιότητας καταδεικνύουν το πρόβλημα που προκύπτει αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής του Νόμου. Συγκεκριμένα, υπήρξαν καταγγελίες ότι οι κρατούμενοι υφίσταντο κακομεταχείριση ή κρατούνταν μυστικά από υπαλλήλους κυβερνητικών υπηρεσιών⁹⁶. Υπάλληλοι της CIA ή άλλων κυβερνητικών υπηρεσιών που χρησιμοποιούν βασανιστήρια ή άλλες μορφές απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ως ανακριτικές μεθόδους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου. Υπάρχουν βέβαια άλλοι ομοσπονδιακοί νόμοι που εφαρμόζονται επί τέτοιου είδους πράξεων ή γενικότερα επί εγκλημάτων πολέμου που διαπράττονται από αμερικανούς υπηκόους εκτός του εδάφους των ΗΠΑ, όπως για παράδειγμα ο Νόμος για τα Εγκλήματα Πολέμου και ο Νόμος για τα Βασανιστήρια, αλλά κρίνονται ανεπαρκείς. Η δυσκολία με αυτές τις εναλλακτικές είναι ότι εφαρμόζονται επί πολύ συγκεκριμένων πράξεων και δεν καλύπτουν το φάσμα των αδικημάτων που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό της Ρώμης⁹⁷.

Όσο για τα εγκλήματα τα οποία συνιστούν εγκλήματα πολέμου, το Καταστατικό της Ρώμης είναι πιο διευρυμένο σε σχέση με τον αμερικανικό ομοσπονδιακό κώδικα⁹⁸. Σύμφωνα με το Νόμο περί Εγκλημάτων Πολέμου του 1996 (War Crimes Act) τιμωρείται κάθε σοβαρή παραβίαση των Συμβάσεων

⁹⁴ 18 U.S.C. § 3261 (2000)

⁹⁵ 18 U.S.C. § 3267(1)(A)

⁹⁶ Antonio M. Taguba, "Article 15-6 Investigation of the 800th Military Police Brigade", 2004, σ. 48

<http://www.npr.org/iraq/2004/prison%5Fabuse%5Freport.pdf>

⁹⁷ Βλ. υπ. 176 στο Frederick A. Stein, "Have we closed the barn door yet? A look at the current loopholes in the Military Extraterritorial Jurisdiction Act", *Houston Journal of International Law*, Vol. 27, No.3, 2005, σ. 601

⁹⁸ Βλ. σύγκριση Καταστατικού του ΔΠΔ, άρθρο 8 (εγκλήματα πολέμου που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ) και 18 U.S.C. § 2441 (εγκλήματα πολέμου κατά το δίκαιο των ΗΠΑ)

της Γενεύης του 1949. Ένα χρόνο αργότερα, το Κογκρέσο υιοθέτησε τον Εκτεταμένο Νόμο περί Εγκλημάτων Πολέμου (Extended War Crimes Act), όπου αντικατέστησε τον όρο «σοβαρή παραβίαση» με τον όρο «έγκλημα πολέμου», έτσι ώστε να περιλαμβάνει παραβιάσεις όχι μόνο των Συμβάσεων της Γενεύης αλλά και του Τροποποιημένου Πρωτοκόλλου για τις Χερσαίες Νάρκες, κάποια άρθρα του παραρτήματος της Τέταρτης Σύμβασης της Χάγης και του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης⁹⁹.

Τα στρατιωτικά δικαστήρια διαθέτουν προφανώς δικαιοδοσία για τα εγκλήματα πολέμου που διαπράττονται από τα μέλη των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Uniform Code of Military Justice. Σύμφωνα με τη νομολογία των αμερικανικών δικαστηρίων¹⁰⁰, τα στρατοδικεία διαθέτουν επίσης δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων που διαπράττονται από πολίτες σε περιοχή όπου διεξάγονται εχθροπραξίες, ή σε εχθρικό έδαφος υπό αμερικανική κατοχή, από μαχητή του εχθρού, είτε είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων είτε όχι, σε περίοδο πολέμου που έχει όμως κηρυχθεί από το Κογκρέσο¹⁰¹. Τα εγκλήματα πολέμου εμπίπτουν στα αδικήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 134 του Κώδικα. Το γενικό αυτό άρθρο αναφέρεται σε πράξεις τριών κατηγοριών αδικημάτων που δεν περιλαμβάνονται επακριβώς σε κανένα άλλο άρθρο του Κώδικα και προβλέπονται στις παραγράφους 1, 2 και 3 του άρθρου αντίστοιχα. Τα αδικήματα της παραγράφου 1 αφορούν τη διασάλευση και ολιγωρία σε βάρος της τάξης και της πειθαρχίας των ενόπλων δυνάμεων (disorders and neglects to the prejudice of good order and discipline in the armed forces). Η παράγραφος 2 αφορά τα αδικήματα που ενέχουν συμπεριφορά τέτοια που να απαξιώνει τις ένοπλες δυνάμεις. Τέλος, η παράγραφος 3 αφορά εγκλήματα που δεν επισύρουν τη θανατική ποινή ή αδικήματα που παραβιάζουν την

⁹⁹ Robinson O. Everett, “American Servicemembers and the ICC”, στο S. B. Sewall & C. Keyser (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000, σ. 144

¹⁰⁰ Reid v. Covert (1957), Madsen v. Kinsella (1952), Yamashita v. Styer (1946), *Ex Parte* Quirin (1942)

¹⁰¹ United States v. Averette, 19 C.M.A. 363 (1970), Βλ. Joseph R. Perlak, “The Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000: Implications for contractor personnel”, *Military Law Review*, Vol. 169, 2001, σ. 98

ομοσπονδιακή νομοθεσία. Παρόλο που με μια πρώτη ανάγνωση το άρθρο φαίνεται να επιτρέπει σε έναν εισαγγελέα να υιοθετήσει την ομοσπονδιακή νομοθεσία για να απαγγείλει κατηγορίες εγκλημάτων πολέμου στο δράστη, ο Κανόνας 307(c) για τα στρατοδικεία προβλέπει ότι “Συνήθως τα πρόσωπα που υπάγονται στον κώδικα θα κατηγορούνται για συγκεκριμένη παραβίαση του Κώδικα και όχι για παραβίαση του δικαίου του πολέμου”¹⁰². Δυστυχώς, ο Οδηγός για τα Στρατοδικεία δεν παρέχει καθοδήγηση για τις περιπτώσεις όπου μπορεί να εφαρμοστεί η εξαίρεση στον γενικό κανόνα.

Συνοψίζοντας, τα εγκλήματα πολέμου, συμπεριλαμβανομένων των «σοβαρών παραβιάσεων» των Συμβάσεων της Γενεύης, διώκονται στις ΗΠΑ είτε σύμφωνα με τον Uniform Code of Military Justice, ο οποίος ενσωματώνει τα αδικήματα του δικαίου του πολέμου στα αδικήματα ενάντια στο δίκαιο των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με το Νόμο για την Εξωεδαφική Στρατιωτική Δικαιοδοσία, ο οποίος απονέμει στα ομοσπονδιακά δικαστήρια εγγενή και τουλάχιστον συντρέχουσα αρμοδιότητα για τα αδικήματα ενάντια στο δίκαιο των ΗΠΑ (with original, and at least concurrent, jurisdiction over any offense against the laws of the United States), ή σύμφωνα με το Νόμο για τα Εγκλήματα Πολέμου για τις σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης και παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 από αμερικανούς υπηκόους.¹⁰³

Μια ευρεία κλίμακα πράξεων εμπίπτει στα αδικήματα που απαριθμούνται στον Uniform Code of Military Justice, χωρίς να χρειαστεί να γίνει χρήση του γενικού άρθρου έτσι ώστε να υιοθετηθεί η ομοσπονδιακή νομοθεσία. Και προκρίνεται αυτή η μέθοδος στις ΗΠΑ, δηλαδή η εξάντληση όλων των δυνατοτήτων για υπαγωγή των αδικημάτων σε συγκεκριμένα άρθρα του Uniform Code of Military Justice προτού να χρησιμοποιηθεί το άρθρο 134, διότι η απόφαση να δικαστεί ένας υπάλληλος στην υπηρεσία των ΗΠΑ για παραβιάσεις του δικαίου του πολέμου σύμφωνα με την ομοσπονδιακή

¹⁰² Manual for Courts-Martial, R.C.M. 307(c)(2)

¹⁰³ Jordan J. Paust, *Will Prosecution and Cashiering of a Few Soldiers and Resignations Comply with International Law?*, available at <http://www.nimj.com/documents/AbuGhraib.doc>.

νομοθεσία θα είχε σοβαρές πολιτικές προεκτάσεις¹⁰⁴. Ένας εισαγγελέας θα μπορούσε να ασκήσει δίωξη κατά προσώπου για παραβιάσεις του δικαίου του πολέμου, απαγγέλοντάς του κατηγορίες εγκλημάτων πολέμου για παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης και άλλων διεθνών συμβάσεων, οι οποίες έχουν επικυρωθεί από τις ΗΠΑ, αλλά κάτι τέτοιο θα σήμαινε παραδοχή ότι ένας υπάλληλος στην υπηρεσία των ΗΠΑ παραβίασε το διεθνές δίκαιο. «Οι ΗΠΑ συνήθως τιμωρούν τα εγκλήματα πολέμου ως τέτοια, μόνο όταν διαπράττονται από υπηκόους εχθρικών κρατών ή από πρόσωπα που υπηρετούν τα συμφέροντα αυτών των κρατών»¹⁰⁵.

Η δίωξη μελών των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων για εγκλήματα πολέμου που συνιστούν παραβιάσεις διεθνών συμβάσεων δεν έχει γίνει ποτέ. Στο My Lai, όπου διεπράχθησαν ίσως τα πιο γνωστά εγκλήματα πολέμου από αμερικανούς δράστες, αμερικανοί στρατιώτες σκότωσαν περίπου 150-400 αμάχους. Ωστόσο, υπήρξε μια μόνο καταδίκη, αυτή του Λοχαγού Calley, ο οποίος καταδικάστηκε για προμελετημένο φόνο 22 νηπίων, παιδιών, γυναικών και υπερηλίκων ανδρών και για επίθεση με ανθρωποκτόνο πρόθεση ενός παιδιού ηλικίας περίπου δύο ετών, σύμφωνα με τον Uniform Code of Military Justice¹⁰⁶. Γενικά, οι αμερικανοί υπάλληλοι στην υπηρεσία των ΗΠΑ έχουν δικαστεί για διάφορα αδικήματα με την υπαγωγή τους στα απαριθμούμενα αδικήματα του Uniform Code of Military Justice, αλλά όχι για εγκλήματα πολέμου.

Αν και στο σημείο αυτό μας ενδιαφέρει εάν η νομοθεσία των ΗΠΑ παρέχει στα αμερικανικά δικαστήρια τη δυνατότητα να ασκήσουν δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων πολέμου, όπως απαριθμούνται στο Καταστατικό της Ρώμης, είναι ενδεικτική η πρόθεση των ΗΠΑ από την προαναφερόμενη πρακτική της χώρας να δικάζουν αμερικανούς υπηκόους ως εγκληματίες πολέμου. Σε σχέση με το συγκεκριμένο ζήτημα που μας αφορά, φαίνεται ότι οι

¹⁰⁴Major Martin N. White, "Charging War Crimes: A Primer for the Practitioner", *The Army Lawyer*, February 2006, σ. 10

¹⁰⁵ Οπ.π., σ.11

¹⁰⁶ Documents relating to the Court-Martial of Willian L. Calley,
http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/mylai/MYL_calt.HTM

πράξεις που συνιστούν έγκλημα πολέμου και που θα μπορούσαν να υπαχθούν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, μπορούν να υπαχθούν και στη δικαιοδοσία των αμερικανικών στρατοδικείων, σύμφωνα με τις διατάξεις του Uniform Code of Military Justice. Σε λιγότερες περιπτώσεις η εθνική νομοθεσία των ΗΠΑ απονέμει στα ομοσπονδιακά δικαστήρια την αρμοδιότητα να εξετάσουν υποθέσεις εγκλημάτων πολέμου που διαπράττονται είτε από μέλη των ενόπλων δυνάμεων είτε από πολίτες που σχετίζονται κατά τους τρόπους που προαναφέρθηκαν με αυτές. Στην παρούσα φάση, βέβαια, ο Νόμος περί Εγκλημάτων Πολέμου δεν περιλαμβάνει όλες τις πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 8 του Καταστατικού της Ρώμης. Επιπλέον, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο μπορεί να προκύψει ζήτημα σχετικά με το εάν η υποτιθέμενη πράξη διεπράχθη κατά τη διάρκεια μιας σύρραξης που συνιστά «πόλεμο» και για αυτό το λόγο ίσως θα έπρεπε να τροποποιηθεί από το Κογκρέσο προκειμένου οι πράξεις που απαγορεύει να έχουν το ίδιο εύρος με εκείνες που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ¹⁰⁷.

Τις τελευταίες εβδομάδες συζητείται στις ΗΠΑ ένα σχέδιο νόμου που θα τροποποιεί το Νόμο περί Εγκλημάτων Πολέμου, μετά την έκδοση της απόφασης του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ στην υπόθεση *Hamdan v. Rumsfeld*, της 29^{ης} Ιουνίου 2006. Σε μια υπόθεση που αφορούσε τη σύρραξη στο Αφγανιστάν, το Δικαστήριο αποφάσισε ότι το κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης, που απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση είχε εφαρμογή και ότι σύμφωνα με το Νόμο περί Εγκλημάτων Πολέμου η παραβίαση του κοινού άρθρου 3 συνιστά έγκλημα πολέμου. Η αμερικανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το κοινό άρθρο 3 περιλαμβάνει ασαφείς όρους, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης «προσβολών κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, συγκεκριμένα ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση», οι οποίοι επιδέχονται διαφορετικών

¹⁰⁷Robinson O. Everett, “American Servicemembers and the ICC”, στο S. B. Sewall & C. Keyesen (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000, σ. 146

ερμηνειών¹⁰⁸. Για τους παραπάνω λόγους προτείνεται η τροποποίηση η οποία θα περιορίζει το πεδίο εφαρμογής του νόμου εξαιρώντας τα εγκλήματα πολέμου που εμπίπτουν στο κοινό άρθρο 3. Κάτι τέτοιο θα ανέτρεπε την τροποποίηση του Νόμου του 1997 που υιοθετήθηκε ακριβώς για να συμπεριλάβει τις πράξεις που εμπίπτουν στο κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης στα εγκλήματα πολέμου που μπορούν να δικαστούν από τα αμερικανικά δικαστήρια και θα περιόριζε ακόμα περισσότερο τη λίστα των πράξεων που συνιστούν έγκλημα πολέμου σε σχέση με το Καταστατικό του ΔΠΔ.

γ. Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Είδαμε, λοιπόν, ότι το Κογκρέσο έχει κωδικοποιήσει τη γενοκτονία και τα εγκλήματα πολέμου και έτσι έχει απονείμει στα αμερικανικά δικαστήρια την αρμοδιότητα να διώκουν αυτά τα εγκλήματα όταν διαπράττονται από αμερικανούς υπηκόους, ανεξαρτήτως του τόπου όπου τελέστηκαν. Αντιθέτως, δεν υπάρχει στην εθνική νομοθεσία κωδικοποίηση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Αν και τα αμερικανικά δικαστήρια διαθέτουν αρμοδιότητα επί ορισμένων πράξεων που συνιστούν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως τα βασανιστήρια¹⁰⁹, η ομοσπονδιακή νομοθεσία δεν φθάνει ούτε στο ελάχιστο τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που απαριθμούνται στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Αρκετές από τις πράξεις που συνιστούν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας αντιστοιχούν σε πράξεις που περιλαμβάνονται στον Ποινικό Κώδικα των ΗΠΑ, αλλά διώκονται μόνον εάν διαπραχθούν σε αμερικανικό έδαφος¹¹⁰.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η «άνιση και ασυνεχής συρραφή δικαιοδοσίας και κωδικοποίησης»¹¹¹ δεν διασφαλίζει επαρκώς την

¹⁰⁸ “War Crimes Act would reduce threat of prosecution”, *Washington Post*, 9 August 2006

¹⁰⁹ 18 U.S.C. § 2340 A (2000)

¹¹⁰ Jeffrey S. Dietz, “Protecting the Protectors: Can the United States Successfully Exempt U.S. Persons from the International Criminal Court with U.S. Article 98 Agreements?”, *Houston Journal of International Law*, Vol. 27, No1 (2004), σ. 168

¹¹¹ Douglass Cassel, “Empowering United States Courts to Hear Crimes Within the Jurisdiction of the International Criminal Court”, *New England Law Review*, Vol. 35 No. 2 (2001), σ. 432

προσαγωγή υπόπτου για όλα τα εγκλήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ ενώπιον των αμερικανικών δικαστηρίων.

6. Συμπεράσματα για τη νομιμότητα των διμερών συμφωνιών “ασυλίας”

Σύμφωνα με τα παραπάνω, καταλήγουμε με ασφάλεια στο συμπέρασμα ότι οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» δεν εμπίπτουν στο άρθρο 98(2) και έρχονται σε αντίθεση με το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού της Ρώμης. Αν και το άρθρο 98(2) δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένους τύπους *ratione materiae* διεθνών συμφωνιών, δηλαδή αποκλειστικά στις Συμφωνίες για το Καθεστώς των Δυνάμεων, ωστόσο θέτει εμμέσως κάποιες προϋποθέσεις που αφορούν τα πρόσωπα που καλύπτουν οι συμφωνίες. Φαίνεται, λοιπόν, ότι το εύρος των διμερών συμφωνιών είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό που προβλέπεται από το ίδιο το άρθρο. Επιπλέον, οι συμφωνίες αντίκεινται στο σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού του ΔΠΔ, αφού δεν παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις ότι οι αρμόδιες αρχές των ΗΠΑ θα διεξάγουν έρευνα και θα ασκήσουν δίωξη κατά του προσώπου αυτού. Αυτό προκύπτει τόσο από τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στις συμφωνίες, όπου αναφέρεται ότι οι ΗΠΑ έχουν την πρόθεση να ερευνήσουν και να ασκήσουν δίωξη όταν κρίνεται απαραίτητο, όσο και από το γεγονός ότι η νομοθεσία των ΗΠΑ απονέμει αρμοδιότητα στα αμερικανικά δικαστήρια μόνο επί ορισμένων εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό του ΔΠΔ.

Το γεγονός ότι οι συμφωνίες δεν προβλέπονται από το Καταστατικό της Ρώμης και έρχονται σε αντίθεση με αυτό, δεν σημαίνει ότι οι συμφωνίες αυτές είναι παράνομες¹¹². Ένα κράτος υπέχει διεθνή ευθύνη για διεθνώς άδικη ενέργεια μόνο όταν «το κράτος παραβιάσει διεθνή του υποχρέωση»¹¹³.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι το άρθρο 98(2) δημιουργεί υποχρέωση για το ίδιο το Δικαστήριο ενώ δεν επιβάλλει καμιά υποχρέωση στα

¹¹² David A. Tallman, “Catch 98(2): Article 98 Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict”, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 92, No5, June 2004, σ. 1048

¹¹³ International Law Commission, *Articles on State Responsibility* (2001), Art.2(b)

κράτη μέρη. Έτσι, δεν εμποδίζει τα κράτη μέρη από το να προχωρήσουν σε συμφωνίες οι οποίες θα είχαν ως αποτέλεσμα να εμποδίσουν το δικαστήριο από το να προχωρήσουν σε αίτημα παράδοσης προσώπου από ένα κράτος μέρος στο Δικαστήριο. Αντιθέτως, η λειτουργία του είναι να θέσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το Δικαστήριο θα προχωρήσει σε ένα τέτοιο αίτημα. Ωστόσο, σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις ώστε να προχωρήσει σε αίτημα παράδοσης, το κράτος μέρος είναι υποχρεωμένο να πραγματοποιήσει την παράδοση. Συνεπώς, το άρθρο 98(2) καθορίζοντας το πεδίο λειτουργίας του ΔΠΔ, περιορίζει το εύρος δράσης των κρατών μερών¹¹⁴.

Μεταξύ των διατάξεων του Καταστατικού της Ρώμης με τις οποίες οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» έρχονται σε αντίθεση είναι η υποχρέωση συνεργασίας που προκύπτει από τα άρθρα 86, 87, 89 και 90. Σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις, ένα κράτος μέρος στο Καταστατικό από το οποίο ζητείται η παράδοση υπόπτου ή οποιασδήποτε άλλης μορφής συνεργασία δεσμεύεται να συμμορφωθεί, εκτός εάν προκύπτουν οι εξαιρετικές καταστάσεις που το ίδιο το Καταστατικό προβλέπει. Συμφωνίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 98(2) δεν απαλλάσσουν το κράτος μέρος από τις υποχρεώσεις του.

Αν και οι επικριτές των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» συντείνουν στην άποψη ότι οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτές αντίκεινται σε συγκεκριμένες διατάξεις του Καταστατικού και ότι η ανάληψη αυτών των υποχρεώσεων υπονομεύει το σκοπό και το αντικείμενό του, υπάρχει διχογνωμία ως προς το εάν οι συμφωνίες αυτές είναι παράνομες, άκυρες ή νόμιμες¹¹⁵. Προκειμένου να καταλήξουμε ως προς το παραπάνω ζήτημα, θα

¹¹⁴ James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), σ. 10

¹¹⁵ Βλ. Amnesty International, “International Criminal Court: US Efforts to Obtain Impunity for Genocide, Crimes Against Humanity and War Crimes”, AI Index: IOR 40/025/2002, August 2002, James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), David A. Tallman, “Catch 98(2): Article 98

καταφύγουμε και πάλι στη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών και συγκεκριμένα στις διατάξεις της που αφορούν την εφαρμογή διαδοχικών συνθηκών από τις οποίες προκύπτουν ασυμβίβαστες υποχρεώσεις. Ο πρωταρχικός κανόνας που επιχειρεί να επιλύσει συγκρούσεις μεταξύ υποχρεώσεων που προκύπτουν από διαδοχικές συνθήκες ή από συγκεκριμένες διατάξεις αυτών¹¹⁶ είναι το άρθρο 30 της Σύμβασης. Κατ' αρχάς, το άρθρο 30 αναφέρεται σε διαδοχικές συνθήκες με το ίδιο αντικείμενο, κάτι που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί για την περίπτωση που εξετάζουμε. Τόσο οι διμερείς συμφωνίες ασυλίας όσο και το Καταστατικό της Ρώμης εξετάζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα πρόσωπο, ύποπτο για τέλεση εγκλημάτων που εμπίπτουν στο ΔΠΔ, μπορεί να παραδοθεί στο Δικαστήριο¹¹⁷. Το άρθρο 30(4) αναφέρει ότι «όταν στα μέρη μιας μεταγενέστερης συνθήκης (π.χ. του Καταστατικού του ΔΠΔ) δεν περιλαμβάνονται όλα τα μέρη της προγενέστερης, τότε ... β) μεταξύ ενός κράτους μέρους και στις δυο συνθήκες και ενός κράτους μέρους μόνο μιας από τις δύο συνθήκες, η συνθήκη στην οποία και τα δύο κράτη είναι μέρη διέπει τα αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις τους». Το άρθρο 30(5) της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών προσθέτει ότι « η παράγραφος 4 δεν θίγει οποιοδήποτε ζήτημα ευθύνης μπορεί να γεννηθεί για ένα κράτος από τη συνομολόγηση ή εφαρμογή μιας συνθήκης, της οποίας οι διατάξεις είναι ασυμβίβαστες με τις υποχρεώσεις απέναντι σε ένα άλλο κράτος κάτω από μίαν άλλη συνθήκη». Στην πραγματικότητα, λοιπόν, το άρθρο 30(4) δεν επιλύει τη σύγκρουση ανάμεσα στις δυο συνθήκες, δίνοντας προτεραιότητα στη μια ή στην άλλη, αλλά επιβεβαιώνει την εγκυρότητα των υποχρεώσεων που προκύπτουν και από τις δύο συνθήκες και μας κατευθύνει προς το δίκαιο της διεθνούς ευθύνης (Άρθρο 30(5))¹¹⁸. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την απρόσκοπτη ικανότητα των

Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict”, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 92, No5, June 2004

¹¹⁶ E. Roukounas, “Engagements paralleles et contradictories”, *RdC* 206 (1987), αναφέρεται στο Markus Benzing, “U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties”, *Max Planck UNYB*, 8(2004), σ. 222

¹¹⁷ Οπ. π., σ. 223

¹¹⁸ Οπ. π., σ. 224

κρατών να συνάπτουν συνθήκες, όπως αναγνωρίζεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης της Βιέννης, συνιστούν ότι η μεταγενέστερη συνθήκη είναι έγκυρη, αλλά ένα κράτος τόσο ανόητο ώστε να αναλάβει ασυμβίβαστες υποχρεώσεις θα υπέχει διεθνή ευθύνη όταν δεν εκπληρώσει μια από αυτές¹¹⁹.

Αναφορά πρέπει να γίνει και στις υποχρεώσεις των υπογραφόντων κρατών σχετικά με το Καταστατικό της Ρώμης, οι οποίες διέπονται από το άρθρο 18 της Σύμβασης της Βιέννης. Αυτό αναφέρει ότι «το κράτος υποχρεούται να απέχει από πράξεις οι οποίες θα αποστερούσαν τη συνθήκη από το σκοπό και το αντικείμενό της όταν, α) υπέγραψε τη συνθήκη ή προέβη σε ανταλλαγή οργάνων που αποτελούν συνθήκη υπό την επιφύλαξη επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης, έως ότου εκδηλώσει την πρόθεσή του να μην καταστεί μέρος της συνθήκης». Η υποχρέωση που προκύπτει από το άρθρο 18 είναι το κράτος να «απέχει» από πράξεις που αποστερούν το σκοπό και το αντικείμενό της. Ο υπογράφων πρέπει συνεπώς να μην προβεί σε ενέργεια η οποία θα επηρέαζε την ικανότητά του να συμμορφωθεί πλήρως με τη συνθήκη όταν θα ετίθετο σε εφαρμογή. Δηλαδή το υπογράφων κράτος δεν δύναται να προβεί σε ενέργεια η οποία θα ακυρώνει (και όχι θα μπορούσε να ακυρώσει) το βασικό σκοπό της συνθήκης¹²⁰. Συνεπώς, τα κράτη που υπέγραψαν συμφωνία του «άρθρου 98» αφού υπέγραψαν το Καταστατικό της Ρώμης και πριν να το επικυρώσουν παραβίασαν το άρθρο 18 της Σύμβασης της Βιέννης¹²¹.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» δεν είναι παράνομες *per se* και δημιουργούν υποχρεώσεις που δεσμεύουν τα μέρη τους. Χωρίς ξεκάθαρη διάταξη στο Καταστατικό της Ρώμης που να απαγορεύει στα μέρη της να υπογράψουν μια ασυμβίβαστη συνθήκη, δεν φαίνεται να υπάρχει διεθνής υποχρέωση που να επιβάλλει στα κράτη να μην

¹¹⁹ David A. Tallman, “Catch 98(2): Article 98 Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict”, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 92, No5, June 2004, σ. 1052

¹²⁰ James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003), σ. 24

¹²¹ Αυτή φαίνεται να είναι η περίπτωση του Av. Τιμόρ, βλ. David A. Tallman, “Catch 98(2): Article 98 Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict”, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 92, No5, June 2004, σ. 1049

προβούν σε ανάλογη ενέργεια¹²². Ωστόσο, όταν το Δικαστήριο προχωρήσει σε αίτημα παράδοσης αμερικανού υπόπτου προς ένα κράτος μέρος που έχει συνάψει συμφωνία του «άρθρου 98» με τις ΗΠΑ, θα αναγκαστεί να παραβιάσει τη μια ή την άλλη συνθήκη και να αντιμετωπίσει τις συνέπειες των κανόνων για τη διεθνή ευθύνη. Αυτό καθιστά τις διμερείς συμφωνίες ασυλίας πάσχουσες νομικά.

¹²² Οπ. π., σ. 1053

<p style="text-align: center;">Τ ΜΕΡΟΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ – ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ</p>

7. Ευρωπαϊκή Ένωση

7.1. Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Τόσο οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζουν την προώθηση της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης αλλά διαφωνούν ως προς τη χρησιμότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η διαμάχη που έχει προκαλέσει το Δικαστήριο ανάμεσα στα μέλη της μακράς διατλαντικής συμμαχίας είναι ενδεικτική των βαθύτερων διαφορών μεταξύ των δύο και σείει τα θεμέλια της συμμαχίας.

Η ανάκληση από τις ΗΠΑ της υπογραφής του Καταστατικού της Ρώμης προκάλεσε την απογοήτευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της και έδωσε το έναυσμα για έναν ουσιαστικό διάλογο αναφορικά με το δικαστήριο αλλά και τα πιο πολύπλοκα ζητήματα της αμερικανικής διαφοροποίησης από το πολυμερές πλαίσιο συνεργασίας και το ρήγμα ανάμεσα στις ευρωπαϊκές και αμερικανικές θέσεις για τη διεθνή τάξη. Η διαφωνία για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο τοποθετείται σε αυτό το ευρύτερο πλέγμα των ζητημάτων που ταλανίζουν τις ευρω-ατλαντικές σχέσεις. Οι θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ειδικότερο ζήτημα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» αντανακλούν την αδιάκοπη υποστήριξη του Δικαστηρίου από τη στιγμή του σχεδιασμού και της υπογραφής του Καταστατικού της Ρώμης τον Ιούλιο του 1998. Η υποστήριξη αυτή διαμόρφωσε τις αντιδράσεις της Ε.Ε. απέναντι στην ανάκληση της υπογραφής του Καταστατικού της Ρώμης από τις

ΗΠΑ το 2002 και τις μετέπειτα ενέργειες της χώρας που σχετίζονταν με το ΔΠΔ.

Κάθε Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει εμπράκτως εκδηλώσει την υποστήριξή του προς το νέο αυτό δικαιοδοτικό όργανο επικυρώνοντας το Καταστατικό¹²³, ενώ και η Ένωση έχει ανάλογη επίσημη θέση. Η Ε.Ε. περιέγραψε την πολιτική της απέναντι στο ΔΠΔ στην Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 11^{ης} Ιουνίου 2001 επί του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αναφέροντας ότι «(3) Οι αρχές του Καταστατικού της Ρώμης, καθώς και εκείνες που διέπουν τη λειτουργία του, ευθυγραμμίζονται πλήρως με τις αρχές και τους σκοπούς της Ένωσης. (4) Τα σοβαρά εγκλήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ απασχολούν όλα τα Κράτη Μέλη, τα οποία είναι αποφασισμένα να συνεργαστούν για την πρόληψη τέτοιων εγκλημάτων και για να θέσουν τέρμα στην ατιμωρησία των θυτών. (5) Η Ένωση είναι πεπεισμένη ότι η συμμόρφωση με τους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της ειρήνης και την εδραίωση της αρχής της νομιμότητας»¹²⁴. Η ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της τέλεσης σοβαρών εγκλημάτων που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του, αποτελεί αναγκαίο μέσο για την προώθηση του σεβασμού του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμβάλλοντας έτσι στην ελευθερία, την ασφάλεια, τη δικαιοσύνη και το κράτος δικαίου καθώς και στη διατήρηση της ειρήνης, την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹²⁵.

Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε την Κοινή Θέση 2002/CFSP που τροποποιούσε εκείνη που προαναφέρθηκε και η οποία αναφερόταν στην επιτακτική ανάγκη τα κράτη μέλη να προωθήσουν το στόχο

¹²³ “The International Criminal Court Monitor: The Newspaper of the NGO Coalition for the International Criminal Court- Issue 23, February 2003.”

<http://www.iccnw.org/publications/monitor/23/Monitor23.200302English.pdf>

¹²⁴ ΚΟΙΝΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 11ης Ιουνίου 2001 για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, (2001/443/ΚΕΠΠΑ)

¹²⁵ Οπ. π.

για την όσο το δυνατόν ευρύτερη συμμετοχή στο Καταστατικό της Ρώμης, μέσω διαφορών μορφών αρωγής στα κράτη που επιθυμούσαν να αποτελέσουν μέρος στο Δικαστήριο¹²⁶. Υιοθέτησε επίσης ένα “Action Plan to Follow-Up on the Common Position on the International Criminal Court”, το οποίο προέβλεπε το συντονισμό των ενεργειών της Ε.Ε. για την επικύρωση και εφαρμογή του Καταστατικού του Δικαστηρίου από τρίτες χώρες. Οι ενέργειες αυτές από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακόμα και αν είναι διακηρυκτικού χαρακτήρα, δείχνουν το πόσο διαφορετικά αντιλαμβάνονται οι δυο πλευρές του Ατλαντικού το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και τη συμβολή του σε ύψιστης σημασίας αρχές.

Η δέσμευση πολλών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων προς τις αρχές και τους σκοπούς του δικαστηρίου είναι εμφανής, δεδομένων των προσπαθειών τους να προσαρμόσουν τα εθνικά συνταγματικά και νομικά τους συστήματα στις διατάξεις του Καταστατικού της Ρώμης. Τρία από τα πιο ισχυρά κράτη της Ε.Ε., η Γαλλία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν ενσωματώσει στοιχεία του Καταστατικού στα εθνικά τους συστήματα. Το Ηνωμένο Βασίλειο υιοθέτησε το Νόμο για το ΔΠΔ του 2001, το οποίο ενσωματώνει στο εσωτερικό δίκαιο τις πράξεις που συνιστούν έγκλημα που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου και προβλέπει ότι αυτά θα εξετάζονται στο εσωτερικό της χώρας από το Δικαστήριο του Στέμματος (Crown Court)¹²⁷. Η Bundestag στη Γερμανία υιοθέτησε ομοφώνως το σχέδιο νόμου για τον Κώδικα Εγκλημάτων κατά του Διεθνούς Δικαίου που παγιώνει και ολοκληρώνει τη λίστα των ποινικών αδικημάτων στο γερμανικό εθνικό δίκαιο, παραλληλίζοντάς το με τα εγκλήματα που απαριθμούνται στο Καταστατικό της Ρώμης¹²⁸. Τέλος, η Γαλλική Εθνοσυνέλευση υιοθέτησε τον Φεβρουάριο του 2002 το νόμο για τη συνεργασία με το ΔΠΔ, ο οποίος επιτρέπει στη Γαλλία να

¹²⁶ ΚΟΙΝΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20ής Ιουνίου 2002 για την τροποποίηση της κοινής θέσης 2001/443/ΚΕΠΠΑ για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, (2002/474/ΚΕΠΠΑ)

¹²⁷ “United Kingdom.” <http://www.iccnw.org/countryinfo/europecis/unitedkingdom.html>

¹²⁸ “Germany.” <http://www.iccnw.org/countryinfo/europecis/germany.html>

συνεργάζεται με το Δικαστήριο σε θέματα που αφορούν σύλληψη, μεταφορά, ποινές φυλάκισης και επανορθώσεις¹²⁹.

Δεν προκαλεί λοιπόν έκπληξη το γεγονός ότι οι ενέργειες των ΗΠΑ από το 2002 και έπειτα έχουν προκαλέσει την ανησυχία των Ευρωπαϊκών συμμάχων τους. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε γενικότερες γραμμές αντιτίθενται στις κινήσεις των ΗΠΑ να προστατεύσουν το προσωπικό τους και τους υπηκόους τους από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ. Κάτι τέτοιο είχε διαφανεί και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων πριν και κατά τη Συνδιάσκεψη της Ρώμης. Ωστόσο, όταν κρίθηκε αναγκαίο για την ακεραιότητα του Δικαστηρίου, αλλά και για τη διασφάλιση των ευρύτερων συμφερόντων τους, συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ, όπως συνέβη στην περίπτωση της υιοθέτησης του Ψηφίσματος 1422 από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Η εκστρατεία των ΗΠΑ για την υπογραφή των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» αποτέλεσε το πιο διχάζον ζήτημα ανάμεσα στους δύο εταίρους, αλλά και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7.2. Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ε.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων της Ε.Ε. ανέφερε ότι: «Το Συμβούλιο εκφράζει την ελπίδα του ότι οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να συνεργάζονται με τους εταίρους και τους συμμάχους τους στην ανάπτυξη ουσιαστικής και αμερόληπτης δικαιοσύνης. Προς τούτο, το Συμβούλιο προτείνει τη διεξαγωγή ευρύτερου διαλόγου μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών για όλα τα σχετικά με το ΔΠΔ θέματα, συμπεριλαμβανομένων και των μελλοντικών σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και του Δικαστηρίου»¹³⁰. Στο θέμα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας», το Συμβούλιο σημείωσε ότι ήδη υπάρχουν διμερείς και πολυμερείς συνθήκες μεταξύ κρατών μελών της Ε.Ε. και ΗΠΑ και ότι θα μπορούσαν από κοινού να προχωρήσουν σε ανασκόπηση αυτών των

¹²⁹ “France.” <http://www.iccnw.org/countryinfo/europecis/france.html>

¹³⁰ “Council of the European Union- Brussels, 30 September 2002: Council conclusions on the International Criminal Court”.

διακανονισμών, οι οποίοι θα μπορούσαν να υπαχθούν στην κατηγορία των συμφωνιών του άρθρου 98(2)¹³¹.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιτάχθηκε στις προσπάθειες των ΗΠΑ για διαπραγμάτευση διμερών συμφωνιών ασυλίας με άλλες χώρες. Αρχικά, η στάση της Ένωσης δεν ήταν απόλυτη, αποδεχόμενη τέτοιου είδους συμφωνίες με κάποιες όμως προϋποθέσεις. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές της Ε.Ε. σχετικά με διακανονισμούς μεταξύ Κράτους Μέρους του Καταστατικού της Ρώμης και των ΗΠΑ αναφορικά με την παράδοση εκζητουμένων στο Δικαστήριο που προστέθηκαν στο Παράρτημα των προαναφερόμενων συμπερασμάτων, έθεταν αυτές τις προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι η συμφωνία «πρέπει να καλύπτει πρόσωπα που βρίσκονται στο έδαφος του Κράτους Μέρους στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση επειδή τα απέστειλε εκεί ένα κράτος αποστολής». Επιπλέον, οι συμφωνίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν διατάξεις που να εξασφαλίζουν τη διεξαγωγή κατάλληλης έρευνας και – εάν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις – την ποινική δίωξη από εθνικές δικαστικές αρχές των εκζητουμένων προσώπων από το ΔΠΔ. Στις κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνεται η διαπίστωση ότι η συμμετοχή σε συμφωνίες με τη σημερινή διατύπωση είναι ασύμβατη προς τις υποχρεώσεις των Κρατών Μερών του Καταστατικού του ΔΠΔ. Η στάση που τήρησε το Συμβούλιο της Ε.Ε. κατακρίθηκε κυρίως από ΜΚΟ αλλά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για το λόγο ότι δεν αποκήρυξε πλήρως τις συμφωνίες.

Σύμφωνα με την FIDH, η στάση που τήρησε η Ευρωπαϊκή Ένωση, να καθορίσει δηλαδή κριτήρια νομιμότητας των διμερών συμφωνιών, ενθαρρύνει τα κράτη να παραβιάσουν το διεθνές δίκαιο. Υποστηρίζει επίσης ότι πολλά κράτη, συμπεριλαμβανομένων και κρατών που δεν έχουν ακόμη επικυρώσει το Καταστατικό ανέμεναν μια πιο σθεναρή στάση από την Ε.Ε. απορρίπτοντας τις συμφωνίες και κάμπτοντας έτσι την πίεση που ασκείται από τις ΗΠΑ¹³².

¹³¹ Οπ. π.

¹³² FIDH “Council of the European Union, ICC: Consecration of an ICC “à la carte”, 2/10/2002, http://www.fidh.org/rubrique.php3?id_rubrique=2

Σε ανάλογο πνεύμα, η Διεθνής Αμνηστία, αν και αναγνωρίζει τα θετικά στοιχεία των συμπερασμάτων και των Κατευθυντήριων Γραμμών, προτρέπει το Συμβούλιο να τροποποιήσει τα συμπεράσματά του έτσι ώστε να απαγορεύεται στα κράτη μέλη, στα συνδεδεμένα κράτη και τα υποψήφια κράτη να συνάπτουν συμφωνίες με τις ΗΠΑ, οι οποίες απαγορεύουν τη σύλληψη και την παράδοση του οποιουδήποτε στο ΔΠΔ υπό οποιεσδήποτε προϋποθέσεις¹³³. Τέλος, ο Διευθυντής της οργάνωσης Human Rights Watch στην Ευρώπη ανέφερε σε ανακοίνωση τύπου της οργάνωσης ότι οι Κατευθυντήριες Γραμμές της Ε.Ε., παρόλο που αναφέρονται στην ανάγκη για ατιμωρησία, δεν περιλαμβάνουν διάταξη που να αναγκάζει τις ΗΠΑ να αναλάβουν τη δέσμευση ότι τα πρόσωπα που θα ζητούνται από το Δικαστήριο θα αναζητούνται και θα διώκονται στο εσωτερικό της χώρας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.¹³⁴

Ο Υπουργός Εξωτερικών της Δανίας και Πρόεδρος του Συμβουλίου της Ε.Ε. εκείνη τη χρονική στιγμή Per Stig Møller εξήγησε τους λόγους για τους οποίους η Ε.Ε. τήρησε αυτή τη στάση απέναντι στις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας». Ανέφερε λοιπόν, ότι ο πολιτικός στόχος των 15 ήταν να διατηρήσουν την ακεραιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και ταυτόχρονα να υπερκεράσουν τις αντιθέσεις τους στο ζήτημα του ΔΠΔ με τις ΗΠΑ¹³⁵. Σύμφωνα με τον ίδιο, λαμβάνοντας υπόψη τις εναλλακτικές, το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξαν οι 15 ήταν το καλύτερο δυνατό. Οποιαδήποτε άλλη λύση, είτε θα αποδυνάμωνε τη σθεναρή θέση της Ε.Ε. απέναντι στο Δικαστήριο, είτε θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στις διατλαντικές σχέσεις και θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωτικής σημασίας συμμετοχή των ΗΠΑ στις ειρηνευτικές αποστολές ανά τον κόσμο. Οποιαδήποτε στάση υιοθετεί η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αναγνωρίζει την ιδιαίτερου βάρους ευθύνη που φέρουν οι ΗΠΑ και το σημαντικό ρόλο που η χώρα αυτή διαδραματίζει στη διεθνή σκηνή. Κατέληξε λοιπόν ότι «η απόρριψη των προτάσεων των ΗΠΑ

¹³³ Amnesty International, “The need for the European Union to take more effective steps to prevent members from signing US impunity agreements”, AI Index: IOR 40/030/2002

¹³⁴ Human Rights Watch Press release, Brussels, September 30, 2002

¹³⁵ Per Stig Møller, *A Good Decision on the ICC*, *Wall Street Journal*, 2 October 2002, αναφέρεται στο Amnesty International, “The need for the European Union to take more effective steps to prevent members from signing US impunity agreements”, AI Index: IOR 40/030/2002, σ. 7

δεν θα ήταν ένας αποδεκτός τρόπος για να προχωρήσουμε» και «το να μην είχαμε κοινή θέση θα ήταν ακόμη χειρότερη λύση, αφού η ζημιά για το ΔΠΔ θα ήταν ανεπανόρθωτη»¹³⁶.

Η πίεση που δέχτηκε είχε ως αποτέλεσμα η Ένωση να μεταβάλει τη στάση της, έτσι ώστε να απορρίπτει αυτού του είδους οι συμφωνίες. Έτσι, η νέα κοινή θέση που υιοθετήθηκε τον Ιούνιο του 2003, αφού επανέλαβε την υποστήριξη της Ε.Ε. απέναντι στο Δικαστήριο, κάλεσε για πρώτη φορά τα κράτη να μην υπογράψουν τις προτεινόμενες από τις ΗΠΑ συμφωνίες¹³⁷. Η νέα κοινή θέση της Ε.Ε. αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο που περιέχει αναφορά στις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας», ενώ τα μελλοντικά και τα υποψήφια κράτη μέλη συμπαράταχθηκαν με το περιοχόμενο της.

Η θέση, λοιπόν, των ΗΠΑ εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της διαμάχης, αρχικά διασκεδάζοντας τις ανησυχίες των ΗΠΑ για πολιτικούς κυρίως λόγους και στη συνέχεια απορρίπτοντας τη διαπραγμάτευση «διμερών συμφωνιών ασυλίας. Η σκλήρυνση της στάσης της Ε.Ε. ήταν αποτέλεσμα τόσο των ολοένα εντεινόμενων αμφισβητούμενων ενεργειών από την πλευρά των ΗΠΑ, όσο και από την ουσιαστική έναρξη λειτουργίας του Δικαστηρίου με την επιλογή των Δικαστών και του Εισαγγελέα.

7.3.Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Στις 19 Σεπτεμβρίου 2002, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ένα Κοινό Σχέδιο Ψηφίσματος στο οποίο εξέφραζε τη βαθιά απογοήτευση από την απόφαση της Ρουμανίας να υπογράψει συμφωνία με τις ΗΠΑ η οποία έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα και το καθεστώς του ΔΠΔ και την ανησυχία ότι τρεις προς ένταξη χώρες, η Τσεχία, η Λιθουανία και η Μάλτα δεν έχουν επικυρώσει ακόμη το Καταστατικό της Ρώμης¹³⁸. Αυτό το ζήτημα απειλούσε

¹³⁶ Οπ. π.

¹³⁷ ΚΟΙΝΗ ΘΕΣΗ 2003/444/ΚΕΠΠΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 16ης Ιουνίου 2003 για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

¹³⁸ Πρόταση Ψηφίσματος εν συνεχεία των δηλώσεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Β5-0518/2002

να χωρίσει την Ευρώπη ανάμεσα στην Ε.Ε. των 15 και στα μελλοντικά κράτη μέλη της Ένωσης. Βέβαια, κανένα κράτος μέλος της Ε.Ε. δεν προχώρησε στη σύναψη διμερούς συμφωνίας με τις ΗΠΑ. Το κοινό σχέδιο ψηφίσματος συνέχιζε σημειώνοντας ότι «η παγκόσμιας κλίμακας πολιτική πίεση που ασκείται από τις ΗΠΑ προκειμένου να πείσει τα Κράτη Μέρη και τα υπογράφοντα κράτη του Καταστατικού της Ρώμης, καθώς και τα μη μέρη να συνάψουν διμερείς συμφωνίες ασυλίας ... δεν θα έπρεπε να συνεχιστεί με καμιά χώρα, ιδιαίτερα με κράτη μέλη της Ε.Ε. και με τα προς ένταξη κράτη»¹³⁹.

Στο ψήφισμα που υιοθετήθηκε τελικά στις 26 Σεπτεμβρίου 2002 προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι καμία συμφωνία ασυλίας δεν θα πρέπει ποτέ να επιτρέπει την ατιμωρησία ατόμου που κατηγορείται για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή γενοκτονία, ενώ υπογραμμίζεται η σημαντική συμμετοχή των ΗΠΑ σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Εκφράζεται επίσης η ακλόνητη θέση του Κοινοβουλίου ότι τα Συμβαλλόμενα και τα Υπογράφοντα Κράτη του ΔΠΔ υποχρεούνται, βάσει του διεθνούς δικαίου, να μην αντιστρατεύονται το αντικείμενο και το σκοπό του Καταστατικού της Ρώμης, σύμφωνα με τον οποίο, όπως ορίζει το προοίμιο του εν λόγω Καταστατικού, «τα σοβαρότερα εγκλήματα που αφορούν το σύνολο της διεθνούς κοινότητας δεν πρέπει να μένουν ατιμώρητα». Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται επίσης να συνεργάζονται πλήρως με το Δικαστήριο και ως εκ τούτου δεν δύνανται να συνάπτουν συμφωνίες ασυλίας που εξαιρούν ορισμένους πολίτες από τη δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων ή του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, υπονομεύοντας την πλήρη αποτελεσματικότητα του ΔΠΔ και διακυβεύοντας το ρόλο του ως δικαστηρίου συμπληρωματικού προς τα εθνικά δικαστήρια και ως δομικού στοιχείου της παγκόσμιας συλλογικής ασφάλειας. Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι το Καταστατικό της Ρώμης επικυρώθηκε από τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ ως ουσιώδες στοιχείο του δημοκρατικού μοντέλου και των αξιών της Ευρωπαϊκής

¹³⁹ Οπ. π.

Ένωσης και καλούνται συνεπώς τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν το Καταστατικό της Ρώμης στο κοινοτικό κεκτημένο, ενώ εκφράζεται η ελπίδα ότι οι κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών θα απόσχουν από την έγκριση οποιασδήποτε συμφωνίας που υπονομεύει την αποτελεσματική εφαρμογή του Καταστατικού της Ρώμης, εκτιμώντας ότι η υπογραφή τέτοιων συμφωνιών είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους της ΕΕ. Καλούνται, τέλος, οι κυβερνήσεις και τα εθνικά κοινοβούλια των υποψηφίων χωρών και όλες οι άλλες χώρες που συνδέονται με την ΕΕ με διάφορες συμφωνίες να υπογράψουν και να επικυρώσουν αμέσως τη συνθήκη για την ίδρυση του ΔΠΔ¹⁴⁰.

Αμέσως μετά την υιοθέτηση των συμπερασμάτων του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων της Ε.Ε., το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα¹⁴¹ στο οποίο υπογράμμισε ότι από την αρχή στόχος της δράσης των ΗΠΑ ήταν να πληγεί η αξιοπιστία του ΔΠΔ, ασκώντας πίεση σε όλα τα υπογράφοντα μέρη και απειλώντας να επιβάλουν κυρώσεις στα κράτη που θα επικύρωναν το Καταστατικό της Ρώμης προκειμένου να εμποδίσουν την πλήρη εγκαθίδρυσή του. Εξέφρασε επίσης τη λύπη του για το γεγονός ότι το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, παρά τη ρητή βούληση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, δεν ενέκρινε σαφή κοινή θέση σε απάντηση των προσπαθειών της κυβέρνησης των ΗΠΑ να συνάψει διμερείς συμφωνίες με μεμονωμένα κράτη μέλη και να υπονομεύσει τον καθολικό χαρακτήρα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Τέλος, κατέκρινε το Συμβούλιο για τις ασαφείς υποδείξεις της απόφασης του Συμβουλίου για το ΔΠΔ και κάλεσε το όργανο αυτό να καταβάλει συμπληρωματικές προσπάθειες προκειμένου να χαραχτεί μια πραγματικά κοινή πολιτική της ΕΕ στο θέμα αυτό. Επανέλαβε ότι καμία συμφωνία ασυλίας δεν θα πρέπει ποτέ να επιτρέπει την ατιμωρησία ατόμου που κατηγορείται για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

¹⁴⁰ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, P5_TA(2002)0449

¹⁴¹ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη θέση του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων όσον αφορά το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, P5_TA(2002)0521

ή γενοκτονία και κάλεσε τα εθνικά κοινοβούλια στην ΕΕ και στις υποψήφιες χώρες να ελέγχουν προσεκτικά κάθε δραστηριότητα που ενδέχεται να αναπτύξουν οι αντίστοιχες κυβερνήσεις τους σε σχέση με το Καταστατικό της Ρώμης, εκφράζοντας τη θέση ότι, δυνάμει του Καταστατικού της Ρώμης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υπονομεύουν την πλήρη αποτελεσματικότητα του Δικαστηρίου και να διακυβεύουν το ρόλο του ως δικαστηρίου συμπληρωματικού προς τα εθνικά δικαστήρια. Τέλος, υπενθύμισε την προσδοκία του ότι οι κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών θα απόσχουν από την έγκριση οποιασδήποτε συμφωνίας που υπονομεύει την αποτελεσματική εφαρμογή του Καταστατικού της Ρώμης, αφού το Κοινοβούλιο εκτιμά ότι η επικύρωση τέτοιων συμφωνιών είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους της ΕΕ.

8. Συμβούλιο της Ευρώπης

Όπως ήταν αναμενόμενο, το Συμβούλιο της Ευρώπης δεν αγνόησε τις εξελίξεις που αφορούσαν το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, ιδιαίτερα αφού οι ΗΠΑ πλησίασαν αρκετά από τα Κράτη Μέλη του Οργανισμού με σκοπό τη σύναψη «διμερών συμφωνιών ασυλίας». Η Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εξέτασε τη νομιμότητα των εν λόγω συμφωνιών και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διμερείς συμφωνίες που επιχειρούν να εξαιρέσουν από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ αξιωματούχους, στρατιωτικό προσωπικό και υπηκόους των ΗΠΑ υπονομεύουν την ακεραιότητα του Καταστατικού, είναι ασυμβίβαστες με τις διατάξεις του Καταστατικού της Ρώμης και δεν είναι αποδεκτές σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βιέννης για το δίκαιο των συνθηκών.¹⁴²

Επιπλέον, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής, κάλεσε τα κράτη να απέχουν από ενέργειες οι οποίες θα ήταν αντίθετες με το σκοπό και το

¹⁴² Committee on Legal Affairs and Human Rights, Report on the Risks for the integrity of the Statute of the International Criminal Court, Doc. 9567, 24 September 2002

αντικείμενο του Καταστατικού, θύμιζε στα κράτη μέρη του Καταστατικού την υποχρέωσή τους να συνεργάζονται πλήρως με το Δικαστήριο στις έρευνες και στη δίωξη των εγκλημάτων που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ (Άρθρο 86) και τόνισε ότι το Καταστατικό εφαρμόζεται ισότιμα σε όλα τα άτομα χωρίς διάκριση που να βασίζεται στην ιδιότητά τους ή στη χώρα προέλευσής τους. Καταλήγει ότι οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» είναι ασυμβίβαστες με αυτές τις διατάξεις¹⁴³.

Το ζήτημα αυτών των συμφωνιών εξετάστηκε και από την Επιτροπή των Νομικών Συμβούλων επί του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, η οποία έκρινε ότι οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» γίνονται αποδεκτές μόνο εάν είναι σύμφωνες με το σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού της Ρώμης. Σε αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή Υπουργών του Οργανισμού, στην απάντησή της προς τη Σύσταση 1581 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης υιοθέτησε τη θέση του Συμβουλίου Υπουργών της Ε.Ε. που περιλαμβάνεται στα συμπεράσματα της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2002¹⁴⁴.

Αναφορικά με τις διμερείς συμφωνίες ασυλίας, ενδεικτική είναι και η άποψη του Προέδρου της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης των Συμβουλίου της Ευρώπης, σύμφωνα με την οποία η ισότητα ενώπιον του νόμου είναι προαπαιτούμενο της διεθνούς δικαιοσύνης και κεντρική αρχή στην κοινή αντίληψη περί δικαίου, ελευθερίας και δημοκρατίας. Είναι λυπηρό το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν να ενωθούν με τον υπόλοιπο δημοκρατικό κόσμο στην υποστήριξη του ΔΠΔ, αλλά είναι απαράδεκτη, ακόμα και επικίνδυνη, η άσκηση εκφοβισμού σε χώρες που βασίζονται στην αμερικανική βοήθεια προκειμένου να προχωρήσουν στην υπογραφή διμερών συμφωνιών ασυλίας. Αναφερόμενος κυρίως στην πολύπαθη περιοχή των Βαλκανίων, δήλωσε πως οι χώρες προς τις οποίες ασκείται η πίεση βρίσκονται σε πολύ δυσμενή θέση, αφού η άρνησή τους θα είχε ενδεχομένως σοβαρές συνέπειες για την οικονομία και τη σταθερότητά τους, τη στιγμή που οι πληγές του πολέμου είναι ακόμη

¹⁴³ Parliamentary Assembly, Resolution 1300 (2002), “Risks for the integrity of the Statute of the International Criminal Court”, 25 September 2002

¹⁴⁴ Risks for the integrity of the Statute of the International Criminal Court Recommendation 1581 (2002) Reply by the Committee of Ministers, 19 June 2003

ανοιχτές, οι οικονομίες τους δεν έχουν ανακάμψει και οι εθνοτικές εντάσεις δεν έχουν ακόμη σβήσει¹⁴⁵.

9. Λοιπά κράτη και οργανισμοί

Γενικότερα, μπορούμε να πούμε ότι αναδύθηκαν δυο κυρίως κατηγορίες αντιδράσεων. Από τη μία, υπήρξαν κράτη τα οποία απέρριψαν τις “διμερείς συμφωνίες ασυλίας”¹⁴⁶. Η Γερμανία αν και ως μέλος της Ε.Ε. υποστήριξε τις Κατευθυντήριες Γραμμές προς τα κράτη για την υπογραφή των συμφωνιών, ήταν μια από τις ριζικά αντίθετες χώρες στη λογική αυτών των συμφωνιών. Δικαιολόγησε δε τη στάση της στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 αναφερόμενη στο γεγονός ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται με συναίνεση. Η υιοθέτηση του κειμένου με συναίνεση έχει ως αποτέλεσμα να είναι ευρύ και ανοιχτό και να βασίζεται σε έναν κοινό παρονομαστή, γεγονός που μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες ωστόσο σε αυτό το πνεύμα πρέπει να γίνουν αποδεκτές¹⁴⁷.

Υπήρξαν και κράτη τα οποία, αν και είχαν επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, δεν απέρριψαν πλήρως τις συμφωνίες αλλά ορισμένα σημεία τους¹⁴⁸. Για παράδειγμα η Αυστραλία, αν και αποδέχεται βεβαίως τη σημασία του ρόλου του ΔΠΔ, αντιλαμβάνεται τις ανησυχίες των ΗΠΑ και την επιθυμία τους να προστατεύσουν τους πολίτες τους από πολιτικά υποκινούμενες διώξεις¹⁴⁹.

Πιο διαλλακτική ήταν η στάση της CARICOM. Οι αρχηγό κρατών και κυβερνήσεων του οργανισμού στη σύνοδο του Οργανισμού τον Ιούλιο του 2003, αφού επιβεβαίωσαν τη στήριξη τους προς το ΔΠΔ και υπενθύμισαν τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε η κοινότητα της Καραϊβικής και ιδιαίτερα το

¹⁴⁵ Peter Schieder, President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, “Time for all countries to be equal before international law”, *European Voice*, 30 May 2003

¹⁴⁶ Για παράδειγμα Γερμανία, Καναδάς και Ν. Ζηλανδία.

¹⁴⁷ ICC - Supportive Interpretation of and Commentary on the EU General Affairs Council Conclusions on the International Criminal Court of 30 September 2002, 24 October 2002, www.iccnw.org/documents/GermanonEUConcArt98_24Oct02.pdf

¹⁴⁸ Για παράδειγμα Αυστραλία, Ιταλία και Ην. Βασίλειο.

¹⁴⁹ Mr. Richard Rowe, Advisor to the Australian Delegation to the UN, at the 6th Committee of the 57th session of the UN General Assembly, 15 October 2002

Τρινιντάντ και Τομπάγκο στην ίδρυση του Δικαστηρίου, αναγνώρισαν τη δυνατότητα των κρατών μελών να συνάπτουν «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» με τις ΗΠΑ, ιδιαίτερα εάν οι νομικές τους αρχές κρίνουν ότι οι συμφωνίες στις οποίες εισέρχονται είναι σύμφωνες με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το Καταστατικό της Ρώμης. Βεβαίως, δεν παρέλειψαν να αναφερθούν στις κυρωτικές ενέργειες στις οποίες προέβη η αμερικανική κυβέρνηση κατά των 6 κρατών μελών της CARICOM που είχαν επικυρώσει το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Τόνισαν λοιπόν, ότι αυτή η ενέργεια ερχόταν σε αντιδιαστολή με το πνεύμα της ειδικής σχέσης την οποία παραδοσιακά μοιράζονται οι ΗΠΑ με τις χώρες της Καραϊβικής, η οποία πάντα χαρακτηριζόταν από αμοιβαίο σεβασμό, συνεργασία και προσήλωση στην αρχή της νομιμότητας, τις διεθνείς υποχρεώσεις και τον εποικοδομητικό διάλογο¹⁵⁰.

10. Επιπτώσεις της πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στο ΔΠΑ

10.1. Στρατιωτική και οικονομική συνεργασία των ΗΠΑ με άλλα κράτη

Σε συνέχεια του Νόμου περί Προστασίας Υπαλλήλων στην Υπηρεσία των ΗΠΑ, η Κυβέρνηση Bush διέκοψε τη στρατιωτική βοήθεια σε χώρες οι οποίες δεν είχαν υπογράψει συμφωνίες του άρθρου 98. Η απαγόρευση παροχής στρατιωτικής βοήθειας περιελάμβανε τη Διεθνή Στρατιωτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (International Military Education and Training-IMET) και την Ξένη Στρατιωτική Χρηματοδότηση (Foreign Military Financing-FMF). Το πρόγραμμα IMET προσφέρει εκπαίδευση με υποτροφία σε ξένους σπουδαστές από συμμαχικά και φιλικά κράτη. Η FMF ουσιαστικά χρηματοδοτεί ξένα κράτα προκειμένου να αγοράσουν αμερικάνικο αμυντικό εξοπλισμό, υπηρεσίες κ.λ.π. Για το οικονομικό έτος 2003, δηλαδή πριν από την υιοθέτηση του

¹⁵⁰ Statement issued by the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community on Bilateral Agreements under Article 98 of the Rome Statute Establishing the International Criminal Court, Press Release 95/2003, 4 July 2003

Νόμου, οι ΗΠΑ παρείχαν στις 12 χώρες της Λατινικής Αμερικής στις οποίες αργότερα επιβλήθηκαν οι κυρώσεις, \$4.65 εκατομμύρια για στρατιωτική εκπαίδευση. Η χρηματοδότηση αυτή επέτρεπε σε 771 στρατιωτικούς και πολιτικούς αξιωματούχους από τις χώρες δικαιούχους να ακολουθήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα στις ΗΠΑ¹⁵¹. Για το οικονομικό έτος 2005 οι κυρώσεις του Νόμου είχαν ως αποτέλεσμα την απώλεια \$1.9 εκατομμυρίων για τη χρηματοδότηση στρατιωτικής εκπαίδευσης, ενώ για το 2006 έφθασαν τα \$1.3 εκατομμύρια. Αξιωματούχοι την Νότιας Διοίκησης των ΗΠΑ (U.S. Southern Command) εκτιμούν ότι οι απώλειες της Ξένης Στρατιωτικής Χρηματοδότησης έφθασαν τα 4.4 εκατομμύρια το οικονομικό έτος 2005 και τα 3 εκατομμύρια για το οικονομικό έτος 2006, γεγονός που είχε δυσμενέστερες συνέπειες για τα προγράμματα εκσυγχρονισμού του στρατού σε αυτές τις χώρες¹⁵².

Αν και αναφέρεται ότι οι απώλειες πόρων της IMET και της FMF δεν ήταν ουσιαστικές, αν αναλογιστεί κανείς ότι μοιράστηκαν ανάμεσα σε 11 κράτη, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι είχαν ως αποτέλεσμα σημαντικές μειώσεις σε βοήθεια για συγκεκριμένες χώρες, όπως η Βολιβία, ο Ισημερινός και το Περού. Επιπλέον, το Μεξικό αναμενόταν να λάβει πόρους για στρατιωτική εκπαίδευση ύψους \$1.1 εκατομμυρίου για το οικονομικό έτος 2006 και πόρους της Ξένης Στρατιωτικής Χρηματοδότησης ύψους \$2.5 εκατομμυρίων. Αυτά τα ποσά έχουν δεσμευτεί από τον Οκτώβριο του 2005, περίοδο κατά την οποία το Μεξικό υπέγραψε το Καταστατικό του ΔΠΔ, ενώ για τον προϋπολογισμό του οικονομικού έτους 2007 έχουν μειωθεί στα \$45.000 στην περίπτωση της IMET και έχουν μηδενιστεί στην περίπτωση της FMF¹⁵³.

Μέσω της τροπολογίας Nethercutt πλήττεται ένα άλλο χρηματοδοτικό πρόγραμμα, εξίσου σημαντικό για τις ΗΠΑ. Οι Πόροι Οικονομικής Στήριξης (Economic Support Fundings-ESF) σχετίζονται με την ασφάλεια, παρέχοντας

¹⁵¹ CRS Report for Congress, "Article 98 Agreements and Sanctions on US Foreign Aid to Latin America", The Library of Congress, 14 June 2006, σ. 4

¹⁵² Οπ.π., σ. 4

¹⁵³ Οπ.π., σ. 4

οικονομική βοήθεια σε χώρες στρατηγικού ενδιαφέροντος για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Οι αποφάσεις σχετικά με την παροχή αυτής της χρηματοδότησης λαμβάνονται από το State Department και ο φορέας διαχείρισής της είναι η USAID. Οι χώρες στρατηγικού ενδιαφέροντος των ΗΠΑ που λαμβάνουν αυτή τη βοήθεια βρίσκονται στη Μέση Ανατολή, τη Νότια Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική.

Για το οικονομικό έτος 2004, οι πόροι οικονομικής στήριξης που δόθηκαν σε χώρες της Λατινικής Αμερικής που αργότερα υπέστησαν τους περιορισμούς της τροπολογίας, έφτασαν τα \$42.6 εκατομμύρια. Οι πόροι αυτοί χρησιμοποιήθηκαν σε ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων ενίσχυσης της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και προγραμμάτων οικονομικής ανάπτυξης¹⁵⁴.

Οι ΗΠΑ επιχειρούν τα τελευταία χρόνια να ενισχύσουν την ικανότητα των αφρικανικών χώρων να αντιμετωπίζουν με ίδια μέσα τις κρίσεις που τις ταλανίζουν. Σύμφωνα με έκθεση του World Policy Institute του Ιουνίου 2005, αν και τα εκατομμύρια δολάρια που δαπανώνται σε στρατιωτική βοήθεια και πωλήσεις ωχριούν μπροστά στα δισεκατομμύρια που δίνονται στη Μέση Ανατολή και τη Νότια Ασία, ωστόσο τα ποσά δεν είναι αμελητέα, ενώ έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Οι πόροι του FMF που χορηγήθηκαν στην υπο-σαχαρική Αφρική διπλασιάστηκαν από το οικονομικό έτος 2000, όπου έφθαναν τα \$12 εκατομμύρια στα \$24 εκατομμύρια για το 2006, ενώ οι χώρες δικαιούχοι έγιναν από μία εννέα. Αναλόγως, οι πόροι του προγράμματος IMET για την Αφρική, αυξήθηκαν κατά 35% από το 2000 έως το 2006, δηλαδή από \$8.1 εκατομμύρια σε \$11 εκατομμύρια, με τη συμμετοχή των ΗΠΑ στα προγράμματα να εκτείνεται πέρα από την παραδοσιακή εκπαίδευση και στη συμμετοχή σε στρατιωτικές επιχειρήσεις¹⁵⁵. Φαίνεται λοιπόν ότι κατάργηση της βοήθειας προς αυτές τις χώρες θα έχει

¹⁵⁴ Βλ. Hearing testimony of Peter DeShazo, "The Impact on Latin America of the American Servicemembers' Protection Act", Center for Strategic and International Studies, Subcommittee on Western Hemisphere Affairs of the Senate Foreign Relations Committee, March 8, 2006

¹⁵⁵ World Policy Institute, "U.S. Weapons at War 2005: Promoting Freedom or Fueling Conflict? U.S. Military Aid and Arms Transfers since September 11", June 2005

δυσμενέστατες επιπτώσεις τόσο για αυτές τις αγωνιζόμενες δημοκρατίες όσο και για την ίδια την κυβέρνηση των ΗΠΑ, αφού βασίζεται στη στρατιωτική εκπαίδευση προσωπικού προκειμένου οι χώρες αυτές να αποτρέπουν τρομοκράτες από το να χρησιμοποιήσουν το έδαφός τους ως ορμητήριο.

Δυσμενέστατες συνέπειες για την αφρικανική ήπειρο θα είχε και η κατάργηση της βοήθειας υπό το πρόγραμμα ESF, το οποίο προορίζεται για την ενίσχυση της αντιτρομοκρατικής δράσης στην Αφρική, την ανοικοδόμηση της ειρήνης, τον εκδημοκρατισμό, τις πρωτοβουλίες κατά των ναρκωτικών, την ενίσχυση συνοριακών ελέγχων με τελικό σκοπό την προώθηση της σταθερότητας στην περιοχή¹⁵⁶.

Αν και υπήρξαν κάποιοι περιορισμοί αυτών των πόρων για το οικονομικό έτος 2005 και 2006, ωστόσο ένα σημαντικό μέρος της χρηματοδότησης που ανεστάλη κατευθύνθηκε προς Μη-Κυβερνητικούς Οργανισμούς προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για τους ίδιους σκοπούς. Είναι προφανές ότι δεν είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ να καταργήσει τελείως αυτού του είδους την στήριξη. Κάτι τέτοιο επιβεβαιώνεται και από την Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Κοντολίζα Ράις, η οποία δήλωσε χαρακτηριστικά ότι η κατάργηση της βοήθειας είναι «σαν να πυροβολούμε τους εαυτούς μας στο πόδι. Η αναστολή της βοήθειας σε χώρες όπου αναπτύσσουμε αντιτρομοκρατική δράση ή δράση κατά των ναρκωτικών ή σε ορισμένες περιπτώσεις και σε συμμάχους μας, πρέπει να επανεξετασθεί. Εμείς αναμφίβολα το επανεξετάζουμε αλλά θα συμβουλευτούμε και το Κογκρέσο επί του ζητήματος. Αλλά θεωρώ πως είναι σημαντικό να βεβαιωθούμε ότι δεν υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις για τις σχέσεις που είναι σημαντικές για εμάς, από την άποψη του να επιτύχουμε ή να βελτιώσουμε το περιβάλλον που εγγυάται την ασφάλεια»¹⁵⁷.

¹⁵⁶ “Sanctioning Allies: Effects of the Article 98 Campaign.” World Federalist Association, December 2003

¹⁵⁷ US Secretary of State Condoleezza Rice, *Trip Briefing, En Route to San Juan, Puerto Rico*, 10 March 2006, <http://www.state.gov/secretary/rm/2006/63001.htm>

10.2. Συνέπειες για τις Διατλαντικές σχέσεις

Οι συνεχιζόμενες αμερικανικές πιέσεις προς έναν αριθμό χωρών, προκειμένου να προχωρήσουν στην υπογραφή διμερών συμφωνιών ασυλίας μπορεί να οδηγήσουν στην απομόνωση των ΗΠΑ από τους πιο στενούς της συμμάχους και ιδιαίτερα την Ευρώπη. Πράγματι, στις 30 Ιουνίου 2003 η Προεδρία της Ε.Ε. επικρότησε τη διακήρυξη των 10 προς ένταξη κρατών, των συνδεδεμένων κρατών και των χωρών της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου στην οποία επιβεβαίωσαν την κοινή θέση της Ε.Ε. και δήλωναν τη δέσμευσή τους προς αυτή τη θέση¹⁵⁸.

Η διαμάχη με αντικείμενο το Δικαστήριο και τις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» επιδρά αρνητικά στην ιστορικά στενή σχέση των ΗΠΑ με την Ευρώπη. Σε μια εποχή όπου οι ΗΠΑ και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες είναι ακόμα διχασμένες ως προς τη νομική αλλά και την ηθική βάση της επέμβασης στο Ιράκ και της ανατροπής του καθεστώτος του Saddam Hussein, σε μια εποχή αστάθειας και ανασφάλειας, οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. αδυνατούν να συνεργαστούν στο ζήτημα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Όπως αναφέρει ο διευθυντής της οργάνωσης Human Rights Watch σε επιστολή του προς τον Colin Powell, αμερικανοί διπλωμάτες κατηγορήσαν την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη στάση της απέναντι στο ζήτημα, διότι με τον τρόπο αυτό άσκησαν πίεση σε μικρές χώρες φέρνοντας τις στη δυσάρεστη θέση να επιλέξουν ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη. Από την άλλη πλευρά, η Ευρώπη κατηγορεί τις ΗΠΑ για τα κυρωτικά μέτρα που έλαβε η χώρα προκειμένου να πείσει τις χώρες αυτές να συνταχθούν στο πλευρό της. Το κλίμα αυτό είναι ιδιαίτερα αντιπαραγωγικό σε μια εποχή που και οι δυο πλευρές αναζητούν τρόπους συνεργασίας στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας¹⁵⁹.

¹⁵⁸ “Coalition for the International Criminal Court: ‘U.S. Threatens to Cut Military Assistance to Nations Supporting the International Criminal Court, New York, 30 June 2003.’”

<http://www.iccnw.org/pressroom/ciccmmediastatements/2003/06.30.03ASPAdedline.doc>

¹⁵⁹ Human Rights Watch, 30 June 2003,

<http://www.iccnw.org/pressroom/membermediastatements/2003/06.30.03-HRW-PowellLetter.doc>

Η διαμάχη επί του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου μπορεί να τοποθετηθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διπλωματικών διαφορών που αφορούν το ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στα διεθνή δρώμενα, την αντιπαράθεση για τις αεροπορικές επιδρομές του ΝΑΤΟ στο Κόσοβο το 1999, και τη συζήτηση για τη χρήση βίας εναντίον του Ιρακ το 2002-2003. Το θέμα του ΔΠΔ εντάσσεται επίσης στις διαφωνίες ανάμεσα στις δύο πλευρές αναφορικά με διεθνείς συνθήκες όπως το Πρωτόκολλο του Κιότο, η Συνθήκη της Οττάβα για την Κατάργηση των Ναρκών και η Συνθήκη για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Δοκιμών (CTBT). Η φιλονικία για το ΔΠΔ έρχεται σε μια κρίσιμη χρονική στιγμή για το ρόλο των μελλοντικών ανθρωπιστικών και ειρηνευτικών αποστολών στη Μέση Ανατολή, τη Νοτιοδυτική Ασία, τα Βαλκάνια και την Αφρική. Η ευρωατλαντική διαφωνία για τους τρόπους απονομής δικαιοσύνης για τα πιο επαχθή εγκλήματα απειλεί τη συμμαχική συνοχή στο πλαίσιο της παγκόσμιας εκστρατείας κατά της τρομοκρατίας.

10.3. Μετατόπιση της ευρω-ατλαντικής διαφωνίας για τις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» στα Βαλκάνια

Την περίοδο που οι ΗΠΑ ξεκίνησαν την εκστρατεία υπογραφής «διμερών συμφωνιών ασυλίας», τα μικρά κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης βρέθηκαν στη δυσάρεστη θέση να είναι αναγκασμένα να επιλέξουν ανάμεσα στις αντικρουόμενες απαιτήσεις των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και αυτή η διαμάχη έγινε λιγότερη αντιληπτή στον ευρύτερο κόσμο από τη διαφωνία επί της επεμβάσεως στο Ιράκ, η πρώτη ήταν για πολλούς λόγους πιο σημαντική για τα εν λόγω κράτη. Κατ' αρχάς, σε αντίθεση με το ζήτημα του πολέμου στο Ιράκ, σε αυτή την περίπτωση όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. ήταν ενωμένα απέναντι στην προοπτική «ασυλίας» αμερικανών υπηκόων. Επιπλέον, στο ζήτημα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας», διακυβευόνταν περισσότερο, αφού και οι ΗΠΑ και η Ε.Ε., είτε με πιο σθεναρό ή πιο ήπιο τρόπο, απειλούσαν τα κράτη αυτά με συγκεκριμένες κυρώσεις.

Ιδιαίτερα τα Βαλκάνια αποτέλεσαν ένα σημαντικό πεδίο μάχης των δύο πλευρών για το θέμα το Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Η πρώτη χώρα που έσπευσε να υπογράψει «διμερή συμφωνία ασυλίας» με τις ΗΠΑ ήταν η Ρουμανία. Αυτή η κίνηση κατακρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, διότι η Ρουμανία είχε επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης ενώ ήταν σε εξέλιξη οι προεναταξιακές της διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε. Συγκεκριμένα, ο εκπρόσωπος τύπου της Ε.Ε. εξέφρασε απογοήτευση για την ενέργεια της Ρουμανίας και θλίψη για το γεγονός ότι μια υποψήφια χώρα δεν περίμενε έως ότου η Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίσει τη θέση της¹⁶⁰. Ο Πρόεδρος της χώρας απάντησε άμεσα στο ευρωπαϊκό αίτημα, διαβεβαιώνοντας τον Πρωθυπουργό της Δανίας και τότε Πρόεδρο της Ε.Ε. ότι το Κοινοβούλιο δεν θα επικύρωνε τη συμφωνία που υπεγράφη με τις ΗΠΑ έως ότου η Ε.Ε. ανακοινώσει την επίσημη θέση της επί του ζητήματος¹⁶¹. Μετά την ανακοίνωση της κοινής θέσης της Ε.Ε. και των Κατευθυντήριων Αρχών της 30 Σεπτεμβρίου 2002, όπου διαφάνηκε ότι η Ε.Ε. αν και δεν απέρριπτε τις συμφωνίες ολοκληρωτικά αλλά με τη μορφή που είχαν δεν τις αποδεχόταν, ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρουμανίας Mircea Geoana δήλωσε ότι δεν είχε την πρόθεση να υποβάλει τη συμφωνία προς επικύρωση από το εθνικό κοινοβούλιο εάν η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ δεν ολοκλήρωναν τις συζητήσεις τους επί του θέματος.¹⁶² Τόνισε ωστόσο ότι δεν υπήρχε σχέση ανάμεσα στην επικύρωση της συμφωνίας και τις οικονομικές σχέσεις της χώρας με τις ΗΠΑ και της πολιτικές σχέσεις με την Ε.Ε. Η Doris Pack, μέλος της Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις Σχέσεις με τις Χώρες της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης εξέφρασε την ανησυχία ότι η απόφαση της Αλβανίας και της Ρουμανίας να υπογράψουν διμερείς συμφωνίες με τις ΗΠΑ ίσως να καθυστερούσε ή να παρεμπόδιζε την πρόοδο του διαλόγου για τις συμφωνίες σύνδεσης με την Ε.Ε. Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Ένωση άσκησε έντονη κριτική κατά του Ρουμάνου Προέδρου Ion

¹⁶⁰ Equipo Nizkor, “EU Concerned Over Romanian Deal with United States on Immunity From International Criminal Court”, 8 August 2002, <http://www.derechos.org/nizcor/icc/euromania.html>

¹⁶¹ Summary of Information on Bilateral US Agreements or so called Article 98, www.iccnw.org/documents/BIADB_Current.pdf

¹⁶² BBC Monitoring International Reports, July 23, 2003

Piescu, τονίζοντας ότι ο τελευταίος γελοιοποίησε την επίσημη θέση της Ε.Ε. έναντι του ΔΠΔ, δηλώνοντας ότι η υπογραφή της διμερούς συμφωνίας με τις ΗΠΑ δεν ήταν θέμα επιλογής αλλά αναγκαιότητας»¹⁶³.

Η απάντηση για τη στάση της Ρουμανίας απέναντι στο ζήτημα ήρθε αργότερα δια στόματος του υπουργού Εξωτερικών της χώρας, ο οποίος δήλωσε ότι η κυβέρνησή του δεν είχε αντιληφθεί την ευαισθησία του θέματος εκείνη την περίοδο και ότι μέχρι πρότινος η Ρουμανία δεν είχε συνειδητοποιήσει ότι η συλλογικότητα «ήταν τρόπος ζωής» και όχι «πολιτικό αντίβαρο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ»¹⁶⁴. Η Ρουμανία μέχρι σήμερα δεν έχει επικυρώσει τη συμφωνία.

Στις 2 Μαΐου 2003, ο Υπουργός Εξωτερικών Colin Powell και ο Αλβανός Πρωθυπουργός Fatos Nano υπέγραψαν μια αμοιβαία συμφωνία του άρθρου 98. Η πράξη αυτή, παρά το γεγονός ότι η Αλβανία δεν είναι μέρος στο Καταστατικό της Ρώμης, κατακρίθηκε έντονα από την εκπρόσωπο τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Emma Udwin, η οποία κάλεσε τα μέλη του αλβανικού κοινοβουλίου να μην επικυρώσουν τη συμφωνία¹⁶⁵.

Παρόλα αυτά, λίγες εβδομάδες αργότερα, στις 16 Ιουνίου, η Κουνοβουλευτική Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων ενέκρινε τη διμερή συμφωνία ασυλίας. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του πρώην Υπουργού Εξωτερικών της Αλβανίας σχετικά με την επικύρωση της συμφωνίας λίγες ημέρες πριν από τη σύγκληση της Συνόδου Κορυφής Ε.Ε. – Βαλκανίων ότι «αν περιμέναμε λίγες ημέρες η απόφαση θα είχε την ίδια αξία για τις ΗΠΑ, αλλά καθώς η Σύνοδος Κορυφής αναπτρώνει τις ελπίδες μας για το μέλλον, θα έπρεπε να δείξουμε περισσότερο σεβασμό»¹⁶⁶. Από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η συμφωνία θεωρήθηκε ως ασυμβίβαστη με τις Κατευθυντήριες Γραμμές που εξέδωσε το Συμβούλιο Υπουργών και παρά το

¹⁶³ “Transatlantic tensions on the International Criminal Court: Battlefield Balkans”, Richard A. Fuchs 14.07.2003, <http://www.europaspiegel.de/index/artikel71/page22/1>

¹⁶⁴ The European Policy Centre, “Romania: The last lap towards EU accession”, Communication to members S31/04, 16 April 2004

¹⁶⁵ “ICC Agreement Wins Strong Support from Albanian Political Parties”, By Orest Erzeni for Southeast European Times in Tirana, 02/06/03,

<http://www.unmikonline.org/press/2003/wire/Jun/imm030603AM.htm>

¹⁶⁶ Reuters, June 20, 2003

γεγονός ότι το ζήτημα αυτό δεν έχει σχέση με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, η Ε.Ε. αποδίδει μεγάλη σημασία στο ΔΠΔ και θα εξετάζει τη συμμόρφωση των υποψηφίων κρατών με τις αρχές και τους κανόνες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου πριν από την οριστική τους ένταξη στην Ένωση¹⁶⁷.

Η απόφαση της Αλβανίας να αγνοήσει τις ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές και να προχωρήσει στην υπογραφή της «διμερούς συμφωνίας ασυλίας» αντανάκλα την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδει στους δεσμούς της με τις ΗΠΑ σε σχέση με το «αναξιόπιστο κλαμπ των προνομιούχων του γειτονικού της χώρου, δηλαδή την Ε.Ε.»¹⁶⁸. Εξάλλου, η Ουάσινγκτον είχε ήδη καλέσει τα Τίρανα να συμμετάσχουν στην ανοικοδόμηση του Ιράκ, μια αρκετά επικερδής προσφορά για την Αλβανία, που παραμένει μια από τις φτωχότερες χώρες της Ευρώπης¹⁶⁹. Βέβαια, πρέπει να αναφερθεί ότι για την Κυβέρνηση της Αλβανίας δεν υπήρχε δίλημμα. Για τους ιθύνοντες, η σύμφωνια εντασσόταν απόλυτα στα πλαίσια του Καταστατικού της Ρώμης, ενώ οι υποχρεώσεις της απέναντι στην Ε.Ε. αποτελούνταν από την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και δεν σχετίζονταν με τις αμερικανο-αλβανικές σχέσεις¹⁷⁰. Όπως συνέβη και με τον πόλεμο στο Ιράκ, όταν η Αλβανία συμπαρατάχθηκε με τη Συμμαχία των Προθύμων, η Αλβανία εξήγησε ότι το ζήτημα δεν θα έπρεπε να παρουσιάζεται ως επιλογή ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις ΗΠΑ. Η συμφωνία συνάφθηκε στο πλαίσιο της διμερούς συνεργασίας με τις ΗΠΑ και η Αλβανία πήρε αυτή την απόφαση λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της παρουσίας των ΗΠΑ για τη σταθερότητα στην Αλβανία και στην ευρύτερη περιοχή¹⁷¹.

Η Βοσνία ήταν πιο επιφυλακτική απέναντι στο αίτημα των ΗΠΑ για την μεταξύ τους υπογραφή «διμερούς συμφωνίας ασυλίας». Είναι φανερό ότι η Βοσνία είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη στο θέμα του Διεθνούς Ποινικού

¹⁶⁷ ¹⁶⁷ “Transatlantic tensions on the International Criminal Court: Battlefield Balkans”, Richard A. Fuchs 14.07.2003, <http://www.europaspiegel.de/index/artikel71/page22/1>

¹⁶⁸ Financial Times (London), May 3, 2003

¹⁶⁹ Οπ. π.

¹⁷⁰ “ICC Agreement Wins Strong Support from Albanian Political Parties”, By Orest Erzeni for Southeast European Times in Tirana, 02/06/03

¹⁷¹ Οπ. π.

Δικαστηρίου, αφού λαμβάνοντας υπόψη την πρόσφατη ιστορία της θα έπρεπε να είναι η τελευταία χώρα που θα ενεργούσε ενάντια στις αρχές του Δικαστηρίου. Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση καλών σχέσεων με τις ΗΠΑ ήταν απαραίτητη για την εξασφάλιση της συμμετοχής της χώρας στην ειρηνευτική αποστολή στη Βοσνία.

Λίγους μήνες πριν από τη συνομολόγηση της «διμερούς συμφωνίας ασυλίας» ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Βοσνία, μέλη της βοσνιακής κυβέρνησης δήλωναν ότι ως υπογράφον κράτος του Καταστατικού της Ρώμης, η χώρα είχε την υποχρέωση να μην αντιστρατεύεται το Δικαστήριο, αλλά την ίδια στιγμή αναγνώριζαν το σημαντικό για τη Βοσνία ρόλο των ΗΠΑ, αλλά και τη σημασία την συμμετοχής τους στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις¹⁷². Οι δηλώσεις αυτές δείχνουν τη δύσκολη θέση στην οποία βρισκόταν η χώρα.

Η Προεδρία της Βοσνίας Ερζεγοβίνης παρέλαβε στις 14 Μαΐου 2003 το σχέδιο της συμφωνίας. Ο Αμερικανός Πρέσβης στη Βοσνία Clifford Bond και ο Βόσνιος Υπουργός Δικαιοσύνης Slobodan Konac υπέγραψαν τη διμερή συμφωνία στις 16 Μαΐου η οποία απέκλειε την παράδοση στο ΔΠΔ των αμερικανών υπηκόων στη Βοσνία αλλά όχι των μη-αμερικανών υπηκόων στην υπηρεσία των διπλωματικών αποστολών των ΗΠΑ ή άλλων οργανισμών στη Βοσνία¹⁷³. Η Βοσνία υπέγραψε απρόθυμα τη διμερή συμφωνία, αισθανόμενη ότι δεν είχε άλλη λύση, αφού απειλείτο με απώλεια \$73 εκατομμυρίων σε αμερικανική βοήθεια¹⁷⁴.

Αναφορές για τις διμερείς διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην ΠΓΔΜ και τις ΗΠΑ άρχισαν να βλέπουν το φως της δημοσιότητας την άνοιξη του 2003. Άμεσα, το γραφείο του Ειδικού Απεσταλμένου της ΕΕ, υπεύθυνου για την επίβλεψη της Συμφωνίας της Οχρίδας, δήλωσε πως τα κράτη που δεν είναι μέλη της Ένωσης δεν είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν την ομόφωνη γνώμη της Ε.Ε. για την υποστήριξη του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Ωστόσο,

¹⁷² BBC, March 28, 2003

¹⁷³ Remarks to the Press in Bosnia and Herzegovina, Secretary Colin L. Powell, Sarajevo, July 31, 2004 <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/34832.htm>

¹⁷⁴ “US plays aid card to fix war crimes exemption”, The Guardian (London) June 12, 2003 <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,975416,00.html>

τονίσθηκε ότι ενώ η κάθε χώρα είναι ελεύθερη να λαμβάνει αυτόνομα τις αποφάσεις της, πρέπει να λαμβάνει υπόψη και το βάρος των ενεργειών της. Ιδιαίτερα για τη ΠΓΔΜ, που είναι υποψήφια προς ένταξη στην Ε.Ε. χώρα, θα ήταν απογοητευτικό να προχωρήσει στην υπογραφή μιας συμφωνίας που υπονομεύει το διεθνές δικαστήριο¹⁷⁵. Στις 28 Μαΐου 2003, απεστάλη στις χώρες των δυτικών Βαλκανίων επιστολή υπογεγραμμένη από αξιωματούχους της Ένωσης, η οποία τις προειδοποιούσε να λάβουν σοβαρά υπόψη τη θέση της Ε.Ε. επί του ζητήματος, εάν επιθυμούσαν να καταστούν μέλη του οργανισμού¹⁷⁶.

Από την άλλη, δεδομένου ότι η ΠΓΔΜ, που μόλις πρόσφατα ανέκαμψε από τη δική της εθνοτική σύγκρουση και μόνο με τη βοήθεια της αμερικανικής διπλωματίας και των στρατευμάτων του ΝΑΤΟ, δεν μπορούσε παρά να συμπορευθεί με τις ΗΠΑ και να υπογράψει τη «διμερή συμφωνία ασυλίας. Άλλο ένα ισχυρό κίνητρο για τη χώρα ήταν η ονομασία υπό την οποία θα υπέγραφε τη συμφωνία. Η χρήση της ονομασίας Μακεδονία στη συμφωνία ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας που έστρεψε τη χώρα προς την πλευρά των ΗΠΑ. Σε συζήτηση στο Κογκρέσο τον Ιούνιο του 2003 αναφέρθηκε ότι η ΠΓΔΜ έπρεπε, προς όφελος της ασφάλειας στη γειτονική χώρα, να αναγνωριστεί με το συνταγματικό της όνομα. Όπως ήταν αναμενόμενο η δήλωση αυτή έλαβε μεγάλη δημοσιότητα στην ΠΓΔΜ και είχε μεγάλη επιρροή στον εσωτερικό διάλογο για τις συμφωνίες του άρθρου 98¹⁷⁷.

Ο Αμερικανός πρέσβης στην Κροατία Lawrence Rossin απέστειλε στις 27 Μαΐου 2003 ανοιχτή επιστολή με την οποία προειδοποιούσε την Κροατία ότι θα έχανε οικονομική ενίσχυση ύψους \$19 εκατομμυρίων από τις ΗΠΑ εάν δεν υπέγραφε διμερή συμφωνία εξαίρεσης των αμερικανών υπηκόων από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου¹⁷⁸. Την ίδια περίοδο, αμερικανοί διαπραγματευτές περιόδευαν στα Βαλκάνια προκειμένου να πείσουν τα κράτη

¹⁷⁵ See RFE/RL Macedonian Service Program, 16 May 2003

¹⁷⁶ "US plays aid card to fix war crimes exemption", The Guardian (London) June 12, 2003
<http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,975416,00.html>

¹⁷⁷ See the testimony by Daniel Serwer of the United States Institute of Peace before the Subcommittee on European Affairs, Senate Foreign Relations Committee, 25 June 2003

¹⁷⁸ <http://www.usembassy.hr/issues/030529.htm>

της περιοχής να συνεργαστούν μαζί τους. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Κροατία είχε ήδη τεταμένες σχέσεις με τις ΗΠΑ εξαιτίας της στάσης που τήρησε στο θέμα του πολέμου στο Ιράκ, και με την υπογραφή των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» από τους γείτονές της Βοσνία Ερζεγοβίνη, Αλβανία και Ρουμανία, άφηγε στενά περιθώρια κινήσεων στους Κροάτες ιθύνοντες. Είναι προφανές ότι οι ΗΠΑ δεν θα παρεμπόδιζαν την ένταξη της χώρας στο ΝΑΤΟ εάν αρνείτο να υπογράψει τη συμφωνία, αλλά η ανάκληση στρατιωτικής βοήθειας θα καθιστούσε δύσκολο το εγχείρημα της χώρας να εκσυγχρονίσει το στρατό της προκειμένου να εκπληρώσει τα κριτήρια ένταξης στον Οργανισμό. Από την πλευρά της Ε.Ε., η Ελληνική κυβέρνηση σκόπευε να στέψει τη λήξη της προεδρίας της στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 2003 με την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης των Δυτικών Βαλκανίων. Συγκεκριμένα, στόχος της Ελλάδας ήταν να μεταφέρει την περιοχή από τη Γενική Διεύθυνση Εξωτερικών Σχέσεων της Ένωσης στη Γενική Διεύθυνση για τη Διεύρυνση. Αυτή η γραφειοκρατική αλλαγή θα είχε σημαντικές επιπτώσεις για τις χώρες των δυτικών Βαλκανίων, καθιστώντας τις δικαιούχους πόρων ύψους €4 δισεκατομμυρίων που είχαν εγκριθεί αλλά δεν είχαν χρησιμοποιηθεί σε εκείνο το γύρο της διεύρυνσης, αλλά και διαφόρων μορφών τεχνικής βοήθειας στους τομείς της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης, που θα επιτάχυναν τη διαδικασία επίτευξης των κριτηρίων ένταξης. Η Ελλάδα απέτυχε σε αυτή την προσπάθειά της, αφού μόνο η Ιταλία και η Αυστρία υποστήριξαν την πρόταση, ενώ η Επιτροπή παρέμεινε αρνητική¹⁷⁹.

Στις 12 Ιουνίου 2003, η Κροατία ανακοίνωσε ότι δεν επρόκειτο να προχωρήσει σε υπογραφή διμερούς συμφωνίας του άρθρου 98 με τις ΗΠΑ και τρεις εβδομάδες αργότερα εισήχθη στη λίστα των 35 κρατών που θα έχαναν την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια¹⁸⁰. Εκτός από την προσήλωση της Κροατίας στην Ε.Ε., υπήρχε και κάτι ακόμη που συνέβαλε στην τελική απόφαση της χώρας. Οι Κροάτες ιθύνοντες θα δυσκολεύονταν να

¹⁷⁹ “Balkan Proxy war” by Misha Glenny, Prospect Magazine, August 2003, issue 89

¹⁸⁰ Elizabeth Becker, “Aid for 35 countries is suspended by US; Nations are refusing to give Americans immunity before the international court.” *New York Times*, 3 July 2003.

δικαιολογήσουν στην κοινή γνώμη την εξαίρεση των αμερικανών υπηκόων από τη δικαιοδοσία ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου την ίδια στιγμή που η Κροατία ήταν υποχρεωμένη να παραδώσει τους πρώην στρατηγούς της, τους οποίους το κοινό έβλεπε ως ήρωες στο νόμιμο αγώνα τους για εθνική απελευθέρωση, στο ΔΠΔΠΓ.

Το θέμα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητο και για τη Σερβία, αφού από τη μια πλευρά οι ΗΠΑ ασκούσαν πιέσεις στη χώρα να συνεργαστεί με ένα διεθνές ποινικό δικαστήριο και από την άλλη η ίδια χώρα αρνείτο να συνεργαστεί με ένα άλλο. Ωστόσο, στο ζήτημα αυτό η κυβέρνηση της χώρας ήταν διχασμένη. Άλλοι υποστήριζαν ότι η πρόταση ήταν κακή, ενώ άλλοι θεωρούσαν ότι η χώρα έπρεπε να τηρήσει μετριοπαθή στάση και να διατηρήσει ισορροπημένες σχέσεις με τους κύριους εταίρους της, δηλαδή την Ε.Ε. και τις ΗΠΑ¹⁸¹.

Η εκπρόσωπος του Javier Solana, Cristina Gallach, δήλωσε ότι η Ε.Ε. δεν θα εμπλεκόταν στις σχέσεις της Σερβίας-Μαυροβουνίου με τις ΗΠΑ, αλλά προειδοποίησε ότι η Ε.Ε. δεν θα επέτρεπε την αποδυνάμωση του ΔΠΔ¹⁸². Ομοίως, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης κάλεσε το Βελιγράδι να μην προχωρήσει στην υπογραφή συμφωνίας με τις ΗΠΑ, χρησιμοποιώντας το επιχείρημα ότι η διεθνής δικαιοσύνη δεν υπάρχει μόνο για τα Βαλκάνια¹⁸³. Λίγες εβδομάδες αργότερα κυβερνητικοί αξιωματούχοι της Σερβίας δήλωσαν ότι δεν θα υπέγραφαν συμφωνία που θα εξαιρούσε αμερικανούς υπηκόους από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, εκφράζοντας την ελπίδα ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ θα αντιλαμβανόταν ότι η υπογραφή μιας τέτοιας συμφωνίας θα οδηγούσε τη χώρα σε πολιτική κρίση¹⁸⁴.

Η Κυβέρνηση του Μαυροβουνίου, ωστόσο είχε άλλη άποψη και δήλωνε έτοιμη να υπογράψει χωριστά συμφωνία του άρθρου 98 με τις ΗΠΑ¹⁸⁵.

¹⁸¹ SERBIA/MONTENEGRO UNDECIDED REGARDING U.S. REQUEST ON ICC, February 19 2003, <http://www.npwj.org/?q=node/973>

¹⁸² BBC Monitoring International Reports, May 31, 2003

¹⁸³ Agence France Presse, July 17, 2003

¹⁸⁴ Institute for War and Peace Reporting, July 3, 2003, <http://www.birn.eu.com/bihome3.php>

¹⁸⁵ BBC, 7 July 2003

Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό τότε αφού το Μαυροβούνιο δεν ήταν αναγνωρισμένο ως ανεξάρτητο κράτος.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι χώρες των Βαλκανίων καθοδηγούνταν προς δύο διαφορετικές κατευθύνσεις από τις δυο δυνάμεις της Δύσης και στην πορεία έγιναν το πεδίο του ανταγωνισμού ανάμεσα σε Ευρωπαϊκή Ένωση και ΗΠΑ. Η «Νέα Ευρώπη» είχε γίνει ο χώρος ανάπτυξης των εκστρατειών των δυο, με την κάθε πλευρά να έχει τα δικά της κίνητρα, τους δικούς της στόχους και τα δικά της μέσα άσκησης πίεσης. Και άλλες χώρες ανά τον κόσμο είχαν να κάνουν την ίδια επιλογή, αλλά μόνο στην περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, και ιδιαίτερα στο χώρο των Βαλκανίων, αυτή η επιλογή ενείχε την απόρριψη τουλάχιστον ενός συμμάχου ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια και την ομαλή μετάβαση στη δημοκρατία και τη σταθερότητα στις χώρες αυτές.

Έτσι, ανάλογα με την εξάρτησή τους από τη μια ή την άλλη πλευρά, οι χώρες των Βαλκανίων έκαναν την επιλογή τους σε σχέση με τις «διμερείς συμφωνίες ασυλίας». Η Αλβανία, η ΠΓΔΜ και η Βοσνία Ερζεγοβίνη, που είναι «μακριά» από την Ε.Ε. και συνδέουν την ασφάλειά τους με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ απάντησαν θετικά στο αμερικανικό αίτημα. Από την άλλη, χώρες που είναι κοντά στην ένταξη στην Ε.Ε. (Βουλγαρία) ή γενικότερα τοποθετούνται «κοντά» στην Ένωση αρνήθηκαν να προχωρήσουν στην υπογραφή συμφωνίας με τις ΗΠΑ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας» και η γενικότερη στάση των ΗΠΑ απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων από άλλα κράτη, από την επιστημονική κοινότητα, Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, και Διεθνείς Οργανισμούς. Με μεγαλύτερη ή μικρότερη ένταση, ο κάθε φορέας έθεσε τα δικά του επιχειρήματα αναφορικά με τη σκοπιμότητα και νομιμότητα των συμφωνιών, τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξή τους και τις συνέπειές τους.

Οι ΗΠΑ, τέσσερα χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας του ΔΠΔ, εξακολουθούν να θεωρούν το Δικαστήριο αναξιόπιστο για τους λόγους που παρατέθηκαν στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας. Στην πραγματικότητα, το Δικαστήριο θεωρείται από τις ΗΠΑ ως απειλή στην απρόσκοπτη άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που η χώρα ηγείται του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Σε μια περίοδο λοιπόν, που περίπου 10.000 άτομα που ανήκουν στο στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό των ΗΠΑ συμμετέχουν σε αποστολές ανά τον κόσμο, αποτελεί προτεραιότητα για τη χώρα να προστατεύσει αυτό το προσωπικό από τη δικαιοδοσία ενός διεθνούς δικαστηρίου που δεν προσφέρει κατά την άποψη της κυβέρνησής της τις απαραίτητες εγγυήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται ενέργειες όπως η υιοθέτηση του Νόμου περί Προστασίας των Υπαλλήλων στην Υπηρεσία των ΗΠΑ, η Τροπολογία Nethercutt, η υιοθέτηση των Ψηφισμάτων 1422, 1487 και 1497 από το Συμβούλιο Ασφαλείας και βεβαίως οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας». Είναι αμφισβητούμενο, ωστόσο, κατά πόσο η πολιτική αυτή θα εξασφαλίσει στις ΗΠΑ το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η ενέργεια των ΗΠΑ να θέσουν την ειρηνευτική αποστολή των Η.Ε. στη Βοσνία όμηρο των απαιτήσεων της χώρας για προστασία των υπηκόων της από τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ διεύρυνε το ρήγμα ανάμεσα σε εκείνη και τους συμμάχους της που υποστηρίζουν το ΔΠΔ. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε, το ψήφισμα δεν ανανεώθηκε για τρίτη διαδοχική χρονιά. Η απειλή μείωσης ή και κατάργησης στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας μπορεί βραχυπρόθεσμα να συνετέλεσε

στην επίτευξη των σκοπών της χώρας, αλλά στην πορεία φάνηκε ξεκάθαρα ότι έπληττε άλλα σημαντικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Αυτός είναι ο λόγος που συζητείται από την αμερικανική κυβέρνηση η πιθανότητα διακοπής ορισμένων από τις κυρώσεις. Τέλος, η εικόνα που προκύπτει από αυτές τις ενέργειες για τις ΗΠΑ, ως κράτος για το οποίο ισχύουν διαφορετικοί κανόνες, μπορεί να υπονομεύσει μελλοντικές αμερικανικές προσπάθειες για δημιουργία συμμαχιών για την επίτευξη στόχων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας¹⁸⁶.

Ένα στοιχείο που πλήττει την αξιοπιστία των ΗΠΑ στα μάτια της διεθνούς κοινότητας είναι η αμφισβητούμενη νομιμότητα των «διμερών συμφωνιών ασυλίας». Ο μεγάλος αριθμός κρατών που έχει προχωρήσει στη σύναψη συμφωνιών με τις ΗΠΑ δεν επιβεβαιώνει σε καμιά περίπτωση τη νομιμότητά τους, αφού πρόκειται κυρίως για μικρά, εύθραυστα κράτη που βασίζονται στην αμερικανική οικονομική βοήθεια. Η διαπίστωση, ωστόσο, της «παρανομίας» των συμφωνιών δεν θα πρέπει να συνάγεται αβίαστα. Το δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας δείχνει ότι οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» και τα επιμέρους στοιχεία τους εγείρουν πολλούς προβληματισμούς αναφορικά με τη συμβατότητά τους με το Καταστατικό της Ρώμης και το άρθρο 98(2), τη συμμόρφωση των κρατών ως προς τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών και με το εάν προκύπτει τελικά ζήτημα διεθνούς ευθύνης. Μια προσεκτική εξέταση όλων των παραγόντων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι συμφωνίες αυτές δεσμεύουν τα κράτη σε υποχρεώσεις που είναι ασυμβίβαστες με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το Καταστατικό της Ρώμης. Επίσης, αντίκεινται στο σκοπό και το αντικείμενο του Καταστατικού, αφού με βάση την ασαφή πρόθεση των ΗΠΑ για έρευνα και δίωξη που περιλαμβάνεται στις συμφωνίες και την περιορισμένη δικαιοδοσία των αμερικανικών δικαστηρίων επί όλων των προσώπων που καλύπτονται από τις συμφωνίες και επί όλων των εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό δεν εξασφαλίζεται η ατιμωρησία τους. Ωστόσο, η υπογραφή μιας συμφωνίας που είναι

¹⁸⁶ CRS Report for Congress, “U.S. Policy Regarding the International Criminal Court”, The Library of Congress, 14 June 2006, σ. 22

ασυμβίβαστη με προηγούμενες υποχρεώσεις των κρατών δεν φαίνεται να αποτελεί παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Ενέχει όμως την αναπόφευκτη συνέπεια για τα κράτη που ενεργούν κατά τέτοιο τρόπο, να βρεθούν αντιμέτωπα με ασυμβίβαστες αλλά εξίσου δεσμευτικές υποχρεώσεις.

Το γεγονός ότι οι συμφωνίες αυτές είναι νομικά πάσχουσες αλλά και το ότι αναμφίβολα υπονομεύουν το ίδιο το Δικαστήριο θορύβησε τη διεθνή κοινότητα. Όπως είδαμε, ακόμη και κράτη τα οποία προχώρησαν τελικά στην υπογραφή της συμφωνίας, το έκαναν απρόθυμα και με μόνο γνώμονα τη διατήρηση φιλικών σχέσεων με τις ΗΠΑ και τη διασφάλιση της οικονομικής βοήθειας που τους παρέχει η χώρα.

Εξάλλου, η διεθνής κοινότητα θεωρεί τις ανησυχίες της αμερικανικής κυβέρνησης για μεροληψία και αναξιοπιστία του ΔΠΔ και του Εισαγγελέα αβάσιμες. Προς επίρρωση της πεποίθησης της διεθνούς κοινότητας, ο Εισαγγελέας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου Luis Moreno Ocampo, σε μια κίνηση που δείχνει ξεκάθαρα τη μελλοντική κατεύθυνση του Δικαστηρίου, ανακοίνωσε το Φεβρουάριο, ότι το Γραφείο του δεν θα ερευνήσει τα φερόμενα ως εγκλήματα πολέμου που διεπράχθησαν στο Ιράκ από τις δυνάμεις της συμμαχίας¹⁸⁷. Η απόφασή του αυτή ενισχύει τη διασφάλιση ότι το ΔΠΔ, σύμφωνα με το Καταστατικό του, θα εξετάζει μόνο τα σοβαρότερα εγκλήματα της ανθρωπότητας και μόνον όταν δεν το κάνουν τα εθνικά δικαστήρια. Παρά το γεγονός ότι το Γραφείο του Εισαγγελέα έλαβε πάνω από 240 αναφορές από θύματα, ΜΚΟ και άλλους φορείς σχετικά με την κατάσταση στο Ιράκ, ο Εισαγγελέας αποφάσισε να μην ενεργήσει, απαντώντας έτσι στις ανησυχίες της αμερικανικής κυβέρνησης ότι το ΔΠΔ είναι ένα πολιτικοποιημένο όργανο που θα χρησιμοποιηθεί με στόχο να πλήξει τις επιχειρήσεις των ΗΠΑ.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι αν και οι ΗΠΑ έχουν συνάψει «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» με 100 κράτη, οι περισσότερες από αυτές δεν είναι «τεχνικά» έγκυρες, αφού η αποδοχή τους δεν έχει γίνει σύμφωνα με τις

¹⁸⁷ “Ocampo Turns Down Iraq Case: Implications for the US”, by Golzar Kheiltash, Citizens for Global Solutions, February 2006

συνταγματικές διατάξεις, δηλαδή δεν έχουν ψηφιστεί από τα κοινοβούλια των κρατών¹⁸⁸. Επιπλέον, επειδή όπως φάνηκε οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας» δεν εμπίπτουν στο άρθρο 98(2), είναι πιθανόν το Δικαστήριο να τις αγνοήσει και να προχωρήσει στο αίτημα παράδοσης προσώπου που προστατεύεται από τις συμφωνίες, όπως προβλέπεται από το άρθρο 89(1) του Καταστατικού. Σε περίπτωση που το κράτος αρνηθεί να παραδώσει το εν λόγω πρόσωπο στο Δικαστήριο, το ζήτημα θα αντιμετωπιστεί σύμφωνα με το άρθρο 119 του Καταστατικού από το ίδιο το Δικαστήριο. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι αν και η αντίθεση των ΗΠΑ στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο θα έχει κάποιες επιπτώσεις στην αποτελεσματική λειτουργία του, οι «διμερείς συμφωνίες ασυλίας», αν και το υπονομεύουν, δεν πλήττουν σε καμιά περίπτωση την αξιοπιστία του και το μέλλον που έχουν οραματιστεί για αυτό το όργανο οι ιδρυτές του.

¹⁸⁸ Georgie Coleman, “The United States’ opposition to the International ‘Kangaroo’ Court: Legal and Practical Implications”, *Hanse Law Review*, Vol.2 No.1, 2006, σ. 130

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γάγγας Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2000

Χρήστος Λ. Ροζάκης, *Έγκλημα και Τιμωρία: Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2004

Amnesty International, “International Criminal Court: US Efforts to Obtain Impunity for Genocide, Crimes Against Humanity and War Crimes”, AI Index: IOR 40/025/2002, August 2002

Amnesty International, “The need for the European Union to take more effective steps to prevent members from signing US impunity agreements”, AI Index: IOR 40/030/2002

Clémence Bouquemont, *La Cour Pénale Internationale et les États-Unis*, L’Harmattan, Paris, 2003

Bartram S. Brown, “U.S. Objections to the Statute of the International Criminal Court: A Brief Response”, *New York University Journal of International Law and Policy*, vol. 31, No. 4, 1999

Bartram S. Brown, “Response to US Objections to the ICC Statute”, *International Law and Politics*, Vol. 31, 1999

Markus Benzing, “U.S. Bilateral Non-Surrender Agreements and Article 98 of the Statute of the International Criminal Court: An Exercise in the Law of Treaties”, *Max Planck UNYB*, 8, 2004

Lynn S. Bickley, “U.S. resistance to the International Criminal Court: is the sword mightier than the law?”, *Emory International Law Review*, Vol. 14, No. 1, Spring 2000

John R. Bolton, “The Risks and Weaknesses of the International Criminal Court from America’s Perspective”, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, No. 1, Winter 2001

Douglass Cassel, “Empowering United States Courts to Hear Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court”, *New England Law Review*, Vol. 35 No. 2, 2001

Douglass Cassel, “The ICC’s new legal landscape: the need to expand U.S. domestic jurisdiction to prosecute genocide, war crimes, and crimes against humanity”, *Fordham International Law Journal*, Vol. 23, No. 2, Dec. 1999

A. Cassese, P. Gaeta & J.R.W.D. Jones (eds), *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, Oxford University Press, 2002

Hans-Peter Caul & Claus Kreß, “Jurisdiction and cooperation in the Statute of the International Criminal Court: Principles and compromises”, *Yearbook of International Humanitarian Law*, Vol. 2, 1999

Coalition for the International Criminal Court: ‘U.S. Threatens to Cut Military Assistance to Nations Supporting the International Criminal Court, New York, 30 June 2003

Georgie Coleman, “The United States’ opposition to the International ‘Kangaroo’ Court: Legal and Practical Implications”, *Hanse Law Review*, Vol.2 No.1, 2006

James Crawford, Phillip Sands & Ralph Wilde, “In the Matter of the Statute of the International Criminal Court and in the Matter of Bilateral Agreements Sought by the United States under Article 98(2) of the Statute: Joint Opinion” (5 June 2003)

CRS Report for Congress, “U.S. Policy Regarding the International Criminal Court”, The Library of Congress, 14 June 2006

Jeffrey S. Dietz, “Protecting the Protectors: Can the United States Successfully Exempt U.S. Persons from the International Criminal Court with U.S. Article 98 Agreements?”, *Houston Journal of International Law*, Vol. 27, No1, 2004

The European Policy Centre, “Romania: The last lap towards EU accession”, Communication to members S31/04, 16 April 2004

Lilian V. Faulhaber, “American Servicemembers Protection Act of 2002”, *Harvard Journal on Legislation*, Vol. 40, 2003

FIDH Report, “Preparatory Commission for the International Criminal Court (June 12 – 30, 2000)”, Commentary and Recommendations for the adoption of the Rules of Procedure and Evidence and the Elements of Crimes, N° 294/2, June 2000

FIDH “Council of the European Union-ICC: Consecration of an ICC “à la carte”, 2/10/2002

Dieter Fleck, “Are Foreign Military Personnel Exempt from International Criminal Jurisdiction under Status of Forces Agreements?”, *Journal of International Criminal Justice*, 1, 2003

Dieter Fleck, *The Handbook of the Law of Visiting Forces*, Oxford University Press, Oxford, 2001

German ICC Task Force, Non-Paper, “ICC – Supportive Interpretation of and Commentary to the EU General Affairs Council Conclusions on the International Criminal Court of 30 September 2002”

Jimmy Gurule, “United States Opposition to the 1998 Rome Statute Establishing an International Criminal Court: is the Court’s Jurisdiction Truly Complementary to National Criminal Jurisdictions?”, *Cornell International Law Journal*, Vol. 35, No. 1, 2001/02

Christopher Keith Hall, “The First Five Sessions of the UN Preparatory Commission for the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, Vol. 94, 2000

Cristoph Joyner, “The United States and the International Criminal Court: rethinking the struggle between national interests and international justice”, *Criminal Law Forum*, Vol. 10, No. 3, 1999

Philippe Kirsch, “The Rome Conference on the International Criminal Court: A Comment”, *ASIL Newsletter* 1, November/December 1998

Lee Roy (ed.), *The International Criminal Court: The Making of the Rome Statute: Issues, Negotiations and Results*, Dordrecht: Kluwer Law International, 1999

Monroe Leigh, “The United States and the Statute of Rome”, *American Journal of International Law*, Vol. 95, No 1, January 2001

William K. Lietzau, “International Criminal Law after Rome: Concerns from a U.S. Military Perspective”, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, No. 1, Winter 2001

Patricia McNerney, “The International Criminal Court: issues for consideration by the United States Senate”, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, No. 1, Winter 2001

Philipp Meißner, *The International Criminal Court Controversy: A scrutiny of the United States’ major objections against the Rome Statute*, Lit Verlag, Münster, 2005

Jordan J. Paust, "The Reach of ICC Jurisdiction Over Non-Signatory Nationals", *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 33, No. 1, January 2000

Joseph R. Perlak, "The Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000: Implications for contractor personnel", *Military Law Review*, Vol. 169, 2001

Z. Deen-Racsmany, "The ICC, Peacekeepers and Resolution 1422: Will the Court defer to the Council?", *Netherlands International Law Review*, Vol. XLIX (2002)

Eric Rosenfeld, "Application of U.S. Status of forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute", *Washington University Global Studies Law Review*, Vol. 2, 2003

William Schabas, *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001

Michael Scharf, "The ICC's jurisdiction over the nationals of non-party states: A critique of the US position", *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, Winter 2001

David Scheffer, "Article 98(2) of the Rome Statute: America's Original Intent", *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005)

D.J. Scheffer, "Staying the Course with the International Criminal Court", *Cornell International Law Journal*, 35 (November 2001-February 2002)

David Scheffer, "The International Criminal Court: The Challenge of Jurisdiction" (Address at the Annual Meeting of the American Society of International Law, 26 Μαΐου 1999)

David J. Scheffer "The United States and the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, Vol 93, January 1999

Statement by the United States Ambassador-at-Large for War Crime Issues David J. Scheffer Before the Sixth Committee of the 53rd General Assembly, "The International Criminal Court", October 21 1998

Peter Schieder, President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, "Time for all countries to be equal before international law", *European Voice*, 30 May 2003

S. B. Sewall & C. Keyser (eds), *The United States and the International Criminal Court: National Security and International Law*, The American Academy of Arts & Sciences, Rowan & Littlefield Publishers, Boston, 2000

C. Stahn, "The ambiguities of Security Council Resolution 1422", *European Journal of International Law*, 14, 2003

Frederick A. Stein, "Have we closed the barn door yet? A look at the current loopholes in the Military Extraterritorial Jurisdiction Act", *Houston Journal of International Law*, Vol. 27, No.3, 2005

David A. Tallman, "Catch 98(2): Article 98 Agreements and the Dilemma of Treaty Conflict", *Georgetown Law Journal*, Vol. 92, 2004

Otto Triffterer, *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court, Observer's Notes Article by Article*, Baden-Baden: Nomos 1999

United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Proposal Submitted by the United States of America, 14 July 1998

US Secretary of State Condoleezza Rice, *Trip Briefing, En Route to San Juan, Puerto Rico*, 10 March 2006

Ruth Wedgwood, "Irresolution of Rome", *Law and Contemporary Problems*, Vol. 64, No.1, Winter 2001

Major Martin N. White, "Charging War Crimes: A Primer for the Practitioner", *The Army Lawyer*, February 2006

Harmen Van Der Wilt, "Bilateral Agreements between the United States and States Parties to the Rome Statute: Are they Compatible with the Object and Purpose of the Statute?", *Leiden Journal of International Law*, 18, 2005

Steffen Wirth, "Immunities, Related Problems, and Article 98 of the Rome Statute", *Criminal Law Forum*, 12, 2001

"War Crimes Act would reduce threat of prosecution", *Washington Post*, 9 August 2006

World Federalist Association, "Sanctioning Allies: Effects of the Article 98 Campaign", December 2003

World Policy Institute. June 2005. "U.S. Weapons at War 2005: Promoting Freedom or Fueling Conflict?" U.S. Military Aid and Arms Transfers since September 11

S. Zappala, "The reaction of the US to the entry into force of the ICC Statute: Comments on UN SC Resolution 1422 (2002) and Article 98 Agreements" *Journal of International Criminal Justice*, 1, 2003

M. El Zeidy, "The United States dropped the atomic bomb of article 16 of the ICC Statute: Security Council Power of Deferrals and Resolution 1422", *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 35 (2002)